

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

Rundskriv Q 15/01 1.juli 2001

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

Rundskriv Q 15/2001 1.juli 2001

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap

INNHold

Del 1.	Inngåelse og oppløsning av ekteskap.....	74
	Kapittel 1 - 5	
	§ 1 - § 5 Ekteskapsvilkår	74 – 75
	§ 6 - § 10 Prøving av ekteskapsvilkår	75 – 78
	§ 11 - § 18 Vigsels	78 – 80
	§ 17 Registrering og melding av vigsler.....	80
	§ 19 -§ 25 Oppløsning av ekteskap.....	82 – 82
	§ 26 - § 30 Saksbehandling –	
	Oppløsning av ekteskap	83 – 84
	§ 26 Mekling m.v.....	82
	§ 29 Saksbehandling hos fylkesmannen m.v.	84
	Internasjonal- privatrettslige regler	
	(tvml. §§ 419 a og 420)	
Del II	Formuesforholdet mellom ektefeller	85
	Kapittel 6 - 15	
Del III	Bidrag og pensjon etter separasjon og skilsmisse.....	101
	Kapittel 16 Retten til bidrag og ektefellepensjon	
Del IV	Midlertidige avgjørelser	104
	Kapittel 17 Registrering av ektefellenes eiendeler.	
	Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse	
Del V	Overgangsbestemmelser – endringer i andre lover	106
	Kapittel 18	

VEDLEGG:

Vedlegg 1:

<i>Lov 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap</i>	70
---	----

Vedlegg 2:

<i>Forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses å være bosatt i Norge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkår gitt med hjemmel i ekteskapslovens § 7h</i>	116
---	-----

Vedlegg 3:	
<i>Kongelig Resolusjon om formen for inngåelse av ekteskap, gitt i medhold av ekteskapslovens § 15</i>	117
Vedlegg 4:	
<i>Kongelig Resolusjon om registrering og melding av vigsler, gitt i medhold av ekteskapslovens § 17</i>	119
Vedlegg 5:	
<i>Forskrift om mekling, gitt med hjemmel i ekteskapslovens § 26</i>	121
Vedlegg 6:	
<i>Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen, gitt med hjemmel i ekteskapslovens § 29</i>	126
Vedlegg 7:	
<i>Forskrift om rentesats etter ekteskapsloven § 70 andre ledd</i>	127
Vedlegg 8:	
<i>Adressene m.v. til Norges ambassader i de øvrige nordiske land.....</i>	128
Vedlegg 9:	
<i>Adresser til sentralmyndighetene i de nordiske land</i>	129
Vedlegg 10:	
<i>Ikrafttredelsesresolusjon</i>	130

Barne- og familiedepartementet har ansvar for lovens del I og III,
mens Justisdepartementet har ansvar for lovens del II, IV og V.

INNLEDNING

Ekteskapsloven ble vedtatt 4 juli 1991 nr 47. Loven erstatter lov 31 mai 1918 nr 2 om indgaaelse og opløsning av egteskap (ekteskapsloven), lov 20 mai 1927 nr 1 om ektefellers formuesforhold (ektefelleloven) og enkelte bestemmelser i lov 21 februar 1930 om skifte.

Barne- og familiedepartementet har ansvar for lovens del I og III, mens Justisdepartementet har ansvaret for del II, IV og V i loven.

Et viktig siktemål med den nye loven er å gjøre reglene enklere, mer oversiktlige og lettere tilgjengelig. For det første er reglene som nevnt samlet i én lov. Det innebærer også en forenkling at reglene om omstøtelse av ekteskap og de fleste av de særlige skilsmissegrunnene er opphevet. Videre er enkelte regler som er utviklet gjennom rettspraksis, lovfestet.

Grunntrekkene i den tidligere lovgivningen er i stor grad beholdt, men det er også vedtatt flere endringer. De viktigste nevnes her:

- Det er vedtatt enkelte endringer i reglene om de materielle vilkårene for å inngå ekteskap.
- En ektefelle har et ubetinget krav på separasjon og skilsmisse.
- Separasjonstiden er kortet ned.
- De fleste av de særlige skilsmissegrunnene og reglene om omstøtelse er opphevet.
- Den obligatoriske meklingen er erstattet av en såkalt foreldremekling for ektefeller med barn under 16 år.
- Banker og andre finansinstitusjoner har plikt til å gi en ektefelle opplysninger om den andre ektefellens innestående kapital og gjeld.
- Ektefellene er gitt en utvidet rett til skjevdeling.
- Det er gitt regler om lemping av avtaler om formuesordningen.
- Rett til ektefellebidrag skal som hovedregel tidsbegrenses for en tid på inntil tre år.
- Retten til ektefellepensjon til fraskilt ektefelle fra andre pensjonsordninger enn folketrygden er begrenset i forhold til de tidligere reglene.

Ved kgl resolusjon 13 september 1991 nr 615 er det bestemt at den nye ekteskapsloven trer i kraft 1 januar 1993.

Ekteskapsloven er inntatt i Norsk Lovtidend avd I 1991 nr 12, og ikraftsettingsresolusjonen er inntatt i Norsk Lovtidend avd I 1991 nr 17. Lovteksten, ikraftsettingsresolusjonen og forskriftene følger også som vedlegg til dette rundskrivet. I rundskrivet vil det bli gitt en kort redegjørelse for hovedinnholdet i loven. Det vises for øvrig til lovens forarbeider. Forarbeidene til ekteskapsloven finnes i:

- NOU 1986: 2 Innstilling til ny ekteskapslov del I
 - NOU 1987: 30 Innstilling til ny ekteskapslov del II
 - Ot prp nr 28 (1990-91) Om lov om ekteskap
 - Innst O nr 71 (1990-91) Innstilling fra justiskomiteen om lov om ekteskap
 - Forhandlinger i Odelstinget (1990-91) s 568
 - Forhandlinger i Lagtinget (1990-91) s 28.
-

Rundskriv Q-15/97 er en revidering av rundskriv Q-15/92. Realitetsendringene som er foretatt siden forrige utgave er skrevet i kursiv.

Da partnerskapsloven ble vedtatt, ble ekteskapsloven §§ 4, 7 og 8 endret ved lov 30. april 1993 nr 40, som trådte i kraft 1. august 1993. Se Ot prp nr 32 (1992-93) og Innst O nr 70 (1992-93).

Ekteskapsloven §§ 83 og 84 ble endret slik at kompetansen til å fastsette ektefellebidrag administrativt ble overført fra fylkesmannen til bidragsfogden (trygdeetaten), ved lov 11. juni 1993 nr 69. Se Ot prp nr 86 (1992-93) og Innst O nr 105 (1992-93).

Ekteskapsloven §§ 5a, 7k, 16 og 84 er endret ved lov 24. juni 1994 nr 24, som trådte i kraft 1. januar 1995. Se Ot prp nr 44 (1993-94) og Innst O 46 (1993-94).

Endringene medfører at:

- *en utenlandsk borger må ha lovlig opphold for å kunne inngå ekteskap i Norge*
- *ekteskap som er inngått ved tvang kan kjennes ugyldige*
- *når ektefellebidrag tidligere er fastsatt av bidragsfogden, kan endringssak også avgjøres av bidragsfogden på begjæring av en av partene*

Forskiptene til ekteskapsloven om mekling er endret ved forskrift av 19. september 1994. Rundskrivet er som følge av dette noe forandret.

Forskrift om rentesats etter ekteskapsloven § 70 annet ledd er tatt inn som vedlegg 7.

Rundskriv Q-15/01 er en videreføring av rundskriv Q-15/95 og Q-15/97. Q-15/01 er et nytt opptrykk av rundskrivet som er oppdatert, slik at endringene i ekteskapsloven §§ 61 og 81 er tatt inn med omtale. Endringene er ment å styrke eldre kvinners økonomiske situasjon etter skilsmisse, se for øvrig Ot prp nr 4 (1997-98) og Innst O nr 41 (1997-98).

Videre er forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse mv. endret ved forskrift av 5. mai 2001

(vedlegg 6), slik at denne ikke er til hinder for elektronisk kommunikasjon.

Alle forskriftene til ekteskapsloven er a jour per 1. juli 2001.

OM EKTESKAPSLOVEN

4. juli 1991 nr. 47

Merknader i tilknytning til de enkelte bestemmelser:

DEL I INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP

Kapittel 1. Vilkår for å inngå ekteskap

Etter § 1 må den som er under 18 år ikke inngå ekteskap uten samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret, eller fra vergen, og tillatelse fra fylkesmannen. Hvis de eller den som har foreldreansvaret, eller vergen, nekter samtykke, uten at det er rimelig grunn til nektelsen, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse til ekteskapet. En slik tillatelse gis etter en konkret vurdering av om «særlige grunner» tilsier dispensasjon.

Tillatelse bør ikke gis uten at følgende legitimasjoner og opplysninger foreligger: fødselsattest for begge brudefolk, opplysninger om bopel for begge brudefolk, om deres arbeids- og inntektsforhold og om hvorledes de har ordnet seg med bolig for fremtiden, erklæring fra dem eller den som har foreldreansvaret, eller i tilfelle som nevnt i paragrafens annet ledd fra vergen(e) om at de vil samtykke i ekteskapet og opplysninger om grunnen til at ekteskapet ønskes inngått før fylte 18 år. Er bruden gravid, må legeattest om dette legges frem.

Søknaden sendes til en vigsler på det sted der søkeren bor eller oppholder seg. Vigsleren gir søknaden påskrift om hvorvidt tillatelse til ekteskapet etter vigslerens syn bør gis, eller om søknaden bør avslås.

Det skal ikke være kurant med dispensasjon for personer under 18 år, og tillatelse gis etter en konkret vurdering av om særlige grunner tilsier dispensasjon. Når det gjelder den konkrete vurdering er det forskjellige forhold som må tas i betraktning, så som søkerens

§1

modenhet, den annen parts forhold, muligheten for støtte - økonomisk og annen fra foreldre mv. Det må foretas en samlet vurdering. Er bruden gravid, gis det dispensasjon når ikke sterke grunner taler i mot det. Som sterke grunner kan nevnes at det foreligger lite fordelaktige opplysninger om den ene eller begge parter (f eks når vedkommende er kriminell, løsgjenger, alkoholiker eller narkoman), og det er grunn til å frykte at et ekteskap mellom foreldrene snarere vil bli til skade enn til gagn for barna og dem selv. I de tilfellene der det foreligger et faktisk samlivsforhold bør dette tillegges vekt. Tillatelse kan også gis av hensyn til partenes religiøse overbevisning. Når det gjelder dispensasjon for helt unge - under 17 år - skal dispensasjonspraksis være meget restriktiv. Spørsmålet om hvor grundige undersøkelser som bør foretas, vil avhenge av omstendighetene i den enkelte sak.

Før fylkesmannen avgjør saken, kan det kreves at søkeren legger frem legeattest og offentlig vandelsattest, og eventuelt anmode om at slike attester fremlegges for den annen part. Det kan også innhentes opplysninger fra politi eller barnevernet. Også vigsleren kan anmode om at slike attester blir fremlagt, eller innhente opplysninger som nevnt. Fylkesmannen og vigsleren vil, om de finner det nødvendig, og brudefolkene ikke har noe å innvende, dessuten kunne rådføre seg med familierådgivningskontor og andre sosiale institusjoner på stedet, og eventuelt henvise brudefolkene til slike institusjoner, før avgjørelse blir tatt eller uttalelse gitt i den enkelte sak.

Om behandlingen av saken gjelder for øvrig reglene i lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). Vedtak etter § 1 er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Ikke bare den som søker om dispensasjon, men også den søkeren ønsker å gifte seg med, må regnes som part i saken. Partenes adgang til dokumentene vil kunne være begrenset etter forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav c og tredje ledd. Om begrunnelse gjelder de alminnelige regler i forvaltningsloven § 25 annet og tredje ledd. Vedtaket bør gis en slik form at det gjelder ekteskap med en spesiell person. Dersom saken haster, f eks, fordi ekteskap ønskes inngått rask, vil skriftlig underretning til partene unntaksvis kunne unnlates etter forvaltningsloven § 27 første ledd, jf også femte punktum. I slike tilfelle kan underretning gis direkte til vigsleren. Om klage vises til forvaltningsloven kapittel VI.

§ 2

Det følger av § 2 at en som er umyndiggjort kan inngå ekteskap, når det foreligger samtykke fra vergen. Dette gjelder også for den som har fått oppnevnt hjelpeverge etter vergemålsloven §§ 90 a flg,

dersom det faller inn under hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke. En som er sinnssyk, men ikke umyndiggjort, kan selv avgjøre om han eller hun vil gifte seg, medmindre det er oppnevnt hjelpeverge. Fylkesmannen kan gi tillatelse til ekteskapsinngåelse selv om vergen har nektet, dersom det ikke er rimelig grunn for nektelsen. Dette vil f eks være tilfelle dersom nektelsen ikke er begrunnet i hensynet til den umyndiges velferd og interesser, men ut fra uvedkommende motiver. Om forholdet til forvaltningsloven gjelder det som er sagt under kommentarene til § 1.

I § 3 er det satt et absolutt forbud mot ekteskap mellom slektninger i rett opp- eller nedstigende linje og mellom søsken. Med søsken menes også halvsøsken.

§ 3

I forhold til adoptivbarn gjelder forbudet overfor både den opprinnelige slekt og adoptivforeldrene og deres slekt. Er adoptivbarnet blitt adoptert på ny, kan fylkesmannen likevel samtykke i ekteskap mellom adoptivbarnet og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning.

I henhold til § 4 er det også et absolutt forbud mot å inngå nytt ekteskap så lenge det tidligere ekteskap eller registrert partnerskap består. Ekteskap opphører ved den ene ektefelles død, ved skilsmisse eller oppløsning etter § 24. Nytt ekteskap etter skilsmisse eller oppløsning kan ikke inngås før bevillingen er endelig eller dommen rettskraftig. Vi viser til merknadene til § 7 e om hvilke bevis som kreves.

§ 4

Etter § 5 må en som lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang, gjøre den annen kjent med sykdommen. Det må her tas utgangspunkt i hva legevitenskapen til enhver tid legger i begrepet smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang. Bestemmelsen er utformet slik at den omfatter flere sykdommer enn de som betegnes som veneriske, f eks AIDS og HIV. Videre må begge parter ha fått muntlig veiledning av en lege om farene ved sykdommen før ekteskap inngås.

§ 5

Ekteskapsloven § 5a trådte i kraft 1. januar 1995. Det følger av denne bestemmelsen at en utenlandsk statsborger må ha lovlig opphold i Norge på vigselstidspunktet for å kunne inngå ekteskap her i landet. Dette gjelder enhver utenlandsk statsborger som vil inngå ekteskap i Norge. Det vises her til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-9/94 av 02.12.94, og brev av 16.10.95 med referansenr 94/04208, som ble sendt til kirkelige vigslere, notarius publicus, domstolene og fylkesmennene.

Kapitel 2. Prøving av ekteskapsvilkårene

§ 6 Lovens § 6 bestemmer at det før ekteskap inngås, skal skje en prøving av om ekteskapsvilkårene er til stede. Denne prøving skal foretas av en vigsler på det sted i landet hvor en av brudefolkene bor, eller om ingen av brudefolkene har bopel her, hvor en av dem oppholder seg. En kirkelig vigsler har plikt til å foreta prøving av ekteskapsvilkårene selv om vigsleren kan nekte å vie brudefolkene, se nedenfor i merknadene til § 13. Hvis vigselen skal foretas av en annen vigsler enn den som foretar prøvingen, skal det på begjæring gis attest for at vilkårene for å inngå ekteskap er oppfylt, jf lovens § 10. Dersom prøving av ekteskapsvilkårene er foretatt i Danmark, Finland, Island eller Sverige kan vigsel så lenge prøvingen er gyldig, foretas i Norge uten ny prøving, jf konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatretslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål (inntatt i Norges Lover 6. februar 1931) art 2 og lov 19. desember 1969 nr 75. Det vises til Justisdepartementets rundskriv av 22. desember 1969 om denne konvensjonen.

§ 7 I lovens § 7 er det gitt en oppregning av de bevis som brudefolkene må fremlegge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkårene. Forut for prøvingen forutsettes det at brudefolkene hver for seg fyller ut en særskilt blankett («Erklæring fra brudefolkene før prøving av ekteskapsvilkårene»), Q-0150 B. På baksiden av denne blanketten finnes «Rettledning for brudefolk om prøving av ekteskapsvilkårene mm». Blanketten kan også fås på engelsk og tysk, Q-0150 E og Q-0150 T. Forlovererklæring i henhold til § 7 j forutsettes også avgitt på særskilt blankett for hver av brudefolkene («Forlovererklæring»), Q-0151. Også denne blankett kan fås på engelsk og tysk, Q-0151 E og Q-0151 T. Det kan ikke kreves at brudefolkene eller forloverne personlig innfinner seg hos vigsler ved overleveringen av de utfylte erklæringer.

Vigsleren skal føre protokoll for prøving av ekteskapsvilkårene på særskilt blankett. (Vigseldokument; Q-0152 ved kirkelig vigsel og Q-0154 ved borgelig vigsel. *Blanketten «vigseldokument» består av fire selvkopierende blad, hvor det første - «protokoll for prøving av ekteskapsvilkår» - er forutsatt å skulle utgjøre vigselboken og oppbevares i ringperm.*) Blanketten har øverst en rubrikk for prøvingssakens nummer. Dette nummer skal også påføres erklæringene fra brudefolkene og forloverne. Brudefolkenes egenerklæringer oppbevares i 5 år. Også forlovererklæringene oppbevares i 5 år i den utstrekning plassforholdene tillater det. Det samme gjelder andre

papirer som innleveres til vigsleren og ikke tilbakeleveres brudefolkene. Erklæring om skifte etter lovens § 8 bør i alle tilfelle oppbevares i 5 år. Vigselsbok skal beholdes ved vigslerens kontor inntil bøkene i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelser, innleveres til vedkommende statsarkiv.

De enkelte bestemmelser i § 7 - med unntak av bokstavene g og h - knytter seg til lovens ekteskapsvilkår i kapittel 1. Det vises til merknadene til dette kapittel.

Bestemmelsen i § 7 a refererer seg til beviset for brudefolkenes identitet og alder. Normalt bør det kreves fødselsattest fra folkeregistret. For personer over 18 år vil det være tilstrekkelig med en såkalt «kort» attest, dvs attest som ikke inneholder opplysninger om foreldrenes navn. For personer under 18 år, bør det framlegges såkalt «lang» attest, dvs attest med opplysninger om foreldrenes navn. Dette er ønskelig for å konstatere at samtykke er gitt av rette vedkommende, jf bokstav b. Hvis det ikke innen rimelig tid er mulig å skaffe en fødselsattest, kan annet tilfredsstillende bevis for navn og alder godtas.

Bestemmelsene i bokstavene b og c gjelder bevis for at det foreligger nødvendige samtykke og tillatelse fra fylkesmannen hvor en eller begge er under 18 år, er umyndiggjort eller har fått oppnevnt hjelpeverge, jf §§ 1 og 2.

Etter lovens § 7 d, e, f og g skal partene skriftlig gi erklæring på ære og samvittighet om at de ikke er så nær beslektet som nevnt i § 3 (d), om noen av partene tidligere har inngått ekteskap (e), om de lider av smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang (f) og om noen av partene har eller venter barn med noen annen eller har adoptivbarn (g). Dersom noen av brudefolkene har svart bekreftende på spørsmål som nevnt i bokstav e, f eller g, skal det i henhold til bokstav i godtgjøres at den andre av brudefolkene er gjort kjent med dette.

I bokstav e er det gitt nærmere regler om hvilke bevis som kreves for at et tidligere ekteskap er opphørt ved skilsmisse eller død, jf § 4. *Det samme gjelder hvis den ene eller begge brudefolkene har inngått registrert partnerskap tidligere.* Er et tidligere ekteskap oppløst ved død, skal det skaffes attest om dette fra innenlandsk eller utenlandsk myndighet. Hvis slik attest ikke kan skaffes, kan skifteretten på bakgrunn av de opplysninger den mottar, ved kjennelse avgjøre om de fremlagte bevis kan godtas. Hva angår skifterettens stedlige kompetanse, viser § 7 e annet ledd til skifteloven § 8 andre ledd jf første ledd. Hvis saken ikke hører inn under norsk skifterett i det hele tatt, kan spørsmålet bringes inn for skifteretten på det sted der

§ 7

ekteskapsvilkårene prøves. Kjennelsen er gjenstand for kjæremål. Dersom bevisene blir godtatt, skal skifteretten gi melding til fylkesmannen, som kan påkjære kjennelsen. Dersom det tidligere ekteskapet er oppløst ved skilsmisse eller omstøtelse, må det fremlegges bevilling eller dom med attest om at bevillingen er endelig, eller dommen rettskraftig. Attest om at en skilsmissseddom (eventuelt annen dom om opphør av ekteskapet) er rettskraftig, gis av vedkommende domstol. For høyesterettsdommer kreves ikke attest. Heller ikke er attest nødvendig når det foreligger erklæring fra partene om at de har frafalt ankerett. For skilsmissebevilling gitt av fylkesmannen, er det ikke påkrevet med særskilt attest om at den er endelig, såfremt bevillingsdokument fremlegges, idet bevillingsdokument ikke skal utleveres før vedtaket er endelig. Den skriftlige underretning til partene om at fylkesmannen har truffet vedtak om bevilling til skilsmisse, er imidlertid ikke tilstrekkelig bevis.

Etter reglene i lov 2. juni 1978 nr 38 § 4 skal departementet avgjøre om en utenlandsk skilsmisse gjelder her i landet, § 7 e tredje ledd. Barne- og familiedepartementet har i forskrift, gitt 27. mars 1992, delegert departementets myndighet etter denne lov til fylkesmennene. For at godkjenning kan skje, må den utenlandske avgjørelsen i alminnelighet dokumenteres ved at den fremlegges i original eller bekreftet kopi. Videre må avgjørelsen være oversatt ved autorisert translatør. Det må i alminnelighet fremlegges bevis for at avgjørelsen er rettskraftig eller endelig. I enkelte land føres bevis for at dommer er rettskraftige ved fremleggelse av en utskrift av det sivilstandsregister hvor dommen er innført. Når det søkes om godkjenning av utenlandsk skilsmisse, må det i alle tilfelle gis opplysning om hvor partene hadde sin faste bopel på skilsmissetidspunktet, samt hvor de hadde sin siste faste felles bopel.

Dersom en dom er avsagt eller bevilling er gitt i et annet nordisk land i samsvar med konvensjon 6. februar 1931 inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål, blir det ikke spørsmål om godkjenning etter § 7 e tredje ledd. Dette forutsetter imidlertid at saken har vært anlagt i samsvar med de særlige vernetingsregler i konvensjonens artikkel 7. Vigsleren vil i alminnelighet ikke behøve å undersøke hvorledes det forholder seg med dette. Det må imidlertid påses at avgjørelsen er rettskraftig, jf avsnittet foran.

Selv om den av brudefolkene som tidligere har vært gift fremlegger ekteskapsattest fra sitt hjemlands (bopelslands) myndigheter, kreves det likevel godkjenning av den utenlandske

avgjørelsen etter § 7 e tredje ledd (med mindre skilsmisseavgjørelsen er truffet i et av de nordiske land).

Det vises for øvrig til rundskriv Q-16/92 og Q-6/93 om godkjenning av utenlandske skilsmisser og separasjoner, utarbeidet av Barne- og familiedepartementet.

Skjema for egenerklæring inneholder en rubrikk om mannens fulle navn etter vigselen og en tilsvarende rubrikk for hustruen (jf navnelovens §§ 4 og 9 a første ledd nr 3). Det vises til Justis- og politidepartementets rundskriv av 10. desember 1991, G-150/91. Etter navneloven må brudefolkene før vigselen melde fra til vigsleren hvilket slektsnavn de ønsker å ha etter inngåelse av ekteskapet. Brudefolkene kan, hver for seg, velge som sitt slektsnavn ett av følgende alternativer: Sitt slektsnavn som ugift (det vil si navnet som vedkommende hadde før hun/han giftet seg første gang), sitt nåværende slektsnavn eller det slektsnavnet de mistet da de sist giftet seg. Sammen kan brudefolkene som felles slektsnavn velge ett av følgende alternativer: Mannens slektsnavn som ugift, hustruens slektsnavn som ugift eller mannens/hustruens slektsnavn før inngåelsen av det nye ekteskapet, dersom navnet ikke er ervervet ved ekteskap. Opplysningene i egenerklæringen om navnene noteres i vigseldokumentet.

I henhold til § 7 h må en utenlandsk statsborger som ønsker å inngå ekteskap her og som ikke er fast bosatt i Norge fremlegge dokumentasjon fra myndighetene i sitt hjemland om at det ikke er noe til hinder for at han eller hun gifter seg i Norge. Det vises til Barne- og familiedepartementets rundskriv av 10. juni 1992, Q-13/92. Barne- og familiedepartementet har gitt forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses for å være fast bosatt i Norge. Forskriften er inntatt som vedlegg 2 til dette rundskrivet.

§ 7 j bestemmer at hver av brudefolkene skal stille en forlover som på ære og samvittighet skal erklære at han eller hun kjenner parten, og opplyse om parten tidligere har inngått ekteskap eller registrert partnerskap og om brudefolkene er beslektet slik som bestemt i § 3. Forloverne må være myndige. Fylkesmannen kan i særlige tilfelle samtykke til at ekteskap blir inngått uten forlovere, eller at det bare er én forlover for begge partene. Det er ikke krav om at forloverne må være norske statsborgere. De trenger heller ikke være tilstede under vigselen, dersom det er andre vitner til stede iht § 11.

§ 7 k bestemmer at en utenlandsk statsborger som skal inngå ekteskap i Norge, må legge fram dokumentasjon som viser at vedkommende har lovlig opphold i riket. I motsetning til krav om framleggelse av ekteskapsattest etter § 7 h, som kun gjelder utenlandske statsborgere

som ikke er fast bosatt i Norge, gjelder krav om dokumentasjon av lovlig opphold for alle utenlandske statsborgere som vil inngå ekteskap i Norge. I Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-9/94 og brev av 16.10.95 med referansenr 94/04208 til kirkelige vigslere, notarius publicus, domstolene og fylkesmennene, gis det nærmere informasjon om hvilken dokumentasjon som kan kreves framlagt.

Det er utlendingsloven (lov 24. juni 1988 nr 64) og utlendingsforskriften (forskrift av 21.12.1990) som regulerer utlendingers adgang til riket, og deres opphold her. Hvorvidt en utenlandsk statsborger har lovlig opphold i Norge må således avgjøres etter utlendingsloven og forskriften. Alle utlendinger som har gyldig arbeidstillatelse, oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse har lovlig opphold i Norge. En del utlendinger kan imidlertid ha lovlig opphold uten å ha noen dokumentert tillatelse å vise til. Dette gjelder blant annet nordiske borgere og utlendinger som er her innenfor de tre månedene en ikke-visumpliktig utlending kan være her uten tillatelse. Dersom vigsleren er i tvil om den utenlandske statsborgeren oppholder seg lovlig i Norge, kan vedkommende henvises til å skaffe ytterligere dokumentasjon fra politiet eller Utlendingsdirektoratet.

§ 8

Etter § 8 gjelder det visse krav om at skifte av et fellesbo fra et tidligere ekteskap må være innledet eller gjennomført før nytt ekteskap kan inngås. Det samme gjelder hvis den ene eller begge brudefolkene har vært registrert som partner tidligere. Reglene er noe forskjellige etter som det tidligere ekteskap er oppløst ved død eller på annen måte. Det er i alle tilfelle tilstrekkelig at boet er overlatt til skifterettens behandling, eller at det fremlegges skriftlig erklæring fra den tidligere ektefellen eller arvingene om at privat skifte er innledet, § 8 første ledd. I praksis er det vanlige at den tidligere ektefellen eller arvingene erklærer at skiftet er gjennomført, og dette er tilstrekkelig. En erklæring som nevnt i første ledd, kan ikke avgis av noen som er under 18 år eller umyndiggjort. Skulle dette være tilfelle, må boet overlates til skifteretten, se lov om skifte av 21. februar 1930 § 53 første ledd nr 3. Er formuen allerede delt, kan skifteretten ikke overta boet. Dersom en arving er under 18 år, kan et uskiftebo skiftes privat når vergen skriftlig samtykker i det, jf skifteloven § 79. Etter § 8 fjerde ledd kan erklæring om at skifte er innledet gis i dette tilfelle. Det er da vergen som avgir erklæringen. Etter vergemålsloven (lov 22. april 1927 nr 3) § 3 er det den eller de som har foreldreansvaret for barnet etter barnelovens regler (lov 8. april 1981 nr 7) som er verge for barnet. Det følger imidlertid av vergemålsloven § 15 første ledd at en verge er ugild til å handle for den umyndige, når han har en interesse som strider mot den umyndiges.

Departementet antar at dette vil kunne gjelde i en skifteoppgjørssituasjon. Etter § 15 andre ledd skal det da oppnevnes setteverge for barnet. Sammen med erklæringen fra arvingene må det foreligge oppgave fra skifteretten om hvem som er arvinger, eller annet tilfredsstillende bevis for dette. Har de tidligere ektefeller i rettsforlik erklært seg enige om hvorledes boet skal skiftes, eller har de gitt uttrykk for at skifte er gjennomført, må det kunne godtas at skifte godtgjøres ved framleggelse av bekreftet kopi av rettsforliket. Det samme må gjelde når det i premissene til en endelig separasjons eller skilsmisedom er sagt at partene i retten har gitt erklæring som nevnt. Det vil derimot ikke være tilstrekkelig at det i søknad, rettsforlik eller domspremisser er sagt at boet vil bli skiftet eller at skifte holdes utenfor saken. Hvor det ikke var noe til deling i det tidligere ekteskap, må erklæringen bekrefte det, § 8 annet ledd. Her fremgår det også at arvingene kan samtykke i at gjenlevende ektefelle beholder boet uskiftet. Arvingenes erklæring må i tilfelle uttrykkelig opplyse om dette.

Når det tidligere ekteskapet er oppløst på annen måte enn ved død og det er gått mer enn to år etter oppløsningen, er det tilstrekkelig at den som vil inngå nytt ekteskap, selv opplyser at det er skiftet, eller at det ikke var noe å skifte, § 8 tredje ledd. Foreligger en slik opplysning er det således ikke påkrevet å fremlegge offentlig skifteerklæring eller erklæring fra den tidligere ektefellen (eller dennes arvinger) som omhandlet foran. Det vises til en særskilt blankett. (Erklæring om skifte, Q-0160.)

Etter § 8 femte ledd kan departementet fritta for å legitimere at det er skiftet med tidligere ektefelle «når særlige grunner taler for det». Denne regel som også fantes i ekteskapsloven av 1918 § 11 annet ledd, tok særlig sikte på tilfelle hvor skifte hører under myndighetene i et land som ikke har en skifteordning som kan sammenlignes med vår. I nyere praksis har imidlertid «særlige grunner» blitt fortolket slik at fritak for å legitimere skifte vanligvis gis i de tilfelle der ektefellens siste felles bopel var i utlandet. Fritak har vært gitt selv om en av ektefellene senere har tatt bopel i Norge, slik at norsk skifterett hadde hatt stedlig kompetanse til å behandle boet, jf skifteloven § 8. I de tilfelle ingen av partene i det tidligere ekteskap kan anses bosatt i Norge gis normalt alltid fritak. Fritak kan ikke påregnes gitt bare av den grunn at det er vanskelig å få erklæring fra den tidligere ektefelle eller arvingene.

Barne- og familiedepartementet har i forskrift, gitt den 27. mars 1992, delegert departementets myndighet til å gi fritak for å legitimere skifte til fylkesmennene. Det vises til rundskriv Q-16/92 og

Q-6/93 utarbeidet av Barne- og familiedepartementet.

§ 9

Det fremgår av § 9 at avgjørende for om en alvorlig sinnslidende eller alvorlig psykisk utviklingshemmet person skal kunne inngå ekteskap, er at tilstanden ikke er slik at han/hun *mangler* rettslig handleevne. Rettslig handleevne er i § 9 andre punktum definert som «evne til normal forståelse av hva en ekteskapsinngåelse innebærer, og evne til normal motivering for å inngå ekteskap». Har vigsleren grunn til å tro at noen av brudefolkene på grunn av alvorlig sinnslidelse eller alvorlig psykisk utviklingshemming mangler denne evnen, kan vigsleren kreve lagt frem attest fra offentlig lege eller fra annen lege som offentlig lege utpeker. Finner vigsleren på grunnlag av legeattest at noen av brudefolkene mangler rettslig handleevne, har han rett og plikt til å nekte å utstede prøvingsattest, jf § 10. Dersom vigsleren er i tvil, har han adgang til å utsette utstedelse av prøvingsattest til forholdet blir nærmere klarlagt. Legeattesten må gjelde rettslig handleevne på grunn av sinnslidelse eller psykisk utviklingshemming. Når det gjelder forbigående tilstand av denne art, f eks rustilstand, er vigsleren henvist til å vurdere den konkrete situasjon, og utsette utstedelse av prøvingsattest om han skulle være i tvil om en part er i slik tilstand at han/hun kan avgi en rettslig forpliktende erklæring.

I forbindelse med vigsel foretar vigsleren en selvstendig prøving av at reglene i §§ 6-10 er fulgt, selv om prøvingsattest foreligger, jf § 14 første ledd. Vigsleren har rett og plikt til å nekte å foreta vigsel dersom han har grunn til å tro at noen av brudefolkene er i en situasjon som beskrevet i § 9, og kan på tilsvarende måte innhente legeattest. Er noen av brudefolkene, f eks på grunn av rus, i en forbigående tilstand av denne art, har vigsleren rett og plikt til å utsette vigselen til det kan bli brakt på det rene at vedkommende kan avgi en rettslig forpliktende erklæring. Vigsleren har også rett til å utsette en vigsel hvis rusen etter vigslerens mening gjør utførelsen av vigselen til en uverdig handling.

§ 10

Dersom vigsel skal foretas av en annen vigsler enn den som har foretatt prøvingen av ekteskapsvilkårene, skal det på begjæring gis attest for at vilkårene er prøvet og at det ikke er noen hindring for at ekteskapet blir inngått, jf § 10 første ledd. Attest skal i henhold til paragrafens annet ledd ikke gis før en uke etter at vigsleren har mottatt de bevis brudefolkene skal fremlegge etter reglene i §§ 7 til 9. Er det viktig for dem at attest gis før fristens utløp, kan vigsleren gjøre dette. Men han må da finne klart at betingelsene for å inngå ekteskap er tilstede.

Det følger av § 12 b at notarius publicus kan utføre vigsel utenfor eget embetsdistrikt. I slike tilfeller er det embetet som vigsleren tilhører som fyller ut vigselsattest (Q-0155), vigselsbok og melding om vigsel (Q-0154). Det vises her til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-10/93.

Kapittel 3 . Inngåelse av ekteskap - vigsel

§ 11 angir lovens krav til inngåelse av ekteskap. *Dersom disse kravene ikke overholdes, er vigselen ugyldig, jf § 16. I henhold til § 11 må brudefolkene møte frem for vigsleren samtidig og personlig. Dette innebærer at ekteskap inngått i Norge ved stedfortreder eller pr telefon ikke godtas som gyldig.* Det skal være minst to vitner over 18 år til stede under vigselen. Som regel er dette partenes forlovere, jf § 7 j, men det er ikke noe vilkår at forloverne skal være vitner. Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap er omtalt i merknadene til §§ 12 a og 15. Den borgerlige vigsel står åpen for alle. Vigsel kan også skje i kirken, med de begrensninger som følger av loven.

§ 12 bestemmer hvem som er vigslere: Vigsel på kirkelig måte kan foretas av prest i Den norske kirke eller av prest eller forstander i et registrert trossamfunn når Kongen har godkjent formen for inngåelse av ekteskap, jf bokstav a. Kongens myndighet er delegert til Barne- og familiedepartementet. Alle prester i Den norske kirke (herunder vikarer) har rett til å utføre vigsel innenfor sitt tjenstedistrikt. Utenfor tjenstedistriktet eller institusjonens område kan prester bare foreta vigsel med samtykke av vedkommende sogneprest. Med vedkommende sogneprests skriftlige samtykke kan også andre prester i offentlig stilling foreta vigsel utenfor sitt tjenstedistrikt. Det samme gjelder prester som har fått avskjed i nåde og ordinerte prester som ikke er tilsatt eller vikarierer i offentlig kirkelig stilling.

Borgerlig vigsel foretas av notarius publicus, jf bokstav b. Dette er vedkommende herreds- eller byrettsdommer, hvis ikke annet er bestemt ved lov eller av Kongen. I de større byene er det byfogden som er vigsler. En borgerlig vigsler kan også foreta vigsel utenfor sitt embetsdistrikt. *Når det gjelder den praktiske håndteringen av dokumentene i disse tilfellene, vises det til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-10/93.* Borgerlig vigsel kan også skje for norsk utenriktjenestemann, jf bokstav c. De nærmere regler følger av lov 18. juli 1958 nr 1 om utenriktjenesten § 21. En norsk utenriktjenestemann har ikke uten videre vigselsrett, men kan få det etter

§ 12

nærmere bestemmelse. *Utenrikskalenderen gir oversikt over norske ambassader og generalkonsulater i utlandet som har vigselskompetanse.*

§ 13 En kirkelig vigsler kan i en viss utstrekning nekte å foreta vigsel. Etter § 13 første ledd kan prest i statskirken nekte å foreta vigsel hvis en av brudefolkene ikke tilhører statskirken, eller hvis ingen av dem tilhører hans menighet. Prest eller forstander i registrert trossamfunn kan på tilsvarende måte nekte å foreta vigsel hvis en av brudefolkene ikke tilhører trossamfunnet, eller hvis ingen av dem tilhører menigheten. Medlemskap i eller tilhørighet til statskirken er regulert i lov 29. april 1953 nr 1 om Den norske kirkes ordning § 2. Regler om medlemskap eller tilhørighet til trossamfunn er gitt ved lov 13. juni 1969 nr 25 om trudemssamfunn og ymist anna. I henhold til § 13 annet ledd har en kirkelig vigsler rett til å nekte vigsel, dersom en av brudefolkene er skilt og den tidligere ektefellen er i live.

§ 14 Det følger av § 14 at vigsleren, før vigselen finner sted, skal ha kontrollert at ekteskapsvilkårene er prøvet og at reglene i §§ 6 - 10 er fulgt. Vigsel kan vanligvis ikke finne sted før en uke etterat vigsleren har prøvet vilkårene, herunder mottatt de nødvendige bevis. På den annen side må det ikke gå så lang tid før vigselen finner sted at prøvingen har tapt sin aktualitet. Hvor lang tid som bør godtas før ny prøving kreves, beror på de lokale forhold og vigslerens kjennskap til partene. Er det gått mer enn 4 måneder etter at prøvingen fant sted, bør ny prøving kreves, jf de tilsvarende tidsfrister som gjelder foreldelse av en ekteskapsattest. Nekter vigsleren å foreta vigsel på annet grunnlag enn nevnt i § 13, kan hver av partene klage til fylkesmannen som kan bestemme at vigselen skal finne sted

§ 15 Kongen kan gi nærmere regler om formen for inngåelse av ekteskap, jf §15. *Det borgerlige vigselsritualet er fastsatt ved kgl res av 19. januar 1996 (Q-0276) se vedlegg nr 3. Framgangsmåte for registrering av, og melding om vigsel er fastsatt ved kgl res av 20. november 1992, se vedlegg nr 4. Formen for vigsel i registrerte trossamfunn må godkjennes av Kongen, jf § 12 a. Kongens myndighet er delegert til Barne- og familiedepartementet.*

§ 16 § 16 regulerer virkningen av at de formelle regler for inngåelse av ekteskap ikke er fulgt. Ekteskapet er da formelt ugyldig, og det anses ikke for å være inngått. § 16 første ledd viser til § 11 første ledd, dvs at brudd på kravet om to vitner (§ 11 annet ledd) er uten betydning for gyldigheten av ekteskapsstiftelsen. Ekteskapet er heller ikke gyldig inngått dersom vigsleren ikke hadde vigselskompetanse, f eks ved at et registrert trossamfunn ikke har fått godkjent formen for inngåelse av ekteskap, jf § 12 a.

En ugyldig vigsel kan etter begjæring fra en av partene gis etterfølgende godkjennelse av Kongen, delegert til Barne- og familiedepartementet, når særlige grunner foreligger, jf § 16 annet ledd. Adgangen til godkjenning av ugyldige vigsler tar sikte på å avhjelpe spesielle unntakstilfelle. Et moment som kan tillegges vekt er den tid som har gått fra vigselen ble foretatt til ugyldigheten ble oppdaget. Er den ugyldige vigselen av relativt ny dato, er tiden vanligvis ikke tilstrekkelig til å si at det foreligger særlige grunner. Har partene derimot levd sammen i en årrekke, i den tro at de er ektefolk, vil det anses som mer inngripende ikke å godkjenne den ugyldige vigsel. *Det vises for øvrig til departementets rundskriv Q-7/97, datert 22.04.97, til alle registrerte trossamfunn. Dette rundskrivet erstatter rundskriv Q-6/91, og gir nærmere orientering om hva vigselsmyndighet innebærer.*

§ 16 tredje ledd trådte i kraft 1. januar 1995. Lovendringen innebærer at en ektefelle som har blitt tvunget til å inngå ekteskap ved rettsstridig tvang, kan reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig. I henhold til nytt fjerde ledd må søksmål reises innen seks måneder etter at vedkommende ektefelle ble fri for tvangen. Under enhver omstendighet kan søksmål ikke reises senere enn fem år etter ekteskapets inngåelse. I Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-9/94 er det gitt ytterligere informasjon om bestemmelsen.

Etter § 16 femte ledd kan også manglende rettslig handleevne føre til ugyldighet. Søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig må reises innen seks måneder etter vigselen. Er det gått mer enn seks måneder etter vigselen, må partene søke om separasjon og skilsmisse for å få ekteskapet oppløst. En verge kan reise søksmål på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Om begrepet «rettslig handleevne» i forbindelse med ekteskapsinngåelse vises til lovens § 9, og kommentarer under kapittel 2.

Ved kgl res av 20. november 1992 (se vedlegg 4) gitt i medhold av § 17, er det bestemt at melding om vigsel for borgerlig vigsler og registrert trossamfunn ikke lenger skal sendes vedkommende sokneprest. I dagens system har en ikke funnet grunn til å opprettholde denne meldingsordningen. Kirkebokføring har ikke lenger relevant betydning for sivilstandsregistrering, og heller ikke for statistikk ut over de handlinger kirken selv foretar.

Vigsler i Den norske kirke føres inn i kirkeboken. Vigsler ved prest eller forstander i registrert trossamfunn føres inn i trossamfunnets bøker i samsvar med Justisdepartementets forskrift av 1. desember 1988, mens vigsler foretatt av notarius publicus føres i embedets protokoll.

§ 17

Vigsleren skal snarest mulig, og senest innen en uke, sende melding om vigselen på fastsatt blankett (Q-0152) til folkeregisteret. Meldingen skal som hovedregel sendes folkeregisteret i den kommune hvor bruden var bosatt før vigselen. Både for registreringsformål og statistikkformål er det tilstrekkelig at meldingen sendes til ett register. De nærmere regler om melding av vigsel fremgår av forskriftens § 4. *Utenlandske statsborgere som inngår ekteskap her i landet uten å ha fast bopel her, må eventuelt selv sørge for å registrere vigselen i folkeregisteret i sitt hjemland.*

§ 18 Etter § 18 er slektskap eller annen tilknytning til brudefolkene ikke til hinder for at vigsleren foretar vigsel.

Kapittel 4 . Oppløsning av ekteskap. Separasjon

§ 19 § 19 er en oversiktsbestemmelse som angir forskjellige måter å få oppløst ekteskapet på .

Ekteskapet kan oppløses ved skilsmisse i 4 forskjellige tilfeller:

Det kan skje etter forutgående separasjon etter § 21.

Det kan skje etter forutgående samlivsbrudd etter § 22.

Det kan skje ved direkte skilsmisse i henhold til § 23.

Det kan videre skje ved direkte skilsmisse etter § 24 tredje ledd.

Ekteskapet kan i tillegg oppløses etter § 24 første og andre ledd.

§ 20 § 20 første ledd gir hver av ektefellene et ubetinget krav på separasjon uten hensyn til den andres ønske. Det er ikke noe krav til begrunnelse for separasjonssøknaden. *Den som har søkt om separasjon kan tilbakekalle søknaden inntil endelig vedtak om separasjon foreligger.*

§ 20 andre ledd setter krav til atskillelse i separasjonstiden. Dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet, vil separasjonen miste sin virkning. Dette gjelder imidlertid ikke dersom det kun dreier seg om samliv i en overgangstid inntil samlivet blir brutt, eller kortvarige forsøk på gjenoppta samlivet.

Praktiseringen av disse reglene vil måtte bero på skjønn. Avgjørende vil bli å være hvorfor partene har fortsatt/gjenopptatt samlivet. Tidligere praksis var forholdsvis streng med hensyn til kravet til atskillelse, men utviklingen har gått i retning av å myke opp dette kravet noe. Ved den nye ekteskapsloven har det vært meningen å myke opp praksis ytterligere i forhold til tidligere rett. Dette gjelder spesielt der ektefellene har felles barn. Har ektefellene periodevis vært sammen av hensyn til barna, anses vanligvis ikke separasjonen brutt. Dette gjelder ikke minst hvor ektefellene bor langt fra

hverandre. Også ellers må ektefellene i en viss utstrekning kunne bo sammen eller ha ferie sammen uten at virkningene av separasjonen dermed faller bort, hvis dette er for at barna skal kunne ha samvær med begge foreldrene.

For øvrig bør det skje en helhetsvurdering av partenes forhold etter at separasjon ble gitt. Også i de tilfellene der det ikke er felles barn, har det vært meningen å myke opp praksis noe i forhold til gjeldende rett, slik at fortsatt samliv i en overgangstid, samt kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet, i en viss utstrekning må aksepteres. Partene skal gis mulighet til sammen å kunne overveie situasjonen og eventuelt søke forsoning.

Etter § 21 er separasjonstidens lengde ett år, uavhengig av om partene er enige om skilsmisse eller ikke.

§ 21

I henhold til § 22 har hver av partene et ubetinget krav på skilsmisse når samlivet faktisk har vært brutt i to år. *Selv om det er gitt separasjonsbevilling etter § 21, vil partene likevel kunne begjære skilsmisse på grunnlag av faktisk samlivsbrudd, jf § 22.* Når det gjelder kravet til atskillelse og virkningen av samliv etter bruddet, gjelder i hovedsak det som er sagt ovenfor om samliv i separasjonstiden. *Midlertidig separasjon etter § 92 gir ikke grunnlag for skilsmisse.*

§ 22

Fylkesmannen skal bare ta stilling til hvorvidt en separasjon er brutt under behandling av skilsmissesaken. Tvister om hvorvidt ektefeller har vært separert eller ikke, f.eks. i en arvesak, skal ikke avgjøres av fylkesmannen. Ektefellene kan sende melding som er underskrevet av begge parter til folkeregisteret om opphør av separasjon. Fylkesmannen skal ikke overprøve eller ta stilling til en slik melding før partene eventuelt søker om skilsmisse. Da må fylkesmannen ta stilling til om atskillelsesvilkåret er oppfylt.

Ved uttrykt uenighet mellom ektefellene om at atskillelseskravet i § 22 er oppfylt, treffes imidlertid avgjørelsen av domstolen, jf § 27 andre ledd litra b.

§ 23 åpner adgang til direkte skilsmisse uten forutgående separasjon. Dette kan for det første skje hvor den andre ektefellen med hensikt har forsøkt å drepe ham eller henne eller barna, eller forsettlig har utsatt dem for alvorlig mishandling. Det samme gjelder dersom ektefellen har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slik atferd. Det tenkes her både på trusler i ord og truende opptreden ellers. Med «forsøkt å drepe», menes forsøk slik det er definert i straffeloven § 49. Straffri forberedelse faller utenfor. Straffefri forberedelse kan imidlertid være egnet til å framkalle slik frykt som er nevnt i andre punktum. På samme måte omfatter «utsatt for alvorlig mishandling» i prinsippet bare full-

§ 23

byrdede handlinger, men forsøk kan falle inn under andre punktum. Hvorvidt det er tale om alvorlig mishandling, må avgjøres konkret ut fra blant annet handlingens art og graden av alvor. Hvis mishandlingen skjer flere ganger, kan dette gjøre mishandlingen alvorlig i lovens forstand selv om det enkelte tilfelle av mishandling isolert sett ikke kan anses som alvorlig. Slik loven er utformet, henviser den dommeren til å utøve et konkret skjønn, hvor samfunnets syn til enhver tid på voldelige handlinger må være avgjørende for om § 23 skal komme til anvendelse.

Som et moment for forståelsen av § 23 kan bl a vises til forbudet i barneloven § 30 tredje ledd om å utsette barn for vold mv. § 23 må forstås slik at den også omfatter seksuelle overgrep mot barna, selv om slikt overgrep i det konkrete tilfellet unntaksvis ikke skulle ha karakter av vold. Det vises til Ot prp nr 28 (1990-91) side 100, første spalte om hvilke handlinger i ulike straffebud som kan omfattes av uttrykket «utsatt for alvorlig mishandling». Det er ikke noe vilkår for å anvende § 23 at ektefellen er straffedømt for forholdet. Det er heller ikke noe vilkår at ektefellen må ha vært tilregnelig i gjerningsøyeblikket, og således ikke kan straffedømmes for forholdet, jf straffeloven § 44.

§ 23 andre ledd inneholder bestemmelser om søksmålsfrister.

§ 24

§ 24 første ledd gir ektefellene krav på umiddelbar oppløsning av ekteskap inngått mellom nære slektninger, og ekteskap inngått uten at tidligere ekteskap er oppløst. Dersom partene selv ikke tar initiativ til å få ekteskapet oppløst, er fylkesmannen gitt en selvstendig søksmålsrett i § 24 andre ledd. Men i enkelte tilfeller kunne det gjøre mer skade enn gagn å oppløse ekteskapet, spesielt der ektefellene har barn sammen. Hensynet til barna, og hensynet til partene, dersom disse har levd lenge sammen og har vært i unnskyldelig uvitenhet om ekteskapshindringen, må kunne anses som «sterke grunner» i henhold til andre ledd, slik at fylkesmannen likevel kan beslutte at sak ikke skal reises, eller at saksanlegg skal utsettes.

§ 25

§ 25 første ledd innebærer en endring i forhold til tidligere rett. Virkningen av separasjon og skilsmisse inntreffer allerede på det tidspunkt fylkesmannens bevilling blir gitt eller dom blir avsagt, uavhengig av om vedtaket eller dommen er meddelt partene.

Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon

§ 26

Det følger av § 26 at foreldre med felles barn under 16 år skal møte til

mekling før sak om separasjon (§ 20) eller skilsmisse på grunnlag av samlivsbrudd (§ 22) kan bringes inn for fylkesmann eller domstol. Formålet med meklingen er å få foreldrene til å komme fram til en avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast, og samværsrett. Under meklingen skal det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet eller barna. *Det skal ikke mekles når det kreves skilsmisse etter § 21, uavhengig av om det er født barn i separasjonstiden.*

Departementet har ved forskrift til § 26 (vedlegg 5) gitt nærmere regler om hvem som kan foreta mekling, om godkjenning av meklere, unntak fra plikten til å møte til mekling, vilkårene for å utstede meklingsattest, om meklingsens innhold og om innkallingen og fremgangsmåten. Utgangspunktet er at ektefellene plikter å møte personlig, dersom tvingende grunner ikke er til hinder for det jf forskriftene § 5. Når mekling har vært forsøkt, skal mekler utstede meklingsattest jf forskriftene § 7.

Det er ikke nødvendig å møte til mekling når det kreves skilsmisse pga overgrep. Det samme gjelder hvis ekteskapet oppløses fordi det er inngått mellom nære slektninger, pga bigami eller når vergen reiser oppløsningssak.

Meklingens formål er å få foreldrene til å bli enige om en avtale mht barna. Dette følger av lovens § 26 og forskriftene § 1. Foreldrene skal imidlertid møte til mekling selv om de er enige. Mekler skal hjelpe partene til å komme fram til en avtale. En rimelig avtale partene har kommet til enighet om på forhånd, skal ikke gjøres til gjenstand for mekling. Mekleren skal i slike tilfeller likevel samtale med foreldrene og eventuelt gi råd om avtalen. At partene kan enes om en skriftlig avtale mht daglig omsorg, foreldreansvar og samværsrett er et mål for meklingen, men ikke noe vilkår for å kunne kreve meklingsattest. Her vil enighet være tilstrekkelig. Det er partene selv som inngår avtalen og som blir ansvarlig for avtalens innhold. Mekler har ikke ansvar for avtalens innhold og de konsekvenser denne medfører.

Det følger av barneloven § 31 at foreldrene skal høre hva barnet har å si, før de tar avgjørelser om personlige forhold for barnet. Når barnet har fylt 12 år, skal det få uttale seg bl a om hvem av foreldrene det ønsker å bo hos. Mekleren skal gjøre foreldrene oppmerksomme på barnas uttalerett. Det er imidlertid foreldrene som skal høre barna før de tar avgjørelser om hvor barna skal bo mv. Like viktig som barnets rett til å uttale seg, er retten til å tie. Barna skal ikke presses til å velge mellom foreldrene. 12-års grensen i loven er ikke absolutt. Også yngre barn kan bli hørt hvis de har gjort seg opp en mening.

§ 26 En avtale som foreldrene inngår, kan ikke tvangsfullbyrdes etter reglene i barneloven.

Mekler skal orientere partene om de viktigste økonomiske konsekvenser som avtalen vil medføre, som f.eks. bidragsplikt. Partene skal også gjøres oppmerksomme på at f.eks. en avtale om delt bosted kan medføre at barnebidraget fastsettes etter skjønn, og at det kan ha betydning for den enes status som enslig forsørger etter trygderegler, skatteregler mv. Andre forhold som følger av ekteskapets opphør, som fordeling av aktiva eller gjeld, boligspørsmål mv., omfattes ikke av meklingen. Mekler bør henvise partene til rette instans. I tillegg til å henvise til f.eks. trygdekontor, sosialkontor, advokat, bør mekleren kunne gi informasjon om aktuelle tema i form av brosjyrer. Barne- og familiedepartementet har utgitt brosjyrene «Separasjon og skilsmisse» (Q-0794), «Det økonomiske forholdet mellom ektefeller» (Q-0796), «Foreldreansvar og samværsrett» (Q-0580) og «Mekling for foreldre» (Q-0795). *Brosjyrene er utgitt på begge målformer, samt samisk og engelsk.*

Fylkesmannen har ansvaret for at det finnes et kvalifisert meklingsapparat i fylket jf. forskriftene § 2. Meklingsapparatet skal dimensjoneres slik at det dekker behovet for mekling etter ekteskapsloven og barneloven med utgangspunkt i antatt antall separasjoner for foreldre med barn under 16 år og saker etter barnelovens §§ 34 og 44. For å få så godt kvalifiserte meklere som mulig, antyder departementet at hver mekler bør minst ha 10 meklinger per år.

Tilbudet om mekling skal være geografisk tilgjengelig i hele fylket. I enkelte tilfeller må en viss reisetid påregnes. Departementet finner at inntil 2 timers reisetid hver vei er rimelig. Foreldrene skal kunne møte til mekling uten vesentlig ventetid. Departementet vil anslå at inntil 3 uker må ansees som en akseptabel ventetid fra begjæring om mekling til første meklingstime. Ved etableringen av meklingsapparatet skal det tas hensyn til at foreldrene må ha en viss valgfrihet mht. hvilken mekler de vil benytte, utfra hensynet til livssyn, meklers inhabilitet eller andre særlige grunner.

Det er fylkesmannen som skal bestemme nærmere hvem som skal få meklingsbevilling jf. forskriftene § 3. Meklingsbevilling gis til navngitt person, og kan tidsbegrenses. I godkjenningen skal det uttrykkelig nevnes navn, stilling og arbeidsstedet til den personen som kan gi attest om at mekling har funnet sted. Meklingsbevilling er knyttet til stillingen vedkommende har når bevilling blir gitt, og kan ikke følge med til annen stilling. Det er utarbeidet skjema for meklingsbevilling (Q-0264).

Det følger av § 3 hvem som kan få meklingsbevilling. Dette er fagpersoner tilsatt ved offentlig godkjent familievernkontor. I tillegg kan egnede fagpersoner tilsatt i offentlige helse- og sosialsinstanser eller ved pedagogisk-psykologisk tjeneste få meklingsbevilling. Slik fagperson kan være sosionom, psykolog, helsesøster, barneverns-pedagog ol. Også prest i offentlig kirkelig stilling og prest eller forstander i registrert trossamfunn kan gis meklingsbevilling. Der tilgangen til det offentlige apparat ikke er god nok jf § 2, kan fylkesmannen gi meklingsbevilling til privatpraktiserende psykolog, psykiater eller advokat.

§ 3 tredje ledd stiller krav om at den som skal mekle, må ha gode kunnskaper om voksnes og barns reaksjoner i en separasjons-situasjon, barnpsykologi og familiepsykologi. Mekler bør dessuten være godt orientert om relevant forskning, være kjent med ulike meklingsmodeller, ha kunnskaper om lovgivning som er relevant, som ekteskapslov, barnelov, trygdelov mv.

Fylkesmannen skal påse at mekleren får opplæring innenfor disse temaene, og bestemmer hvilken opplæring og oppfølging som anses påkrevet. Dette gjelder også etterutdanning mm.

Mekler skal føre protokoll jf forskriftenes § 4. Hvem som har begjært meklings og tidspunkt for begjæringen skal framgå av protokollen sammen med partenes personalia (navn, adresse, fødselsdato) og dato for når meklingsmøter er holdt, og meklingsattest utstedt. Hvis ikke begge parter møter, skal det noteres i protokollen når og hvordan innkalling har skjedd. Mekler må ha kontorrutiner som gjør det mulig å finne dato for innkallingen og måten innkallingen er gjort på, når det viser seg at en eller begge parter ikke møter til meklings. Det bør også noteres om meklingsbegjæres etter ekteskapsloven eller etter barneloven. *I henhold til personregisterforskriften (forskrift av 21.12.1979) § 2-16 er det ikke konsesjonsplikt for føring av meklingsprotokoll, forutsatt at meklingsprotokollen ikke inneholder andre opplysninger enn forskriften gir tillatelse til.*

De som ikke er unntatt fra meklings etter forskriftenes § 5, må møte personlig og samtidig for mekler. *Partene skal møte alene til meklings. Dersom det foreligger spesielle omstendigheter som gjør det rimelig, kan mekler gi tillatelse til at en eller begge av partene møter sammen med fullmektig (advokat, venn el l). Dette gjelder f eks i tilfeller der det kunne vært søkt om skilsmisse på grunnlag av mishandling if ekteskapsl § 23, men hvor parten velger å søke om separasjon. Mekler tar skjønnsmessig stilling til om det er rimelig at parten stiller med fullmektig. Dersom den ene av partene får tillatelse til å møte til meklings sammen*

§ 26

med fullmektig, bør den andre parten varsles om dette før meklingsmøtet. Motparten bør som regel også gis anledning til å møte sammen med fullmektig, for å opprettholde et likevektig forhold mellom partene. Hvis tvingende grunner er til hinder for det, som f.eks. alvorlig sykdom, kreves det ikke mekling for denne parten. Slik sykdom må normalt dokumenteres ved legeattest. Mekler avgjør hvorvidt tvingende grunner foreligger. Avgjørelser om hvorvidt tvingende grunner foreligger eller om det kan mekles separat, er av «prosessledende art», og er derfor ikke gjenstand for klage. Dette kan imidlertid være et moment i en klage på separasjons- eller skilsmissebevillingen. Det kreves ikke mekling for en ektefelle som er bosatt i utlandet, hvis vedkommende ikke selv har begjært mekling. Dersom den parten som ønsker å få skilsmissesak behandlet i Norge er bosatt i utlandet, må vedkommende likevel møte til mekling her i landet. Norske utenriksstasjoner har ikke meklingskompetanse.

Det kan mekles for partene hver for seg hvis sterke grunner taler for det jf § 5 annet ledd. Dette er en hjemmel for å unnta fra kravet om samtidig oppmøte for samme mekler i helt spesielle tilfelle. Hvis en av partene kan kreve skilsmisse på grunn av overgrep jf § 23, men likevel ønsker å gå veien om separasjon, kan også dette gi adgang til separat mekling. Det understrekes at forskriftenes § 5 annet ledd bare skal brukes i unntakstilfeller.

Det følger av forskriftene § 6 at det skal innkalles til mekling slik at mekler har sikkerhet for at partene har blitt kjent med innkallingen. Dette kan skje ved vanlig postforsendelse. Rekommandert sending er ikke nødvendig. Innkalling kan også skje via telefon hvis dette er hensiktsmessig. Det bør sendes informasjon om mekling sammen med innkallingen. Hvis en eller begge parter ikke møter, bør ny innkalling sendes straks.

§ 6 sonderer mellom de som har gyldig forfall, og de som ikke har gyldig forfall. Ved gyldig forfall skal det innkalles til nytt møte når forfallsgrunnen opphører. Gyldig forfall kan være kortvarig sykdom, ferie, fravær pga arbeidsreise mm. Hvis parten unnlater å møte til mekling, og heller ikke melder forfall, skal det straks innkalles til nytt møte. Det nye møtet må ikke berammes lengre fram i tid enn maksimum 14 dager. Hvis det er grunn til å tro at den ene av partene ikke kommer til å møte til mekling, bør innkallingene berammes fortløpende, slik at ventetiden for den andre ektefellen blir kortest mulig. Det skal ikke være mer enn to nye innkallinger, dvs tre innkallinger totalt.

Det skal mekles på det stedet i landet der partene hadde siste felles bopel jf forskriftene § 6a. Partene kan likevel avtale at det skal mekles et

annet sted. Dersom den ene parten skal møte alene (fordi motparten er fritatt fra å møte) kan vedkommende selv velge meklingssted uavhengig av bopel. Dersom det allerede verserer en meklingssak mellom de samme partene hos en annen mekler, kan mekler avvise en begjæring om meklingsmekling. Mekler kan ved bestilling av meklingsmekling spørre om partene har møtt til meklingsmekling tidligere, eventuelt om det mekles et annet sted.

Mekler kan, når særlig tungtveiende grunner taler for det, avgjøre at det skal mekles på det stedet i landet der den andre parten bor. Dette kan være aktuelt i tilfeller hvor partene bor langt fra hverandre, og den som rekvirerer meklingsmekling har lang og kostbar reisevei, og motparten f.eks. gjør det klart overfor mekler at vedkommende ikke kommer til å møte til meklingsmekling. Det vil her kunne være rimelig å flytte meklingsmeklingsstedet slik at rekvirenten, som likevel kommer til å møte alene til meklingsmekling, kan mekle alene på sitt hjemsted.

Hvis partene er bosatt svært langt fra hverandre kan de, dersom forholdene ligger særlig til rette for det, møte hos hver sin mekler og mekle via telefon. Telefonmekling skal bare benyttes unntaksvis og skal ikke være en enkel utvei for å unngå personlig fram møte ved meklingsmekling. For at mekler skal gi samtykke til telefonmekling, må vedkommende mekler anse dette som en god løsning i den konkrete saken. Hvis partene er bosatt svært langt fra hverandre, kan mekler bestemme at partene skal møte for hver sin mekler på de respektives hjemsted og foreta meklingsmekling per telefon. Her er det helt nødvendig at partene er enige og at en av dem vil ha svært lang reisevei. Avslag på begjæring om telefonmekling er en prosessledende beslutning som ikke kan påklages. Det gis ikke ekstra godtgjøring til mekler for meklingsmeklinger foretatt per telefon.

Meklingsattest (Q-0265) skal utstedes når partene har kommet til enighet jf forskriftene § 7. Skriftlig avtale er ikke et vilkår for å kunne kreve meklingsattest. Hvis partene ikke kommer fram til en avtale, har en part rett til meklingsattest etter å ha meklet i tre timer.

Mekleren og partene avgjør om det er mest hensiktsmessig at meklingsmeklingen foregår i én eller flere klokketimer per møte, så lenge den samlede tidsbruk ikke overstiger 4 timer. Dette er et metodespørsmål som hver enkelt mekler må avgjøre ut fra en meklingsmeklingsfaglig vurdering.

Det skal ikke utstedes meklingsattest når den ektefellen som har begjært meklingsmekling ikke møter, og det ikke foreligger tvingende grunner jf § 5. Det skal utstedes meklingsattest etter at det er innkalt til meklingsmekling etter § 6 tredje ledd (tre innkallinger) dersom ektefellen som ikke har begjært meklingsmekling ikke møter, og vedkommende ikke har gyldig forfall.

§ 26

I tilfeller hvor den som har begjært mekling har svært lang reisevei og motparten ikke møter til mekling, vil det være urimelig å kreve at vedkommende skal reise fram og tilbake tre ganger for å få utstedt meklingsattest. Det åpnes her for at meklingsattest kan utstedes selv om vedkommende har møtt alene én gang og det heller ikke er sendt tre innkallinger.

Meklingsattesten skal inneholde opplysninger om hvem som har vært mekler og dato for utstedelsen. Attesten er gyldig i 6 måneder. Hvis den ene parten ikke har møtt til mekling, skal dette framgå av attesten.

Avgjørelse om å utstede meklingsattest er en prosessledende avgjørelse som ikke kan påklages. Påstander om ugyldighet eller mangler ved attesten kan anføres som argumenter i en klage på vedtak om separasjon jf ekteskapsloven § 20 eller skilsmisse jf ekteskapsloven § 22. Avgjørelse om ikke å utstede meklingsattest kan påklages til fylkesmannen, som kan pålegge mekler å utstede attest.

Det følger av forskriftens § 8 at foreldrene ikke skal betale for mekling. Det er forutsatt at meklingen totalt ikke skal overstige 4 klokketimer.

I særlige tilfeller kan foreldre som skal møte til mekling etter ekteskapsloven § 26, få sine reiseutgifter refundert av det offentlige. Slike særlige grunner kan være lang reisevei til nærmeste mekler, at nærmeste mekler er inhabil el l. Dersom en part ikke er medlem av statskirken, og prest i offentlig kirkelig stilling er nærmeste mekler, kan det også være rimelig at en annen mekler benyttes. I ovennevnte tilfeller kan samlede reiseutgifter utover kr 480 per person fra siste felles bopel til mekler dekkes etter søknad til fylkesmannen. Andre utgifter, som tapt arbeidsfortjeneste ol dekkes ikke. Hvor sterke grunner tilsier det, kan strengt nødvendige oppholdsutgifter dekkes. Dette vil f eks være aktuelt der det er umulig å reise fram og tilbake til mekler samme dag. Har partene flyttet langt fra hverandre, må den part som har flyttet selv bære kostnadene ved reisen.

Der meklingen utføres av andre en tilsatte ved familievernkontorene, vil meklers arbeidsgiver få refundert utgifter til mekling, begrenset oppad til 4 timer, etter en timesats tilsvarende statens satser for fri rettshjelp, jf salærforskriftene gitt av Justisdepartementet. *Fra 1.7.2001 er satsen kr 715 per time, per par.* Bruker et foreldrepår mindre enn 4 timer, kan ikke rest-tiden overføres til andre par. Ønsker paret senere å komme tilbake for å få avtalen revidert, dekkes ikke dette. I timesatsen er arbeidstid brukt til forberedelser, evt overtidsgodtgjørelse, reiseutgifter etc inkludert. Alle krav om refusjon skal fremmes for fylkesmannen av meklers

arbeidsgiver. Der meklingen utføres av en prest i offentlig kirkelig stilling, fremmes kravet for bispedømmet.

Barne- og familiedepartementet dekker utgifter til tolk, dersom det ikke lar seg gjøre å dekke dette på annen måte. Den enkelte mekler bør ta kontakt med fylkesmannen for å innhente samtykke til bruk av tolk i den enkelte sak. Utgiftene til tolk utbetales av fylkesmannen, og refunderes av departementet.

Mekleren har taushetsplikt om det han eller hun får kjennskap til i sammenheng med meklingen jf lovens § 26 fjerde ledd. Mekleren utfører arbeid for et forvaltningsorgan, og har dessuten taushetsplikt etter reglene i forvaltningslovens §§ 13 flg.

Forvaltningslovens regler gjelder *så langt de passer* for meklere. Foruten de alminnelige regler om saksbehandling, er særlig kapittel 2 om habilitet av betydning for meklere.

Det følger av tvistemålsloven § 205 og straffeprosessloven § 119 at retten ikke må ta imot forklaring av bl a meklingsmenn i ekteskapsaker om noe som er betrodd dem i deres stilling, uten samtykke fra den som har krav på hemmelighold. Reglene om at meklere er utelukket fra å forklare seg uten samtykke, må også gjelde for saker som behandles av fylkesmannen. Dette medfører at meklere ikke kan brukes som sakkyndige eller informanter i en ekteskapsak eller barnefordelingssak, såfremt ikke begge parter samtykker til det.

I forbindelse med vedtakelsen av lov 17. juli 1992 nr 100 om barneverntjenester, fikk ekteskapsloven en ny § 26 a om opplysningsplikt til barneverntjenesten. Etter denne har meklere opplysningsplikt til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende adferdsvansker. I disse tilfellene skal meklere gi opplysninger til barnevernstjenesten av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikten. Meklere plikter også å gi slike opplysninger etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av barnvernloven. Også yrkesutøvere i medhold av lov om leger, lov om godkjenning av psykologer og lov om helsetjenesten i kommunene mv plikter å gi opplysninger. Dette følger av lov om barneverntjenester § 6-4 og av endringer i de enkelte profesjonslover.

Etter § 27 er avgjørelsesmyndigheten i saker om oppløsning av ekteskap i større grad enn tidligere lagt til fylkesmannen. Dette har sammenheng med at loven gir en ektefelle krav på separasjon og krav på skilsmisse etter ett års separasjonstid, samt at adgangen til umiddelbar skilsmisse er sterkt begrenset.

§ 27

§ 27

Etter paragrafens første ledd gis fylkesmannen en generell kompetanse i separasjons- og skilsmisssaker, mens bestemmelser om domstolsbehandling gis som særregler i paragrafens annet og tredje ledd. Skilsmisse på grunn av overgrep og oppløsning av ekteskap inngått mellom for nært beslektede, samt bigami-ekteskap skal behandles av domstolene. Etter paragrafens annet ledd, pkt b, skal skilsmisse etter to års faktisk separasjon gis ved dom dersom partene er uenige om at vilkårene er oppfylt. Det er videre domstolen som skal behandle saken i de tilfeller hvor en verge krever separasjon eller skilsmisse på vegne av en ektefelle som er alvorlig sinnslidende eller sterkt psykisk utviklingshemmet, jf § 28 annet ledd. *Sak om å få kjent et ekteskap ugyldig pga tvang, jf § 16 tredje ledd, skal også behandles av domstolene.*

Separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 22 skal dessuten avgjøres av retten når kravet blir reist i sak om skilsmisse som er brakt inn for retten på annet grunnlag, eller i forbindelse med annen sak etter ekteskapsloven eller barneloven som har sammenheng med kravet om separasjon/skilsmisse. Det vises til § 27 tredje ledd. Det er særlig tvister etter barneloven og ekteskapsloven som vil være aktuelle i denne forbindelse (foreldreansvaret, hvor barnet skal bo fast, samværsrett, underholdsbidrag, deling av formuen, bruksrett til bolig mv). Ektefellene kan i disse tilfellene begjære separasjon etter § 20 eller skilsmisse etter § 22 i samme sak, og slipper å gå veien om fylkesmannen for dette. *Det er i loven ikke vist til § 21, men det antas at retten også kan gi skilsmisse etter denne bestemmelsen når vilkåret om ett års separasjonstid er oppfylt, og det må antas at retten har slik kompetanse. Dette synet støttes av det som kommer fram på s 102 i Ot prp nr 28 (1990-91) om ekteskapsloven, i merknadene til § 27, samt i Vera Holmøy og Peter Lødrups kommentarutgave til Ekteskapsloven s 138.*

Det kan forekomme at en av partene, eller partene i fellesskap, søker fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse i henhold til §§ 20-22 etter at sak om skilsmisse er brakt inn for retten på annet grunnlag. Dreier det seg om en søknad etter § 20 eller § 22, kan fylkesmannen ikke behandle saken før rettssaken er hevet ved rettskraftig kjennelse, jf § 27 tredje ledd. Fylkesmannen kan eventuelt gi partene en kort frist til å ordne dette. Søkes det fylkesmannen om skilsmisse etter § 21, enten i fellesskap eller etter ensidig begjæring, kan saken neppe avvises med den begrunnelse at saken står for retten. Justisdepartementets lovavdeling har antatt (Jnr 3103/90 E) at fylkesmannen i slike tilfeller ikke kunne avise en skilsmissebegjæring etter den tidligere ekteskapsloven § 43 første

ledd, annet punktum under henvisning til ulovfestede forvaltningsrettslige regler, eller med den begrunnelse at tvistemålsloven § 64 anvendes analogisk. Fylkesmannen bør i alle tilfelle spørre partene om saken er brakt inn for retten, og i tilfelle varsle retten om begjæringen. *Dersom det reises sak om separasjon eller skilsmisse i et tilfelle hvor det allerede er reist sak om dette i en fremmed stat, reguleres forholdet av lov om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, av 2. juni 1978 nr 38, § 5. Den myndighet som har fått saken til behandling her i landet kan da stanse behandlingen inntil den utenlandske avgjørelsen foreligger, dersom det er grunn til å anta at denne avgjørelsen vil gjelde her. Fylkesmannen har således rett, men ikke plikt til å stanse saken. Det må her foretas en skjønnsmessig vurdering av fylkesmannen for hvert enkelt tilfelle. Se rundskriv Q-16/92.*

Dersom en av partene anlegger sak om skilsmisse for domstolen etter at det er sendt begjæring om separasjon eller skilsmisse til fylkesmannen, bør fylkesmannen fortsette behandlingen av saken og eventuelt gi bevilling uavhengig av rettssaken. Her forutsettes det imidlertid at dommen ikke er blitt rettskraftig før det blir spørsmål om å treffe vedtak om bevilling. Fylkesmannen bør underrette vedkommende domstol om at sak vedrørende separasjon eller skilsmisse er under behandling.

§ 28 avløser lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) § 419 første og tredje ledd. Bestemmelsen gir en umyndig ektefelle adgang til selv å reise sak om separasjon, skilsmisse eller oppløsning av ekteskapet etter § 24 første ledd, samtidig som det kan reises slik sak mot en umyndig ektefelle personlig. Vergen kan imidlertid opptre til støtte for den umyndige og skal varsles om saken av fylkesmannen. Dersom saken går for domstolen, skal stevningen forkynnes for vergen.

En verge kan fremme sak om oppløsning av ekteskap eller separasjon på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Om en ektefelle er i stand til å opptre i saken, må avgjøres etter de samme retningslinjer som ellers ved spørsmål om prosessdyktighet. Det er imidlertid på det rene at bestemmelsen også omfatter alvorlig sjelig svekkelse på grunn av somatiske sykdommer, som f.eks. hjernelidelser. Vergen kan imidlertid bare reise sak hvor dette er påtrengende nødvendig av hensyn til ektefellen selv. Det må således foreligge tungtveiende grunner om vergen skal reise slik sak, særlig hvis ektefellen selv ønsker å fortsette ekteskapet. Disse sakene skal alltid behandles av domstolene, som også avgjør om det er grunnlag for saksanlegg.

§ 28

Ved lov 15. juni 1990 nr 29 ble vergemålsloven endret, slik at adgangen til å oppnevne hjelpeverge ble vesentlig utvidet, jf vergemålsloven §§ 90a flg. På bakgrunn av dette er en hjelpeverge langt på vei gitt de samme funksjoner som en verge i relasjon til § 28. Det er imidlertid et vilkår at det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å opptre i eller å fremme sak om oppløsning av ekteskapet eller separasjon. Det vil det gjøre hvis oppnevningen av hjelpevergen er gjort generell.

§ 29

§ 29 inneholder nærmere regler for den administrative behandlingen av separasjons- og skilsmisssaker. Fylkesmannen kan blant annet innkalle partene til personlig møte dersom det finnes hensiktsmessig. Noen muntlig saksforberedelse er således ikke påbudt, og saksbehandlingen for fylkesmannen følger ellers de alminnelige regler i forvaltningsloven.

Vedtak om separasjon og skilsmisse er enkeltvedtak i relasjon til forvaltningsloven, jf lovens § 2 første ledd bokstav b. Det samme gjelder realitetsavgjørelser av krav som kan oppstå i forbindelse med separasjons- eller skilsmisssaken. Det følger videre av forvaltningsloven § 3 at lovens kapittel II (Om habilitet), kapittel III (Alminnelige regler om saksbehandling), kapittel IV (Om saksforberedelse ved enkeltvedtak), kapittel V (Om vedtaket), kapittel VI (Om klage og omgjøring) og kapittel VIII (Bestemmelser om virkningen av feil, om utsatt iverksetting av vedtak og om iverksettelse) får anvendelse ved saker som gjelder enkeltvedtak.

Med hjemmel i § 29 annet ledd har departementet fastsatt forskrift av 18. november 1992 om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse (vedlegg 6).

Det følger av forskriften kapittel 1 at det ved søknad om separasjon og skilsmisse skal benyttes fastsatt blankett (Q-0165, Q-0171, Q-0172). Dersom ektefellene har vært til mekling må meklingsattesten vedlegges sammen med vigselsattesten. En meklingsattest som er eldre enn 6 måneder mister sin gyldighet. Hvilke krav som skal stilles til dokumentasjon for sivilstand for flyktninger og asylsøkere, kan i enkelte tilfeller by på problemer, dersom vedkommende ikke kan legge fram vigselsattest fra sitt hjemland eller det landet han/hun giftet seg. Personer som har fått opphold her i landet på humanitært grunnlag, anses å kunne henvende seg til sitt hjemlands myndigheter dersom de ikke selv har den nødvendig dokumentasjon. Hva som kan kreves av dokumentasjon av flyktninger og personer med politisk asyl er et skjønnsspørsmål, som det må tas stilling til i hvert enkelt tilfelle. Det må foretas en helhetsvurdering av sakens fakta og de foreliggende opplysninger. Det bør videre

tillegges vekt hvilke opplysninger andre norske myndigheter, som for eksempel utlendingsmyndighetene og folkeregisteret, har lagt til grunn for sine avgjørelser og registreringer. Pass og/eller andre offentlige dokumenter av nyere dato, som er utstedt av vedkommendes hjemland, vil også kunne gi opplysninger om sivilstand.

Det følger av søknadsskjemaene hvilken annen legitimasjon som skal vedlegges (attester fra ligningskontor/folkeregister, fødselsattest og eventuell dokumentasjon for tilknytning til det slektsnavn som ønskes etter separasjonen/skilsmissten).

For å unngå falsk underskrift på søknadsskjemaet, eller påstand om dette, er det satt som vilkår at underskriftene blir bekreftet av to vitterlighetsvitner, eller av en advokat eller en offentlig tjenestemann, jf forskriften § 2.

I separasjons- eller skilsmisssaker bør det før avgjørelsen treffes bringes på det rene hvordan partene stiller seg til behandlingsmåten for de øvrige spørsmål som kan oppstå i forbindelse med ekteskapssak, jf prinsippet i tvistemålsloven § 421, som bør anvendes tilsvarende for fylkesmannens saksbehandling. Dersom ektefellene ikke er enige om forholdet til barna, skal fylkesmannen orientere dem om at spørsmål om foreldreansvar, hvor barna skal bo fast og samværsrett enten kan tas opp i separasjons- eller skilsmisssaken, eller som særskilt sak senere. Dersom partene ikke er enige om å overlate avgjørelsen til fylkesmannen, blir spørsmålene å holde helt utenfor ekteskapssaken. Prinsippet som er nedfelt i tvistemålsloven § 99 om at en domstol på ethvert trinn av saken kan forsøke «mekling» mellom partene bør også i en viss utstrekning gjelde for fylkesmannens behandling av en ekteskapssak. Dersom fylkesmannen finner det hensiktsmessig kan han under behandlingen av saken oppfordre partene til å få eventuelle tvistespørsmål vedrørende forholdet til barna løst. Det understrekes imidlertid at det her ikke er tale om noen regulær mekling i tillegg til den som allerede har funnet sted i henhold til ekteskapsloven § 26.

Dersom partene ikke har inngått avtale om bidrag til felles barn, rettes krav om fastsetting av slikt bidrag til det lokale trygdekontoret, som er bidragsfogd. Trygdekontorets vedtak kan påklages til *fylkestrygdekontoret*. Partene kan i forbindelse med ekteskapssak avtale eventuelt underholdsbidrag til ektefelle, eller være enige om at *trygdekontoret* treffer avgjørelsen. *Også dette vedtaket kan påklages til fylkestrygdekontoret*. Er partene ikke enige, må saken avgjøres av retten.

§ 29

Visse bodelingskrav og spørsmålet om bruksretten til felles bolig, kunne etter den tidligere loven avgjøres av fylkesmannen der begge partene var enig om dette. Kommer ikke partene til enighet, kan disse spørsmålene etter den nye ekteskapsloven bare avgjøres av domstolene, eventuelt som begjæring til skifteretten om offentlig skifte.

Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse kapittel 2, omhandler særlig adskillelseskravet når begge ektefeller eller en av dem søker skilsmisse etter ekteskapsloven §§ 21 eller 22. Fylkesmannen skal i alle saker der det er mulig innhente skriftlig bekreftelse fra to vitner om at ektefellene har levet adskilt i separasjonstiden og ikke har gjenopptatt samlivet. Ved slik erklæring benyttes fastsatt blankett (Q-0176). Vitnene skal være over 18 år, og de bør kjenne den ene eller begge ektefellene godt. Dersom partene har bodd sammen i separasjonstiden bør vitnene så vidt mulig angi varigheten av samboerskapet.

Dersom fylkesmannen finner det nødvendig for å opplyse saken, kan vitnene innkalles til personlig møte. I de tilfeller hvor det er mest hensiktsmessig kan dette møtet finne sted ved en annen offentlig instans der vedkommende bor.

Når det gjelder spørsmålet om et samliv er gjenopptatt, vises det til det som er sagt i tilknytning til ekteskapsloven § 20 annet ledd, se kapittel 4.

Fylkesmannen kan for å opplyse saken ytterligere innhente opplysninger fra andre offentlige myndigheter i den grad dette kan gjøres uten hinder av reglene om taushetsplikt. Trygdekontoret, folkeregisteret og ligningskontoret kan være aktuelle instanser i denne sammenheng.

Ved separasjons- og skilsmissebevilling skal det benyttes fastsatt blankett (Q-0168, Q-0174) *eller tilsvarende EDB-basert mal*. Partene skal i bevillingen føres opp med fullt navn, fødselsdato, fødested samt bopelskommune. Slektsnavn som ugift skal også angis. I denne forbindelse må det påses at partene ikke føres opp med andre navn enn de lovlige.

Når fylkesmannen finner at vilkårene for skilsmisse er til stede, kan det utferdiges vedtak om at bevilling er gitt. Det vil være hensiktsmessig at bevillingsdokumentet utstedes samtidig med vedtaket. Av hensyn til muligheten for at vedtaket kan bli omgjort, må bevillingsdokumentet imidlertid ikke overleveres partene før vedtaket er endelig (når klageretten er frafalt, etter utløpet av klagefristen eller, såfremt vedtaket er påklaget, når det er stadfestet av departementet).

§ 29

Etter § 29 tredje ledd skal fylkesmannens vedtak forkynnes for partene, medmindre de har frafalt forkynnelse. *Hensikten med dette er å sikre fylkesmannen kunnskap om hvilket tidspunkt partene ble kjent med vedtaket, for å kunne avgjøre når klagefristen begynner å løpe.* Reglene om forkynnelse er nærmere regulert i lov 13. august 1915 nr 5 om domstolene kapittel 9. Det fremgår her at forkynnelse kan skje gjennom posten, enten i vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev. Forkynnelse i rekommandert brev er en dyrere fremgangsmåte enn forkynnelse i brev vedlagt mottakskvittering. Dersom postforkynnelse ikke fører frem, kan forkynnelsen utføres av et stevnevitne. Stevnevitnet er knyttet til domstolene i byene og lensmannsetaten på landet.

Virkningen av en separasjon eller skilsmisse inntreffer når fylkesmannen har fattet vedtak i saken, med mindre vedtaket blir påklaget og klagen fører til endring i vedtaket. Partene kan imidlertid ikke inngå nytt ekteskap før skilsmissebevillingen er endelig. For fylkesmannens avgjørelse er den alminnelige klagefristen i forvaltningsloven § 29 (3 uker) gjentatt i ekteskapsloven § 29 tredje ledd. Fristen regnes fra det tidspunkt vedtaket blir forkynt for partene. Det er imidlertid ikke noe i veien for at partene på forhånd frafaller retten til å påklage vedtaket. I disse tilfellene kan bevillingsdokumentet sendes partene samtidig med selve vedtaket.

Etter § 29 fjerde ledd skal tvistemålsloven § 425 fortsatt gjelde dersom en part dør under sakens behandling for fylkesmannen. Dette innebærer at saken faller bort dersom en av ektefellene dør før fylkesmannen har truffet vedtak i saken. Bestemmelsen er videre endret slik at saker som gjelder oppløsning av ekteskap etter ekteskapsloven § 24 første ledd eller om spørsmålet om ekteskapet består, eller om separasjonen er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd kan fortsettes av eller mot den avdødes barn eller arvinger såfremt avgjørelsen har rettslig betydning for vedkommende.

Når en separasjons- eller skilsmisseavgjørelse er endelig, skal fylkesmannen sende melding til folkeregisteret på særskilt blankett (Q-0166) eller på EDB-basert mal. Det fremgår av blanketten hvilket folkeregister meldingen skal sendes til.

§ 30

Etter § 30 kan det etter klagefristens utløp ikke lenger gjøres gjeldende at fylkesmannens vedtak er ugyldig. Det betyr at når et vedtak om separasjon eller skilsmisse er blitt endelig, kan det ikke senere gjøres gjeldende at det er ugyldig på grunn av feil i saksbehandlingen eller av andre grunner. Dette medfører at det ikke kan gis oppreisning mot oversittelse av klagefristen, jf forvaltningsloven § 31.

Internasjonal-privatrettslige regler om norske myndigheters kompetanse i ekteskapssaker – tvistemålslovens §§ 419 a og 420

I tvistemålslovens §§ 419 a og 420 er det gitt regler om verneting i ekteskapssaker for domstolene. Det har vært forutsatt at disse reglene er veiledende, og i alminnelighet avgjørende, for når en ekteskapssak kan behandles av fylkesmannen. Det må altså anses som et vilkår for når fylkesmannen kan behandle separasjons- eller skilsmisssak, at partenes tilknytning til Norge oppfyller kravene i tvml § 419 a. I enkelte tilfeller vil fylkesmannen likevel ha kompetanse til å behandle saken selv om vilkårene etter § 419 a ikke er tilstede.

Når saksøker er bosatt i utlandet, må saksøkte oppfylle vilkårene i § 419 a nr 1 for at saken skal kunne tas under behandling. Dersom partene i fellesskap begjærer separasjon eller skilsmisse, er det tilstrekkelig at en av partene tilfredsstiller kravet i § 419 a nr 1, det vil si har bopel i riket. Hvis en part ensidig søker separasjon eller skilsmisse, kan fylkesmannen behandle saken dersom den andre parten oppfyller dette vilkåret (har bopel i riket). Saken kan også tas under behandling dersom den parten som ensidig begjærer skilsmisse eller separasjon har bopel her i riket, og enten har bodd her de siste to år eller tidligere har hatt bopel her. Mht hvem som kan anses som bosatt i riket, vil forskriftene til Ekteskapsloven § 7h være veiledende. Se også rundskriv Q-13/92 utgitt av Barne- og familiedepartementet. Det vises forøvrig til Rt 1990 side 464, Rt 1979 side 368 (sidekravene) og Rt 1984 side 1501 (nordisk konvensjon).

En skilsmissebevilling vil kunne gis av fylkesmannen på grunnlag av en norsk separasjonsbevilling eller separasjonsdom som er gitt i løpet av de siste 5 årene. De øvrige vilkårene i tvml § 419 a med hensyn til bopel og tilknytning, trenger ikke å være oppfylt.

I tillegg kan saken tas opp for fylkesmannen når den som søker separasjon er norsk statsborger, og han på grunn av sitt statsborgerskap ikke vil kunne reise sak i det landet der han har bopel. I de tilfellene der begge partene er norske statsborgere, kan fylkesmannen behandle saken dersom ingen av partene har noe i mot at saken behandles i Norge.

For at en utenlandsk separasjon skal kunne legges til grunn for en norsk skilsmisse, må separasjonen godkjennes jf lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser eller separasjoner § 4 annet ledd. Myndighet til å godkjenne utenlandske separasjoner eller skilsmisser, er fra 1. januar 1993 delegert fra Barne- og familiedepartementet til fylkesmennene. En utenlandsk separasjon

må tilsvare en norsk legalseparasjon for å bli godkjent her i landet. Dette vil først og fremst si at den utenlandske separasjonen må gi partene en ubetinget rett til skilsmisse etter en viss tid. *Se også rundskriv Q-16/92 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, utgitt av Barne- og familiedepartementet.*

Twistemålslovens § 419 a gjelder ikke dersom andre regler er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat. Avvikende regler er fastsatt i konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige jf også lov 19. desember 1969 nr. 75. (Konvensjonen er inntatt i Norges Lover). Ekteskapsaker mellom personer bosatt i de nordiske land, som også er statsborgere i et av disse landene, må reises i det land konvensjonen utpeker. Også mht sidekrav som kan behandles i forbindelse med en ekteskapsak, inneholder konvensjonen særlige vernetingsregler som må følges i saker mellom statsborgere i de nordiske land. Reglene i konvensjonen gjelder også saker som behandles administrativt.

Norge har tiltrådt den internasjonale konvensjon om flyktningers rettsstilling, undertegnet i Geneve 28. juli 1951, med tilleggsprotokoll av 31. januar 1967. Det følger av konvensjonens art 12 at en flyktnings personrettslige stilling skal avgjøres i det land hvor han har sitt hjemsted eller, i mangel av hjemsted, etter lovgivningen i det land hvor flyktningen har sin bopel.

En flyktning skal i den kontraherende stat hvor han har sin vanlige bopel, gis samme behandling som landets statsborgere i forhold som vedrører adgang til domstolene mv, jf art 16 nr 2. Konvensjonen skal anvendes analogisk på fylkesmannens behandling av familiesaker.

Hvis kravene til flyktningestatus i konvensjonens § 1 er oppfylt (dvs at utlendingen har status som flyktning og er innvilget asyl i Norge), må dette vanligvis gi tilstrekkelig grunnlag for å dispensere fra kravet til bopel/to års opphold i tvml § 419a. Asylsøkere, som ikke har fått sin søknad behandlet, faller derimot ikke inn under flyktningekonvensjonens bestemmelser, og kan heller ikke anses for å være bosatt i landet.

De som har fått opphold på humanitært grunnlag faller heller ikke inn under konvensjonen. Fylkesmannen må i disse tilfellene prejudisielt foreta en skjønnsmessig vurdering av om vedkommende kan anses som bosatt i Norge. Momenter i denne vurderingen vil være vedkommendes tilknytning til Norge, f eks om personen har til hensikt å bli boende i landet, har nær familie i Norge etc. Det vises forøvrig til rundskriv Q-13/92. Anses vedkommende som bosatt i Norge, og opptrer som saksøker i ekteskapsaken, må han/hun således oppfylle to-års kravet i tvml § 419 a nr 2.

Forkynning til utlandet:

Ved forkynning av vedtak om separasjon og skilsmisse i utlandet (§ 29) gjelder følgende retningslinjer:

Overfor norsk statsborger bosatt i utlandet kan forkynning forsøkes via den norske ambassaden i vedkommende land. For land som er sideakkreditert, sendes begjæringen til ambassaden i «vertslandet». Ved slik forkynning trenger dokumentene ikke oversettes, og anmodningsskjemaet for Haagkonvensjonen av 15. november 1965 (forkynningskonvensjonen) benyttes ikke.

Anmodningen sendes via Justisdepartementet, jf Justisdepartementets rundskriv av 7. februar 1991 (G-36/91) side 3. Til annet nordisk land kan begjæringen om forkynning sendes direkte til den lokale myndighet (domstol/länsstyrelse) i det andre landet som er kompetent til å utføre forkynningen.

Overfor utenlandsk statsborger bør forkynning normalt foretas via myndighetene i det landet utlendingen er bosatt, selv om dette ikke er statsborgerlandet. Dette gjelder både land som er tilsluttet forkynningskonvensjonen¹ og andre land. Til land som er tilsluttet forkynningskonvensjonen nyttes det internasjonale anmodningsskjemaet etter konvensjonen (GA-3018). Om oversettelser vises til Justisdepartementets rundskriv side 2-3. Begjæringen om forkynning med utfyllt skjema og nødvendige oversettelser sendes direkte til vedkommende lands sentralmyndighet. Til utenlandsk statsborger bosatt i et annet nordisk land, kan fylkesmannen selv sende vedtaket direkte til forkynning via vedkommende lokale myndighet (domstol/länsstyrelse) i det andre landet, jf nordisk overenskomst av 26. april 1974 om gjensidig rettshjelp. Er ikke domstolen/länsstyrelsen kjent, kan vedtaket sendes direkte til sentralmyndigheten i vedkommende land, jf Justisdepartementets rundskriv av 7. februar 1991 side 6 flg. For oversiktens skyld er det i vedlegg nr 7 til rundskrivet her gitt en oversikt over sentralmyndigheten i de øvrige nordiske land.

1 Følgende land er per 1. juli 2001 tilknyttet 1965-konvensjonen om forkynning: Antigua og Barbuda, Bahamas, Barbados, Belarus, Belgia, Botswana, Bulgaria, Canada, Danmark, Egypt, Estland, Finland, Forbundsrepublikken Tyskland, Frankrike, Hellas, Hong Kong, Irland, Israel, Italia, Japan, Kina, Kypros, Latvia, Litauen, Luxemburg, Malawi, Mexico, Nederland, Nord-Irland, Norge, Pakistan, Polen, Portugal, Seychellene, Slovakia, Slovenia, Spania, Sri Lanka, Storbritannia, Sveits, Sverige, Sør Korea, den Tsjekiske republikk, Tyrkia, USA, Venezuela

En, lang rekke land er tilsluttet forkynningskonvensjonen, bl a de fleste kontinental-europeiske land og de nordiske land, har motsatt seg denne forkynningmåten. Forkynning for utenlandsk statsborger i utlandet bør derfor alltid foretas via myndighetene i vedkommende land. En følge av at de internasjonale reglene om forkynning ikke er fulgt kan bl a være at vedtaket om separasjon/skilsmissе ikke blir anerkjent i vedkommende fremmede stat.

Forøvrig vises til Justisdepartementets rundskriv av 20. august 1980 (Rettsanmodninger) G - 189/80 og rundskriv 7. februar 1991, G-36/91.

DEL II. FORMUESFORHOLDET MELLOM EKTEFELLER

Del II gjelder formuesforholdet mellom ektefeller. I denne delen reguleres økonomiske spørsmål under ekteskapet, og det gis regler om deling av formuen m v ved separasjon og skilsmisse. Reglene om formuesforholdet er i stor grad opprettholdt i den nye loven. På enkelte punkter er det imidlertid vedtatt viktige endringer.

Kapittel 6. Ektefellenes råderett over eiendelene m v

Kapittel 6 omhandler ektefellenes råderett over eiendelene. Som etter tidligere rett, er hovedregelen at ektefellene råder over egne eiendeler. Dette innebærer at det allerede mens ekteskapet består, har betydning å skille mellom hva hver av ektefellene eier. Skillet mellom de to rådighetsdelene har også betydning for kreditorenes beslagsadgang, jf. kapittel 8.

§ 31

I § 31 første ledd blir hovedregelen om at ekteskapet ikke medfører noen begrensning i ektefellenes råderett over egne eiendeler, slått fast. Bestemmelsen gjelder uansett hva som måtte være bestemt om delingen av formuen ved ekteskapets opphør. Den frie råderett kan imidlertid være begrenset som følge av bestemmelser i lov, avtale mellom partene eller pålegg fra en giver eller arvelater.

Annet ledd slår fast at eiendeler som erverves av begge ektefeller, blir sameie mellom dem, og at sameieloven (lov 18 juni 1965 nr 6) kommer til anvendelse også på eiendeler som er i sameie mellom ektefeller.

Sameie mellom ektefeller kan oppstå på flere måter. Sameie kan for det første etableres som følge av vanlige formuesrettslige prinsipper. Videre kan arbeid i hjemmet danne grunnlag for sameie. I § 31 tredje ledd er det bestemt at det ved vurderingen av hvem av ektefellene som skal anses å ha ervervet eiendeler som har tjent til deres felles personlige bruk, skal legges vekt på arbeid i hjemmet. Dette innebærer en lovfesting av det prinsippet som ble slått fast ved Høyesteretts dom inntatt i Rt 1975 s 220. Inn under uttrykket «eiendeler som har tjent til ektefellenes felles personlige bruk», faller først og fremst felles bolig og vanlig innbo. Andre eksempler kan være fritidseiendom, bil og båt. Slike eiendeler faller imidlertid ikke automatisk inn under bestemmelsen; det må vurderes konkret i det enkelte tilfellet om eiendelene har tjent til ektefellenes «felles personlige bruk».

Annet og tredje ledd kan fravikes ved avtale. Dersom avtalen innebærer en gaveoverføring, må den gjøres i ektepakts form, jf § 50.

Bestemmelsene i §§ 32 og 33 innebærer en begrensning i prinsippet om at ektefellene råder fritt over sine egne eiendeler. Formålet med bestemmelsene er å verne om partenes felles bolig og vanlige innbo. Begrensningene gjelder uansett om eiendelene tilhører felleseiet eller den ene ektefellens særeie.

Etter § 32 kreves det skriftlig samtykke av den andre ektefellen hvis en ektefelle vil foreta visse rettslige disposisjoner over partenes felles bolig. Det kreves for det første skriftlig samtykke for å overdra, pantsette, forpakte bort eller inngå eller si opp en leie- eller framleieavtale for en eiendom som brukes som felles bolig. Videre kreves det skriftlig samtykke for å overdra eller pantsette en andel, aksje eller obligasjon som leieretten til felles bolig er knyttet til.

§ 32

Når det gjelder vanlig innbo, bestemmer § 33 at ektefellen må samtykke i overdragelse, utleie og pantsettelse. Det samme gjelder i forhold til gjenstander som er bestemt til bruk for barna. Etter denne bestemmelsen er det ikke noe krav om at samtykket må være skriftlig.

§ 33

Dersom samtykke nektes eller ikke kan skaffes innen rimelig tid, kan ektefellen eller den andre parten i avtalen kreve at skifteretten avgjør spørsmålet, jf annet ledd i §§ 32 og 33.

§ 34 bestemmer hvor lenge begrensningene i rådigheten gjelder dersom ekteskapet blir oppløst ved separasjon eller skilsmisse. For de eiendelene som er felleseie, gjelder begrensningene inntil det er avgjort hva som skal skje med de enkelte eiendelene eller rettighetene. Avgjørelsen om hva som skal skje med eiendelene, kan være truffet enten ved avtale mellom partene eller av skifteretten. Det kreves ikke at hele boet er gjort opp.

§ 34

Når det gjelder eiendeler som er den ene ektefellens særeie, gjelder begrensningene i råderetten fram til ektefellene er separert eller skilt. Når partene anses for å være separert eller skilt, er regulert i § 25.

§ 35 regulerer hvilken adgang en ektefelle har til å få omstøtt en disposisjon som er foretatt i strid med reglene i §§ 32 og 33. Omstøtelse skjer ved dom, og det er fastsatt tidsfrister for når søksmål skal være reist. Når det gjelder brudd på § 33, kan en avtale ikke omstøtes dersom avtaleparten ved overleveringen av eiendelen

§ 35

hadde rimelig grunn til å tro at ektefellen hadde rett til å inngå avtalen.

§ 36 § 36 gir regler om eiendeler som er i sameie mellom ektefellene. Etter første ledd gjelder reglene i kapittel 6 tilsvarende for disposisjoner over sameieandel i felles bolig og i vanlig innbo m.v. Dette innebærer en begrensning i disposisjonsretten i forhold til hva som gjelder etter de alminnelige reglene om sameie.

Hvis en ektefelle overdrar sin sameieandel i en gjenstand som har tjent til ekteparets felles personlige bruk, har den andre ektefellen etter annet ledd første punktum rett til å løse inn andelen etter skiftetakst. I uttrykket «felles personlig bruk» ligger at begge ektefellene må ha brukt sameiegjenstanden, men det er ikke noe krav til at de har brukt den like mye. Det er bare personlig bruk som omfattes, ikke f.eks. bruk i næringsvirksomhet.

Samme innløsningsadgang har ektefellen etter annet ledd annet punktum, dersom den andre ektefellen krever sameiet oppløst.

Annet ledd tredje til femte punktum har regler om framgangsmåten når det kreves innløsning.

§ 37 Ektefellene kan som hovedregel ikke avtale at de begrensningene i rådigheten som framgår av reglene i kapittel 6, ikke skal gjelde mellom dem, jf § 37. For eiendeler som er særeie, kan ektefellene likevel avtale at rådighetsbegrensningene ikke skal gjelde. En slik avtale må gjøres i ektepakts form. En bestemmelse som nevnt kan bare treffes av ektefellene selv, ikke av giver eller arvelater som bestemmer at gaven eller arven skal være særeie etter § 48.

Kapittel 7. Ektefellenes gjensidige underholdsplikt m.v.

§ 38 § 38 første ledd inneholder hovedregelen om ektefellenes underholdsplikt. Familiens underhold er et felles ansvar for ektefellene. Hvordan hver av ektefellene skal oppfylle sin del av plikten, vil avhenge av hvordan paret velger å ordne seg. Arbeid i hjemmet, tilskudd av penger og andre måter å bidra på, er likestilt.

I annet ledd blir det slått fast at den ene ektefellen kan kreve penger av den andre for å dekke utgiftene til familiens underhold. Dersom ektefellen ikke oppfyller plikten til å yte penger, kan vedkommede bli pålagt bidragsplikt. I så fall vil en del av reglene som gjelder ved bidrag etter separasjon og skilsmisse gjelde tilsvarende, jf tredje punktum.

Ektefellene har gjensidig opplysningsplikt om økonomiske forhold, jf § 39. For å få de opplysningene som er nødvendige for å vurdere ekteparets økonomiske stilling, kan en ektefelle kreve opplysninger om eller kopi av den andres eller den felles selvangivelse og ligning. Dette kan ektefellen kreve både fra den andre ektefellen og fra ligningsmyndighetene. Ektefellen kan også kreve opplysninger fra banker, andre finansinstitusjoner og andre som har midler til forvaltning. Advokater kan være et eksempel på det siste alternativet. Opplysningsplikten går foran regler om taushetsplikt som banker m v er pålagt. Retten til å få opplysninger etter § 39 gjelder også mens ektefellene er separert.

§ 39

Kapittel 8. Ektefellenes ansvar for gjeld

Prinsippet om at den ene ektefellen som hovedregel ikke kan gjøre den andre ektefellen ansvarlig for gjeld, er slått fast i § 40. Unntak gjelder dersom det er særskilt hjemmel for medansvar. Mest praktisk i så måte er hjemmel i lov, jf f eks skattebetalingsloven § 37.

§ 40

Et annet eksempel følger av § 41, som omhandler hvilken adgang den ene ektefellen har til å inngå avtaler på begge ektefellenes ansvar. Bestemmelsen regulerer det solidariske ansvaret overfor tredjepersoner. Det innbyrdes forholdet mellom partene reguleres av andre regler, bl a § 38 om underholdsplikt.

§ 41

Første ledd første og annet punktum angir omfanget av representasjonsretten. En ektefelle kan på begge ektefellers ansvar inngå vanlige avtaler om det daglige husholdet og oppfostringen av barna og vanlige avtaler for å dekke den enkelte ektefelles nødvendige behov. Representasjonsretten omfatter også leie av felles bolig. Med «vanlige avtaler» tas det sikte på hva som anses vanlig i familier med tilsvarende behov og økonomisk stilling.

Regelen om at begge ektefellene blir ansvarlig gjelder ikke dersom noe annet gikk fram av forholdene rundt avtaleinngåelsen, jf tredje punktum. Ektefellen som foretar disposisjonen kan f.eks ha sagt uttrykkelig i fra til avtaleparten at bare han eller hun skal være ansvarlig.

Representasjonsretten gjelder bare under samlivet, og ikke etter en eventuell separasjon.

Etter annet ledd blir ikke den andre ektefellen forpliktet dersom medkontrahenten forsto eller burde ha forstått at den ektefellen som inngikk avtalen, gikk ut over hva han eller hun hadde rett til etter første ledd. Bestemmelsen utelukker likevel ikke at den andre ektefellen blir ansvarlig etter andre regler, f.eks. reglene om fullmakt eller om passivitetsvirkninger.

Kapittel 9. Avtaler om formuesordningen m.v.

Det kan bestemmes visse unntak fra lovens regler om formuesordningen. For å være gyldige må slike unntak ha hjemmel i loven, og dette er uttømmende regulert i lovens kapittel 9. Avtaler mellom ektefellene om formuesordningen skal inngås ved ektepakt etter reglene i kapittel 11. Hvis avtalen i realiteten er en gavedisposisjon, kan også reglene i kapittel 10 om gaver mellom ektefellene komme til anvendelse.

§ 42

§ 42 første ledd første punktum inneholder hovedregelen om at ektefellene ved ektepakt kan opprette særøie. At eiendelene er gjort til særøie, innebærer bl.a. at de er unntatt fra deling, jf. kapittel 12. Av annet punktum følger det at en slik avtale kan inngås før eller under ekteskapet. En avtale om særøie som er inngått med sikte på et forestående ekteskap, får virkning straks partene er gift.

Anneth ledd angir hvordan partene kan begrense en avtale om særøie. Etter første punktum kan avtalen begrenses til å gjelde bare den ene ektefellens formue eller bare deler av den enes eller begges formue. En slik avtale innebærer at partene oppretter såkalt delvis særøie. Særøiet kan omfatte fysiske deler av formuen. Men det kan også bestemmes at en andel av formuen, fastsatt til en viss brøk, prosentdel eller et bestemt beløp, skal være særøie. Partene kan også avtale at verdien av formuen over eller under et angitt beløp, skal være særøie.

Etter annet punktum kan særøieavtalen gjøres tidsbegrenset eller betinget av at ekteparet ikke får felles livsarvinger.

I tredje ledd er det gitt regler om mellomløsninger mellom særøie og felleseie. Etter første punktum kan det avtales at særøie ikke skal gjelde oppgjør etter den ene ektefellens død («særøie i live, felleseie ved død»). Delingen skjer da etter de alminnelige reglene i kapittel 15. Avtalen kan begrenses til å gjelde hvis en bestemt av ektefellene dør

først, jf annet punktum. Etter tredje punktum kan den lengstlevende ektefellen velge å se bort fra begrensningene som følger av tredje ledd første og annet punktum hvis ikke noe annet er avtalt eller klart forutsatt mellom partene. Den lengstlevende kan med andre ord velge om særeiet skal omgjøres til felleseie eller ikke.

Det er ikke adgang til å inngå avtale om at særeiet bare skal gjelde ved oppgjør etter den ene ektefellens død («felleseie i live, særeie ved død»).

I § 43 er det gitt regler om adgangen til å sitte i uskiftet bo med formue som er særeie. Første ledd bestemmer at dette må avtales ved ektepakt, og at avtalen kan begrenses til å gjelde visse deler av særeiet.

§ 43

Dersom lengstlevende velger å bruke retten til å sitte i uskifte med den avdødes særeiemidler, skal også lengstlevendes særeiemidler som hovedregel gå inn i uskifteboet, jf annet ledd. Partene kan imidlertid i ektepakts form avtale at lengstlevendes særeie ikke skal gå inn i uskifteboet

Ved opphør av uskifteboet skal skiftet skje etter reglene i arveloven § 26 annet ledd. Partene kan likevel i ektepakten bestemme at det skal skje en mer lik fordeling av formuen ved opphør av uskifteboet, jf tredje ledd.

Etter fjerde ledd kan avtale om rett til å sitte i uskiftet bo med særeiemidler begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først.

Som tidligere sagt er adgangen til å avtale formuesordninger som avviker fra lovens hovedordning, uttømmende regulert i kapittel 9. Det er likevel antatt at det er adgang til å avtale en kombinasjon mellom § 42 tredje ledd og § 43 første ledd (jf uttalelse fra Justisdepartementets Lovavdeling, jnr 883/92 E). Etter § 42 tredje ledd tredje punktum kan gjenlevende ektefelle velge å opprettholde særeiet selv om ektefellene i utgangspunktet avtalte «særeie i live, felleseie ved død». Har ektefellene avtalt en kombinasjon mellom § 42 tredje ledd og § 43 første ledd, kan gjenlevende i så fall sitte i uskifte med særeiemidlene.

Lovavdelingen har også antatt at §§ 42 og 43 må tolkes slik at vilkårene om tidsbegrensning og felles barn etter § 42 annet ledd annet punktum kan kombineres med avtaler etter § 42 tredje ledd og § 43 (jnr 1905/92 E). Etter dette kan følgende særeieavtaler inngås:

- 1) Særeieavtalen faller bort hvis ekteskapet opphører ved død, eller når ektefellene har vært gift i et visst antall år eller eventuelt får felles barn.
- 2) Særeieavtalen faller bort når ektefellene har vært gift i et visst antall år, eller eventuelt får felles barn. Har ektefellene likevel særeie når en av dem dør, har gjenlevende rett til å sitte i uskifte med særeiemidlene.

§ 44 Etter § 44 første ledd har ektefellene adgang til ved ektepakt å avtale at reglene om skjevdeling i § 59 ikke skal gjelde. Ektefellene kan avtale at reglene om skjevdeling overhodet ikke skal gjelde, eller avtale unntak bare for eiendeler som faller inn under lovens § 59 første ledd, eller bare for de eiendeler som faller inn under § 59 tredje ledd. *Annet og tredje ledd* innebærer at det kan gjøres en rekke begrensninger i avtalen om unntak fra reglene om skjevdeling. Begrensningene er de samme som de som kan gjøres i forhold til særeie, jf § 42.

§ 45 Regelen i § 45 innebærer at ektefellene kan avtale at felleseiet skal deles mens ekteskapet består. Avtalen må gjøres ved ektepakt.

Ektefellene kan oppheve, endre eller supplere avtaler om formuesordningen, jf § 46 første ledd. Endringen må gjøres i ektepakts form.

I *annet ledd* er det innført en lempingsregel for de tilfellene der ektefellenes avtale etter §§ 42 til 44 vil virke urimelig overfor en av partene. En avtale om deling etter § 45 kan lempes etter § 65.

§ 46 Vurderingstemaet for lempingsregelen i § 46 er det samme som i den generelle formuerettslige lempingsregelen i avtaleloven § 36. Etter forarbeidene (Ot prp nr 28 for 1990-91 side 111) bør lempingsregelen brukes med forsiktighet. Ektefellens egen formue og inntektsevne vil være av betydning i tillegg til lengden av ekteskapet. Det bør også legges vekt på hvordan ektefellene har innrettet seg under ekteskapet. Ved vurderingen av om en avtale er urimelig, kan det både tas hensyn til forhold som forelå da avtalen ble inngått, og til forhold som har inntrådt etter dette tidspunktet.

Etter første punktum kan avtalen settes helt eller delvis ut av kraft. Retten kan i stedet bestemme at avtalen skal opprettholdes, men at den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, skal tilkjennes et beløp fra den andre ektefellen, jf annet punktum. I tredje og fjerde punktum er det gitt regler om fristene for å framsette krav om lemping. Lempingsregelen kan påberopes av gjenlevende ektefelle overfor

avdødes arvinger, men ikke av arvingene overfor gjenlevende, se lovens § 77 første ledd og annet ledd bokstav c.

Bestemmelsen i § 47 gjelder hvilken adgang en ektefelle som er gjort umyndig eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, har til å inngå eller omgjøre avtaler etter §§ 42 til 46. Avtalen inngås av den umyndige selv, men vergen må samtykke for at avtalen skal bli gyldig. Dersom ektefellen ikke er gjort umyndig, men har fått oppnevnt hjelpeverge, må hjelpevergen samtykke dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke. Det vil det gjøre dersom oppnevningen er gjort generell. Hvis oppnevningen gjelder enkelte særlige anliggender, vil det bero på de nærmere omstendigheter om samtykke kreves. Samtykke fra vergen eller hjelpevergen må også gis i ektepakts form, se § 54 første ledd siste punktum.

§ 47

Etter § 48 kan en giver eller en arvelater bestemme en ordning som nevnt i §§ 42 til 44 som vilkår for arven eller gaven. Det kan stilles vilkår også for gaver som er ytet mot delvis vederlag. Videre kan det fastsettes at vilkåret skal gjelde den andel av særeiegenstanden som gaveverdien utgjør av gjenstandens verdi. En giver eller en arvelater kan selvsagt, innenfor rammen av de ellers gjeldende formuesrettslige og arverettslige regler, også knytte andre betingelser til gaven eller arven.

§ 48

For arv må vilkåret bestemmes ved testament. For gaver gjelder det ikke noe formkrav, men mottakeren har bevisbyrden for at det er truffet en slik bestemmelse. Etter tredje punktum er gavemottakerens eller arvingens rett til å endre en bestemmelse etter § 48, begrenset.

§ 49 gjelder ombytning og avkastning av formue som er særeie. Etter første punktum blir midler som trer i stedet for særeie, også særeie. Dette gjelder likevel ikke dersom noe annet er bestemt i ekte pakt mellom ektefellene, eller av giver eller arvelater. Eksempler på midler som trer i stedet for særeie, er salgssum, forsikringssum eller erstatningssum som utbetales for særeiemidler, og eiendeler som erverves for slike utbetalinger. Av annet punktum framgår at også avkastning av midler som er særeie, blir særeie. Avkastningen kan f.eks. være renteinntekter, aksjeutbytte og leieinntekter.

§ 49

Kapittel 10. Gaver mellom ektefeller

§ 50 Bestemmelsen i § 50 første ledd første punktum angir hovedregelen om at gaver mellom ektefeller må være inngått i ektepakts form for å være gyldige. Dette gjelder uansett om gaven skal være særeie eller felleseie. For vanlige gaver og for gaver som består i pensjon, livsforsikring, livrente, føderåd eller lignende, er det likevel ikke nødvendig å opprette ektepakt, jf annet punktum.

Kravet om ektepakts form gjelder heller ikke for avtaler som blir inngått i forbindelse med skifte ved separasjon og skilsmisse, se § 65 første ledd.

Hvis ektepakt ikke er opprettet der dette er et vilkår, blir gaven ugyldig. Dette innebærer at giveren ikke er forpliktet til å oppfylle gaven, eller at vedkommende kan kreve gaven tilbakelevert dersom den allerede er oppfylt. Gaven kan likevel bli gyldig dersom det i ettertid opprettes ektepakt.

Etter annet ledd kan det ikke gyldig avtales at det som en ektefelle erverver i framtiden, skal tilfalle den andre uten vederlag. En slik avtale kan likevel inngås for vanlig innbo i det felles hjemmet.

Også for gaver som blir ytet før ekteskapet, men som skal oppfylles etter at ekteskapet er inngått, gjelder reglene i første og annet ledd, jf tredje ledd.

§ 51 Bestemmelsen i § 51 regulerer forholdet mellom gavemottakeren og giverens kreditorer. Etter første ledd første punktum kan den som på gavetidspunktet hadde en fordring på giveren, og som i ettertid ikke kan få full dekning hos ham eller henne, holde seg til gavemottakeren for verdien av det som er overført. Dersom mottakeren kan bevise at giveren fortsatt var utvilsomt solvent på gavetidspunktet, gjelder dette likevel ikke, jf annet punktum. Etter tredje punktum skal et eventuelt vederlag for gaven trekkes fra i beregningen av det som kan kreves fra gavemottakeren.

En godtroende gavemottaker kan etter annet ledd ikke holdes ansvarlig for mer enn den berikelsen som er oppnådd ved gaven. Det utbyttet vedkommende i god tro eventuelt har vunnet i tidsrommet før kreditoren gikk til søksmål for å kreve dekning, kan heller ikke kreves tilbakeført. Etter tredje ledd er lempingsregelen i dekningsloven § 5-12 annet ledd gitt tilsvarende anvendelse.

§ 51 kommer til anvendelse i alle tilfeller hvor den ene ektefellen har gitt den andre en gave. Hvorvidt gaven er av en slik art at den

krever ektepakt eller ikke, jf § 50, er uten betydning.

Bestemmelsen vil bare få betydning hvor det er etablert (ordinært) rettsvern for gaven. Det vil si ved overleveringen i de tilfeller hvor det ikke kreves ektepakt, og fra tinglysningen av ektepakten der det kreves ektepakt. Før det er etablert rettsvern, vil kreditorene fritt kunne søke dekning i de aktuelle eiendeler, uavhengig av vilkårene i § 51.

For gaver som krever ektepakt, er det antatt i forarbeidene at gaven må anses ytet ved tinglysningen, og ikke ved opprettelsen av ektepakten.

I forhold til kreditorene vil det etter § 52 ha samme virkning som om det var en gave, dersom den ene ektefellen på skifte gir avkall på noen rådhetsdel som ikke etter loven skal tilfalle den andre.

§ 52

Dersom den ektefellen som har gitt gaven, kommer under offentlig insolvensbehandling, følger det av § 53 at konkursboets omstøtelsesrett går foran en enkeltfølgende kreditors rett etter §§ 51 og 52.

§ 53

Kapittel 11. Ektepakter

En ektepakt er en avtale mellom to ektefeller som er inngått i en bestemt form. En del disposisjoner må for å være gyldige, være inngått i ektepakts form. Dette gjelder avtaler om formuesordningen og gaver mellom ektefeller, jf kapitlene 9 og 10. Også endring av tidligere ektepakt må gjøres ved ektepakt. Formene for ektepakt framgår av § 54, og er de samme som gjelder for testament. Etter første ledd første til tredje punktum må en ektepakt opprettes skriftlig. Ektefellene må samtidig i nærvær av to vitner underskrive ektepakten eller vedkjenne seg sin underskrift. Vitnene må være til stede sammen, og de må vite at det er en ektepakt som skal inngås. Begge ektefellene må ha godtatt vitnene. Også vitnene må underskrive ektepakten mens ektefellene er til stede. Etter fjerde punktum innebærer det ikke ugyldighet at en ektefelle som bare får fordeler av ektepakten, ikke har medvirket til inngåelsen av den.

§ 54

Også eventuelt samtykke av verge eller hjelpeverge, jf f eks § 47, må gis i ektepakts form. Dette følger av femte punktum.

Krav til at vitnene er myndige og ved full sans og samling framgår av annet ledd.

§ 55 Dersom ektepakten oppfyller kravene i første og annet ledd, er avtalen bindende for ektefellene og deres arvinger, jf tredje ledd. Avtaler som innebærer en overføring av eiendeler og rettigheter fra den ene ektefellen til den andre, må i tillegg få rettsvern ved tinglysning for at den skal kunne gjøres gjeldende mot ektefellenes kreditorer. Etter § 55 første ledd får ektepakten rettsvern ved tinglysning i Ektepaktregisteret ved Registerenheten i Brønnøysund. En slik tinglysning i Ektepaktregisteret er likevel ikke til hinder for at tredjepersoner kan vinne rett etter lov 2 juni 1978 nr 37 om godtroerverv av løsøre.

Dersom ektepakten innebærer at realregistrerbare eiendeler blir overført fra en ektefelle til den andre, må ektepakten i tillegg tinglyses i det aktuelle realregisteret, jf annet ledd. Typisk vil dette være overdragelse av en fast eiendom, som da må tinglyses i grunnboken etter de regler som gjelder for fast eiendom.

Kapittel 12. Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v

Kapittel 12 gir regler om delingen av ektefellenes formue ved separasjon, skilsmisse m v. Kapitlet regulerer hvor stor verdi hver av ektefellene skal motta. Fordelingen av ektefellenes enkelte eiendeler er regulert i kapittel 13.

Deling etter en eller begge ektefellers død er regulert i lovens kapittel 15. Reglene i kapittel 12 skal imidlertid i stor grad legges til grunn også når ekteskapet opphører ved død, jf § 77.

§ 56 § 56 fastsetter kapitlets anvendelsesområde. Ektefellenes formue skal deles etter reglene i kapittel 12 dersom noe annet ikke følger av lov, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Avtale mellom ektefellene vil først og fremst være avtale om helt eller delvis særeie, jf § 42. Et annet eksempel er avtale om unntak fra skjevdelingsregelen, jf § 44. Når det gjelder bestemmelse av giver eller arvelater, vises det til § 48 og omtalen av denne bestemmelsen foran.

§ 56 innebærer at det bare er eiendeler i felleseie som skal deles etter reglene i kapittel 12. For eiendeler i særeie er det gitt særlige regler om oppgjøret i kapittel 14.

§ 57 regulerer når ektefellene kan kreve deling av formue som tilhører felleseiet.

§ 57

Etter første ledd bokstav a kan man kreve deling når det er gitt bevilling til eller avsagt dom for separasjon og skilsmisse. Faktisk separasjon gir med andre ord ikke rett til å kreve deling. I motsetning til etter de tidligere regler, er det ikke noe vilkår at dommen er rettskraftig. Retten til å kreve deling inntreffer den dagen fylkesmannens bevilling blir gitt eller dom blir avsagt. Deling etter bokstav a vil være det praktisk viktigste grunnlaget for å kreve deling.

Etter bokstav b kan deling kreves når ektefellene ved ektepakt har avtalt at deling skal finne sted, jf § 45.

Bosondringsinstituttet er opphevet i den nye ekteskapsloven. Bokstav c gir likevel rett til å kreve deling når den andre ektefellen har «vanskjøttet sine økonomiske forhold slik at det har ført til alvorlig fare for at familien vil miste det felles hjemmet». Regelen kan ha betydning i tilfeller hvor ektefellen til tross for den andre ektefellens atferd nødvendig vil kreve separasjon. Krav om deling etter bokstav c avgjøres av skifteretten. Kjennelsen om deling skal tinglyses etter reglene om ektepakter.

Bokstav d gir rett til å kreve deling i tilfeller hvor det foreligger dom for at ekteskapet er ugyldig, mens bokstav e gir rett til å kreve deling når det foreligger endelig dom for at ekteskapet skal oppløses i medhold av § 24 første eller annet ledd (oppløsning på grunn av at ekteskapet er inngått mellom nære slektninger eller mens tidligere ekteskap består).

Annet ledd første punktum gir arvingene rett til å kreve deling i de tilfeller hvor en avdød ektefelle ville ha hatt rett til dette etter første ledd, men dør før kravet er fremsatt. Betydningen av regelen er at skiftet da skal skje etter reglene i kapittel 12. Annet ledd annet punktum gir en ektefelles kreditor en tilsvarende rett til å kreve deling dersom det er nødvendig for at han eller hun skal få dekning.

§ 58 første ledd første punktum slår fast hovedregelen om deling. Ektefellenes samlede formue skal *deles likt* etter at det er gjort fradrag for gjeld. Det er dette som er hovedbetydningen av at formue er felleseie. Regelen må ses i sammenheng med § 56 om kapitlets anvendelsesområde.

§ 58

Som nevnt er det *nettoformuen* som skal deles; ektefellenes gjeld

skal trekkes fra. Etter tidligere lovgivning hadde ektefellene rett til å ta ut eiendeler som tilsvarte gjelden. Dette er endret ved at § 58 har blitt en ren verdiregel.

I første ledd annet punktum er det gitt en regel om gjeld som begge ektefellene er ansvarlig for. En ektefelle kan bare trekke fra det som etter det underliggende forhold skal falle på ham eller henne.

Tidligere var reglene slik at retten til å trekke fra gjeld ikke falt bort selv om ektefellene hadde særeiemidler. Når det gjaldt uttak til dekning av gjeld i relasjon til formue som var gjenstand for skjevdeling, var rettstilstanden usikker. I den nye loven er dette endret. Den delen av formuen som er felleseie, skal bare kunne belastes med en forholdsmessig del av gjelden når ektefellen også har særeiemidler og/eller formue som er gjenstand for skjevdeling. Når det gjelder gjeld som er knyttet til eiendeler som går inn i en bestemt del av ektefellenes formue, skal gjelden fullt ut komme til fradrag i den aktuelle formuesdelen.

Annet ledd bestemmer etter dette at dersom *ektefellen ikke har særeiemidler og heller ikke midler som skal skjevdeles* (jf § 59), kan ektefellen fullt ut gjøre fradrag for gjeld i sin del av formuen. Dette gjelder uansett hva slags gjeld det dreier seg om. Særreglene i tredje ledd kommer ikke til anvendelse.

Tredje ledd omhandler tilfeller hvor *ektefellen har særeie eller har midler som skal skjevdeles* etter § 59. Det følger av bokstav a at gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er felleseie, kan det kreves fullt fradrag for i felleseiemidlene. Unntak gjelder likevel for gjeld som knytter seg til felleseiemidler som omfattes av bokstav 6, f eks midler som skal skjevdeles.

Gjeld som er pådratt ved erverv av eller påkostninger av eiendeler som er særeie, eller av verdier som skal skjevdeles, kan det bare kreves fradrag for i felleseiemidlene når den samlede verdien av særeie og skjevelingsmidlene ikke er stor nok til å dekke gjelden, jf bokstav b. Dette betyr at dersom gjeld som knytter seg til særeiemidler, er større enn verdien av disse midlene, kan differansen likevel ikke trekkes fra i formue som er felleseie, hvis ektefellen også har skjevelingsmidler som har en nettoverdi som overstiger differansen.

Den nevnte regelen i bokstav b gjelder også gjeld som ektefellen

har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav b eller c (rettigheter i offentlige trygdeordninger, pensjonsordninger, m v og rettigheter som ikke kan overdras eller som er av personlig karakter) og gjeld som ektefellen har pådratt seg ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen.

For gjeld som verken faller inn under bokstav a eller bokstav b, f eks studiegjeld eller annen forbruksgjeld, kan det kreves fradrag i felleseiemidlene for en forholdsmessig del, jf bokstav c. Den forholdsmessige delingen skal skje på bakgrunn av størrelsen av henholdsvis nettoverdien av skjevdelingsmidlene, nettoverdien av særeiemidlene og størrelsen av den formue som i utgangspunktet er gjenstand for deling.

Den nye ekteskapsloven gir en utvidet rett til såkalt *skjevdeling*. Skjevdeling innebærer at en ektefelle før delingen gis rett til å utta verdier tilsvarende det han eller hun brakte inn da ekteskapet ble inngått, eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen. Til forskjell fra de tidligere reglene, vil skjevdeling være hovedregelen etter den nye loven, jf § 59 første ledd. Regelen innebærer et viktig unntak fra likedelingsregelen ved at det som hovedregel bare er eiendeler som er ervervet under ekteskapet på annen måte enn ved arv eller gave, som skal deles likt.

§ 59 gir rett til å holde en viss del av *verdien* av formuen utenfor delingen. Den gir ikke rett til naturalutlegg.

§ 59

Det er bare midler som klart «kan føres tilbake til» midler ektefellen hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen, som er gjenstand for skjevdeling. Det er den av ektefellene som krever skjevdeling, som har bevisbyrden for at vilkårene for skjevdeling er til stede. Det kan oppstå problemer i tilfeller hvor midlene er byttet om i et annet formuesgode, og særlig hvis det også har skjedd en sammenblanding med andre midler. I prinsippet er det likevel klart at det som kan føres tilbake til verdien av eiendeler ektefellen eide før ekteskapet m v, kan holdes utenfor delingen. Hvis verdien av eiendelene har endret seg, blir det avgjørende hva som har vært grunnlaget for verdistigningen. Verdistingning som skyldes begge ektefellers innsats eller innsats med midler som ellers er gjenstand for deling, må komme i fradrag. Dersom midlene er forbrukt, faller retten til skjevdeling bort.

Ektefellen kan bare holde utenfor midler tilsvarende hans eller hennes rådighetsdel. Det som skal skjevdeles, kan med andre ord ikke ha høyere verdi enn rådighetsdelen.

Skjevdeling inntreffer ikke automatisk. Det må kreves av en av ektefellene.

I motsetning til etter de tidligere reglene, åpner § 59 også for *delvis* skjevdeling.

Annet ledd gjør unntak fra hovedregelen om rett til skjevdeling i første ledd dersom skjevdeling vil føre til et «åpenbart urimelig resultat». Særlig viktige momenter ved vurderingen vil være ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien.

Tredje ledd gir en viss adgang til å holde utenfor delingen også verdier som er ervervet under ekteskapet og som ikke er arv eller gave. Det kreves i så fall at det foreligger «sterke grunner».

Fjerde ledd omhandler tilfeller hvor samlivet er gjenopptatt etter en separasjon og det har funnet sted en deling. Dersom partene igjen går fra hverandre, skal de eiendeler de mottok ved den første delingen, skjevdeles etter reglene i første og annet ledd.

§ 60 § 60 gjelder skjæringstidspunktet for erverv, avkastning, og gjeld som omfattes av oppgjøret. Eiendeler som er ervervet og gjeld som er pådratt etter skjæringstidspunktet, er oppgjøret uvedkommende. I motsetning til etter de tidligere reglene, er skjæringstidspunktet det samme for erverv, avkastning og gjeld. Når deling skal skje i forbindelse med separasjon og skilsmisse, jf § 57 første ledd bokstav a, er skjæringstidspunktet da begjæringen/stevningen kom inn til fylkesmannen eller retten, eller da samlivet ble brutt, dersom dette skjedde først.

§ 61 Enkelte eiendeler av spesiell karakter kan en ektefelle holde utenfor delingen, såkalte forloddskrav. Dette er regulert i § 61. Uttaket av eiendelene skjer før partenes boslodd blir beregnet. Som eksempel på eiendeler og rettigheter som kan holdes utenfor delingen etter § 61, kan nevnes eiendeler som utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk (bokstav a) og rettigheter i offentlige trygdeordninger og offentlige eller private pensjonsordninger (bokstav b).

Ekteskapsloven § 61 ble endret i 1998. Bestemmelsen har regler om særskilte unntak fra delingen av felleseiet, og regner opp eiendeler som en ektefelle kan holde utenfor delingen. Dersom en av ektefellene

tar ut slike eiendeler udelt, og dette fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, er det også en regel om at han eller hun kan bli tilkjent et beløp (såkalt kompensasjon) for å hindre denne urimeligheten. Før lovendringen var det en slik kompensasjonsregel bare i bokstav c, mens det nå er tatt inn en regel om kompensasjon også i bokstav b. I ektefelleloven 20 mai 1927 nr 1 var det en kompensasjonsregel i § 11 annet ledd annet punktum som etter sikker tolking omfattet pensjons- og forsikringsrettigheter. Lovendringen betyr derfor at man går tilbake til denne tidligere rettstilstanden.

Dessuten er det både i bokstav b og bokstav c tatt inn en ny regel om at det ved vurderingen av om det kan tilkjennes kompensasjon, blant annet skal legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig. Når varigheten av ekteskapet er særskilt nevnt i lovteksten, er dette for å markere betydningen av å hindre urimelighet på skifter etter langvarige ekteskap. Men dette er ikke det eneste momentet domstolen skal legge vekt på ved vurderingen av om kompensasjon skal gis. I forarbeidene nevner departementet at man også må se på pensjonsrettighetenes størrelse og opptjeningstidens lengde, partenes alder og den annen ektefelles mulighet for å opparbeide egne pensjonsrettigheter.

Når det gjelder hva som skal regnes for langvarige ekteskap, viser vi til det som er sagt i rundskrivet under kapittel 16.

Kompensasjon etter § 61 bokstav b og c kan tilkjennes selv om det ikke er midler til å dekke kompensasjonskravet i boet på skiftetidspunktet. Dette er motsatt av hva som gjelder for vederlagskrav etter ekteskapsloven § 63, som bare kan gjøres gjeldende så langt det er midler i boet.

§ 62 gir rett til å overta innbo i enkelte særlige tilfeller. Dersom det foreligger «særlige grunner», kan en ektefelle gis adgang til å ta ut verdier ut over bosloddet uten å gi kompensasjon for dette. § 62 er ikke en regel om forloddskrav. Bestemmelsen har bare betydning i de tilfeller hvor verdien av innboet overstiger bosloddet til vedkommende ektefelle.

§ 62

Retten til å ta ut midler til gjeld går foran retten etter § 62.

§ 63 omhandler vederlagskrav. En ektefelle kan tilkjennes vederlag fra den andre ektefellen i tilfeller hvor felleseiemidler er brukt til å øke verdien av midler som er særeie, eller til å erverve eiendeler

§ 63

eller rettigheter som kan tas ut forlodds etter § 61 bokstavene b og c. Det kan også kreves vederlag når en ektefelle «på en utilbørlig måte vesentlig har svekket delingsgrunnlaget». Det kan bestemmes at vederlagskravet skal betales i avdrag.

Vederlagskravet kan ikke gjøres gjeldende til fortrengsel for kreditorene.

§ 64 § 64 gjelder gjeldsposter som begge ektefellene er ansvarlig for. Slik gjeld kan det selvsagt gjøres fradrag for i delingsgrunnlaget etter § 58. Men på grunn av solidaransvaret kan en ektefelle også ha behov for sikkerhet mot i fremtiden å bli krevet for den delen av forpliktelsen som det etter det underliggende forholdet er den andre ektefellen som hefter for. § 64 bestemmer derfor at hver av ektefellene kan kreve at den delen av gjelden som faller på den andre ektefellen, blir betalt før delingen. For uforfalt gjeld kan det kreves at det avsettes midler eller stilles betryggende sikkerhet.

§ 65 Ektefellene står i utgangspunktet fritt til å avtale oppgjør som i større eller mindre grad avviker fra det som ville blitt resultatet etter lovens regler. Dette er slått fast i § 65. Det kan gjøres unntak fra alle reglene om skifteoppgjøret, hvis ikke noe annet er bestemt. Avtalen kan inngås formløst.

En avtale om skifteoppgjøret kan likevel settes helt eller delvis til side dersom den vil virke urimelig overfor en av partene. Ved vurderingen av om en avtale er urimelig, kan det tas hensyn både til forhold som forelå da avtalen ble inngått, og forhold som har inntrådt etter dette tidspunktet.

Nytt i forhold til de tidligere reglene er at retten i stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan bestemme at den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, blir tilkjent et beløp fra den andre ektefellen. Bestemmelsen kan særlig ha betydning i tilfeller hvor en avtale økonomisk sett er urimelig, uten at det er noe å si på fordelingen av eiendelene.

Søksmål etter § 65 må være reist senest tre år etter at avtalen ble inngått.

Kapittel 13. Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v

Kapittel 13 gjelder fordelingen av ektefellenes eiendeler, bruksrett til bolig m v. Kapitlet gjelder bare eiendeler som er i felleseie. Eiendeler som er særeie, er regulert i kapittel 14.

§ 66 første ledd slår fast hovedregelen om fordelingen av eiendelene; hver av ektefellene har rett til å beholde eiendeler eller rettigheter som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige eier. Utgangspunktet er med andre ord at skifte av felleseie ikke skal medføre at en ektefelle må overføre eiendeler til den andre ektefellen.

§ 66

For eiendeler som er i *sameie*, kan en ektefelle etter dette kreve eiendelen utlagt til seg, dersom han eller hun eier en vesentlig større andel enn den andre ektefellen. Er dette kriteriet ikke oppfylt, og ektefellene ikke blir enige om hva som skal skje med eiendelen, kan den kreves solgt etter § 71.

Hovedregelen i § 66 gjelder ikke dersom resultatet ville være «åpenbart urimelig etter forholdene». Dersom dette er tilfellet, faller ektefellens rett til naturalutlegg bort. Dette betyr imidlertid ikke at den andre ektefellen får et tilsvarende krav på å få overta eiendelen.

En ektefelle har alltid krav på å overta en eiendom som han eller hun vil kunne løse på odel, jf annet ledd.

Et unntak fra hovedregelen i § 66 er gitt i § 67. Uten hensyn til tidligere eierforhold kan en ektefelle få rett til å overta felles bolig og innbo dersom det foreligger «særlige grunner». Regelen har betydning både der den andre ektefellen eier eiendelen fullt ut, og der eiendelen er i sameie mellom ektefellene. Ved vurderingen skal man legge vekt på ektefellenes og barnas behov.

§ 67

§ 68 gir regler om bruksrett til bolig. Det vil si at en ektefelle som ikke skal ha eiendommen utlagt til seg, på visse vilkår kan gis rett til å bruke eiendommen. Retten gjelder alle typer boliger; det er uten betydning hvordan retten til boligen er organisert juridisk.

§ 68

Vilkåret for å få bruksrett til bolig er at «særlige grunner taler for det». Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Den som får omsorgen for barna, vil dermed ofte stå sterkt. Andre momenter som kan komme inn, er for eksempel boligens beliggenhet i forhold til arbeidsplass, og helsemessige forhold.

Det kan bestemmes at bruksretten skal være tidsbegrenset. Er det

ved etableringen av bruksretten mulig å ta stilling til hvor lenge den bør vare, er det mye som taler for at det fastsettes en tidsbegrensning.

Uavhengig av om det er fastsatt tidsbegrensning eller ikke, faller bruksretten bort når hensynet til ektefellen eller barnas behov ikke lenger gjør bruksrett rimelig. Er det fastsatt tidsbegrensning, skal det imidlertid mye til for at bruksretten faller bort etter denne bestemmelsen.

Den ektefellen som eier boligen, kan kreve vanlig markedsleie av den bruksberettigede ektefellen. Leien løper fra det tidspunkt det fremsettes krav om det.

§ 69

§ 69 gjelder verdsettelsen av eiendelene. Verdsettelsen skal skje etter reglene om skiftetakst. Denne skal som hovedregel svare til eiendelenes omsetningsverdi, jf første ledd. Bestemmelsen i første ledd gjelder både i tilfeller hvor ektefellen skal beholde egne eiendeler og i tilfeller hvor ektefellen får utlagt en eiendel som tilhører den andre ektefellen, eller som er i sameie mellom dem.

Hvis ektefellene er enige om verdsettelsen av eiendelen(e), eller hvis de er enige om en annen fremgangsmåte for fastsettelsen av verdien, er det ikke nødvendig med skiftetakst.

Annet ledd gjelder hvilket tidspunkt verdsettelsen skal knyttes til. Dette er en ny regel i forhold til tidligere lovgivning. I de tilfeller hvor en ektefelle skal beholde egne eiendeler, skal verdsettelsen knyttes til skjæringstidspunktet i § 60. Overtar en ektefelle eiendeler som den andre ektefellen eier eller som ektefellene eier sammen, skal verdsettelsen ved offentlig skifte knyttes til verdien på utlodningstidspunktet. Ved privat skifte knyttes verdsettelsen til det tidspunkt da det ble bestemt hvem som skal overta eiendelen.

§ 70

§ 70 første ledd slår fast at dersom verdien av de eiendeler en ektefelle overtar på sin lodd overstiger det beløp ektefellen har krav på, må ektefellen betale ut den andre ektefellen. Hvis en ektefelle overtar fast eiendom, må den andre ektefellen nøye seg med pantesikkerhet i eiendommen, jf annet ledd. Fordringen kan sies opp av begge ektefellene med seks måneders varsel. Den forrentes med en rentesats som fastsettes av Kongen.

I tilfeller hvor en ektefelle får bruksrett til eiendommen, kan det virke urimelig at vedkommende ektefelle skal ha krav på å si opp fordringen med seks måneders varsel. Dette kan innebære en

betydelig likviditetsbelastning for den ektefellen som eier boligen, ved at han eller hun i tillegg til å måtte utløse den bruksberettigede ektefellen med et betydelig kontantbeløp, vanligvis også må reise midler til ny bolig til seg selv. Tredje ledd bestemmer derfor at så lenge bruksretten består, kan fordringen ikke sies opp av den bruksberettigede ektefellen.

Etter fjerde ledd kan en ektefelle som har krav mot den andre ektefellen, tilkjennes renter «dersom det er rimelig etter forholdene». Meningen er at det bare er i unntakstilfeller at det skal tilkjennes renter. Renten kan tidligst regnes fra to år etter skjæringstidspunktet i § 60. Grunnen til at oppgjøret har tatt tid, vil være et viktig moment i vurderingen. Særlig i tilfeller hvor den ene ektefellen har trenert oppgjøret eller har fremsatt uholdbare krav som det har tatt lang tid å få avgjort, kan det være aktuelt å anvende bestemmelsen. Men renteplikt kan også pålegges i tilfeller hvor ingen av partene er å klandre, f eks hvor oppgjøret har tatt lang tid fordi det er svært omfattende og komplisert. Et moment vil også være hvilke økonomiske ulemper ektefellen som har krav på oppgjør, har hatt ved å vente, og hvilke fordeler den andre har hatt ved å få utsatt utbetalingen.

§ 71 bestemmer at eiendeler som ikke blir overtatt av ektefellene, kan hver av dem kreve solgt. Ingen av ektefellene plikter med andre ord å beholde egne eiendeler eller å overta eiendeler. Eiendeler som det vil virke støtende om blir solgt til fremmede, for eksempel private brev, kan likevel ikke selges til fremmede.

Annet og tredje ledd gir nærmere regler om hvordan salget skal gjennomføres.

Ved ellers like vilkår har hver av ektefellene forkjøpsrett til eiendelen, jf siste ledd.

§ 72 slår fast at delingen av ektefellenes formue ikke berører kreditors rett til å inndrive sitt krav mot debitor. Gjeld som er pådratt etter skjæringstidspunktet i § 60, er imidlertid oppgjøret uvedkommende. Det er derfor bestemt at det ikke kan tas utlegg i eiendeler som skal deles, til dekning av gjeld som er pådratt etter det nevnte skjæringstidspunktet.

§ 71

§ 72

Kapittel 14. Særlige regler for eiendeler som er særeie

Har ektefellene særeie, skal det ikke skje noen deling av formuen. Som nevnt gjelder kapitlene 12 og 13 ikke særeiemidler. I kapittel 14 er det imidlertid gitt enkelte særregler for denne typen eiendeler.

§ 73 § 73 bestemmer at en ektefelle har krav på vederlag fra den andre ektefellen dersom den første i vesentlig grad har medvirket til å øke midler som er den andres særeie. Regelen gjelder når en ektefelle direkte har overført verdier til den andres særeie, og i tilfeller hvor ektefellen har bidratt til verdiøkningen mer indirekte. Vederlaget skal dekkes på en slik måte at det ikke påvirker delingsgrunnlaget hvis ektefellene også har felleseie.

§ 74 § 74 omhandler rett til bolig og innbo som er den andre ektefellens særeie. Etter første ledd kan en ektefelle gis rett til å overta felles bolig og innbo selv om dette er den andres særeie, dersom det foreligger «sterke grunner». Vurderingstemaet vil være det samme som etter § 67 om retten til å overta felles bolig og innbo som er felleseie. Men det skal mer til å overta en eiendel som er særeie, enn en eiendel som er felleseie. Dersom en ektefelle vil være like godt hjulpet med en bruksrett, taler mye for at ektefellen tilkjennes bruksrett i stedet for rett til å overta eiendelen.

Annet ledd omhandler bruksrett til bolig som er den andre ektefellens særeie. Her stilles det krav om «særlige grunner», jf det tilsvarende vilkåret i § 68 om bruksrett til bolig som er felleseie. Og også etter § 74 annet ledd skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Reglene i § 68 om tidsbegrensning av bruksrett, bortfall av bruksrett og rett til markedsleie er gitt tilsvarende anvendelse.

§ 75 § 75 gir regler om frister for fremsettelse av vederlagskrav etter § 73 og krav om rett til bolig etter § 74. Dersom ektefellene har fullstendig særeie, er fristen ett år etter at ektefellene ble skilt. Har ektefellene bare delvis særeie, må kravet settes fram før delingen er avsluttet.

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død

I tilfeller hvor ekteskapet opphører ved at den ene ektefellen dør, skal felleseiet skiftes mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger. Oppgjøret mellom den gjenlevende ektefellen og arvingene er omhandlet i kapittel 15.

I tillegg til skiftet av felleseiet skal den avdøde ektefellens dødsbo deles mellom arvingene. Dette skiftet følger de alminnelige regler i arveloven og skiftelovens regler om dødsboskifte, og behandles ikke nærmere her.

Er en ektefelle død etter at formuesfellesskapet er opphevet, skal skiftet gjennomføres som et skifte av felleseie. Reglene i kapittel 15 får ikke anvendelse. Kapittel 15 får derimot anvendelse når separasjon eller skilsmisse er begjært, men det ikke er avsagt dom eller gitt bevilling før dødsfallet, jf regelen i § 78 om skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld i disse tilfellene.

§ 76 omhandler når deling skal skje etter reglene i kapittel 15. Etter første punktum skal ektefellenes formue deles dersom annet ikke følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Som eksempel på unntak i lov kan nevnes skifteloven §§ 61 og 63 og arveloven § 6. Avtaler mellom ektefeller og bestemmelse av giver eller arvelater vil i første rekke gjelde særeie. Et praktisk viktig unntak er videre retten til å sitte i uskiftet bo.

§ 76

Annet punktum slår fast at deling av formuen kan kreves både av gjenlevende ektefelle og av avdødes arvinger. Bestemmelsen må ses i sammenheng med de unntak som er nevnt i første punktum. Deling kan f.eks. ikke kreves av avdødes arvinger dersom gjenlevende benytter retten til å sitte i uskiftet bo.

§ 77 regulerer hvilke bestemmelser i ekteskapsloven som får anvendelse ved skifte mellom avdødes arvinger og gjenlevende ektefelle. I utgangspunktet gjelder reglene i kapittel 12 om deling ved separasjon og skilsmisse tilsvarende. Videre får §§ 46 annet ledd om lemping av avtaler om formuesordningen og § 72 om kreditorens dekningsrett anvendelse.

§ 77

§ 59 om skjevdeling får i utgangspunktet også anvendelse ved skifte mellom gjenlevende ektefelle og avdødes arvinger. Et unntak fra dette gjelder imidlertid i tilfeller hvor gjenlevende har sittet i uskifte. I slike tilfeller kan skjevdeling verken kreves av gjenlevende ektefelle eller av arvingene.

Etter annet ledd er det også enkelte andre rettigheter som ikke kan gjøres gjeldende av arvingene i forhold til gjenlevende ektefelle. Dette dreier seg om enkelte forlods uttak etter § 61, vederlag etter § 63 og lemping etter §§ 46 annet ledd og 65. Gjenlevende ektefelle kan derimot påberope seg disse bestemmelsene.

I tillegg til ekteskapslovens regler reguleres skiftet mellom gjenlevende ektefelle og avdødes arvinger av reglene i skifteloven og arveloven.

Skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld regnes etter § 78 fra ektefellens død. Hvor forhold som nevnt i § 60 likevel var inntrådt før dødsfallet, begjæring om separasjon har for eksempel kommet inn til fylkesmannen, reguleres skjæringstidspunktet av § 60. Har gjenlevende sittet i uskiftet bo, regnes skjæringstidspunktet fra begjæring om deling av uskifteboet ble satt fram.

DEL III. BIDRAG OG PENSJON ETTER SEPARASJON OG SKILSMISSE

Kapittel 16. Retten til bidrag og ektefellepensjon

§ 79 inneholder vilkårene for rett til bidrag når den gjensidige underholdsplikten faller bort ved separasjon, skilsmisse eller annet samlivsbrudd. Som hovedregel vil ektefellebidrag bare bli pålagt i de tilfeller hvor den part som krever bidrag har fått sin mulighet til selv å sørge for et passende underhold forringet pga omsorg for felles barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet. Regelen om bidragsplikt er utformet som en «kan-regel», og et viktig moment i vurderingen av om bidrag skal tilkjennes er om den andre ektefellen har mulighet til å betale bidrag. Ved kortvarige ekteskap uten barn, blir ektefellebidrag som regel ikke pålagt. Hvis ekteskapet har vart i 20-30 år før bruddet, blir bidraget ofte fastsatt uten tidsbegrensning, dersom bidragsberettigede er eldre ved ekteskapets opphør, og i det vesentlige har vært hjemme med omsorg for felles barn. I andre tilfelle hvor partene har barn, men ekteskapet har vært mer kortvarig og partene fremdeles er relativt unge når samlivet opphører, vil man ofte tilkjenne bidrag i en overgangsperiode. I slike tilfelle er formålet med å tilkjenne bidrag at ektefellen skal få en rimelig mulighet til å omstille seg økonomisk etter samlivsbruddet. Ekteskapets varighet, ektefellenes ervervsutsikter og økonomi er momenter som tillegges vekt ved avgjørelsen.

Ektefellebidrag kan i særlige tilfeller også tildeles uten at ekteskapet eller omsorg for barna har redusert evnen til selv å sørge for et passende underhold. Dette er ment å være en snever unntaksregel, som skal fange opp de spesielle tilfeller hvor det ellers ville vært åpenbart urimelig ikke å pålegge bidrag. Skyldes den manglende evne til å sørge for seg selv utelukkende sykdom eller uførhet, kan bidrag etter omstendighetene likevel pålegges. Bidrag bør i slike tilfelle fastsettes der bidragspliktige har en god økonomi, og bidragsberettigede ellers ville leve under vanskelige økonomiske forhold.

Bidragets størrelse fastsettes på grunnlag av den bidragsberettigedes behov for bidrag og den bidragspliktiges betalingssevne, jf § 80. Bidrag kan bare tilkjennes der vedkommende ikke kan skaffe seg tilstrekkelige egne inntekter. Som hovedregel skal det fastsettes løpende bidrag. Engangsbidrag kan imidlertid fastsettes når særlige grunner taler for det, f.eks at ektefellen trenger et startgrunnlag etter bruddet for å etablere seg, og at utgiftene som nødvendiggjør

§ 80

bidraget inntreffer fullt ut og umiddelbart etter samlivsbruddet. En slik ordning vil kunne gjøre en ektefelle økonomisk uavhengig for fremtiden. *Vilkårene for å tilkjenne tidsbegrenset bidrag etter ekteskapsloven av 1918 og 1991 er berørt i en dom inntatt i Rt 1992 side 1098.* Etter § 81 skal bidrag fastsettes for en begrenset tid, maksimalt tre år. Det er likevel adgang til å fastsette bidrag for lengre tid eller uten tidsbegrensning, dersom ekteskapet har vært langvarig eller det foreligger andre særlige grunner. Hvor lenge ektefellene må ha vært gift for at et ekteskap skal anses langvarig, kan ikke angis eksakt. Som et veiledende utgangspunkt kan det imidlertid vises til reglene i folketrygdloven § 17-10 om når en fraskilt ektefelle skal ha krav på etterlattepensjon. Ekteskapet må ha vart i minst 15 år hvis partene hadde barn sammen, og ellers i minst 25 år. Departementet mener at denne regelen danner et naturlig utgangspunkt for hva som etter reglene om bidragsplikt bør anses som langvarig. Det understrekes at ekteskapets lengde ikke er det eneste moment som tillegges vekt, jf ovenfor i merknaden til § 79.

§ 81

§ 81 ble endret i 1998. Det fremgår nå av lovteksten at ved langvarige ekteskap skal bidrag som hovedregel fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning. Det følger allerede av forarbeidene, rettspraksis samt administrativ praksis at ved skilsmisse etter langvarige ekteskap hvor kvinnen som følge av arbeid i hjemmet under ekteskapet har fått sin ervervsevne varig redusert, bør bidrag normalt gis uten tidsbegrensning. Dette er nå uttrykkelig fastsatt i ekteskapsloven § 81 første ledd.

I forarbeidene ble det fremhevet at ekteskapets lengde ikke er det eneste moment det kan legges vekt på. Det kan i tillegg være naturlig å ta i betraktning ektefellens alder, om bidragsberettigede i det vesentlige har vært hjemmeværende med omsorg for felles barn, ektefellenes økonomi og ervervsutsikter.

Departementet gjør oppmerksom på at ektefellebidrag kan kreves på et hvilket som helst tidspunkt, også først på det tidspunkt hvor for eksempel kvinnen når pensjonsalder. Lovens vilkår for å få bidrag er at ervervsevnen er redusert på grunn av omsorg for felles barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet, og at den andre ektefelle har mulighet til å betale bidrag. Dersom denne situasjonen først inntreffer på et senere tidspunkt enn samlivsbruddet, eksempelvis ved tap av egen inntekt og lav pensjon på grunn av manglende opptjente pensjonspoeng, må kvinnen eller mannen på det aktuelle tidspunkt kunne kreve ektefellebidrag.

§ 82

Det fremgår av § 82 at retten til bidrag faller bort hvis den berettigede inngår nytt ekteskap. Retten til bidrag faller derimot ikke

automatisk bort ved at den berettigede etablerer et samboerforhold. Et slikt forhold vil likevel være et moment i den skjønnsmessige vurdering hensett til forholdets fasthet og varighet, hvis den bidragspliktige krever bidraget satt ned eller opphevet jf § 84. Har samboerforholdet vart i to år eller mer, bør hovedregelen være at bidraget bortfaller.

Reglene om bidrag i den nye ekteskapsloven er langt på vei i samsvar med den linje som har vært fulgt i nyere rettspraksis og forvaltningspraksis. Det viser for øvrig til dommen i Rt 1992 side 1098, der Høyesterett trekker opp visse retningslinjer for forståelsen av bidragsbestemmelsene i den nye ekteskapsloven.

Hvordan bidrag blir fastsatt fremgår av § 83. *Dersom partene er enige, kan de inngå privat avtale om bidrag. Det gjelder ingen spesielle formkrav for en slik avtale, men innkreving av bidraget etter innkrevingsloven av 9. desember 1955 nr 9 kan bare skje når avtalen er skriftlig. Hvis partene ikke blir enige, kan bidrag fastsettes av domstolen. Er begge parter enige om det, kan bidraget fastsettes administrativt. Fra 1. januar 1994 er det bidragsfogden (trygdeetaten) som foretar administrativ fastsettelse av ektefellebidrag.*

§ 83

Et fastsatt bidrag kan endres eller oppheves dersom «særlige grunner» foreligger, jf § 84. «Særlige grunner» kan være nye opplysninger av betydning for bidragsfastsettelsen, f eks et varig samboerforhold, se avsnittet foran, eller at forholdene utvikler seg annerledes enn man hadde regnet med da bidraget ble fastsatt. Endring av forfalte bidrag krever «sterke grunner». Av hensyn til bidragsberettigede, som kan ha innrettet seg etter bidragets størrelse, er denne adgangen snever. *1. januar 1995 ble § 84 fjerde punktum endret slik at det ikke lenger er et krav at begge partene må samtykke til administrativ behandling av endringssaken dersom bidraget allerede er fastsatt administrativt. Det følger likevel av ordlyden i femte punktum at det kan reises endringssak for domstolen dersom begge parter ønsker det. Sjette punktum viser til § 83 andre og tredje punktum. Dette innebærer at når bidraget tidligere er fastsatt av domstolen, kan endringssaken avgjøres administrativt dersom begge parter ønsker det.*

§ 84

Forholdet til partenes krav, samt gjennomføring av bidrag omhandles i § 85. Det vises forøvrig til *Rikstrygdeverkets rundskriv 53-00 om ektefellebidrag*, og til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q - 9/92 om behandling av saker om fastsetting av ektefellebidrag - særlig om tidsbegrensning.

§ 85

Lov 28. februar 1997 nr. 19 § 17-10 regulerer en skilt ektefelles rett til etterlattepensjon.

Ekteskapsloven § 86 regulerer en skilt ektefelles rett til ektefelle-

§ 86

pensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden. Bestemmelsen har en definisjon av hva som menes med offentlig pensjonsordning. Individuelle pensjonsforsikringer og såkalte foreningsforsikringer omfattes ikke av § 86. Hvis ordningen har obligatorisk tilslutning gir bestemmelsen regler om den skilte ektefellens rett til pensjon ved den annens død. For å få rett til ektefellepensjon kreves det at ekteskapet har vart i minst ti år og at den skilte ektefellen var minst 45 år ved skilsmissen. Det kreves også at den andre ektefellen ved skilsmissen var eller hadde vært medlem av en pensjonsordning utenom folketrygden som omfatter ektefellepensjon. Da får den skilte ektefellen også rett til ektefellepensjon fra den ordning som avdøde var medlem av etter skilsmissen. Så lenge ektefellene bare er separert, gjelder retten til pensjon uavkortet.

§ 87 Hvordan pensjonsrettigheten fordeles når det er flere pensjonsberettigede fremgår av § 87. Utgangspunktet er at pensjonen deles mellom de tidligere ektefeller i forhold til antall påbegynte år hver av dem var gift med avdøde. Har den ene fraskrevet seg retten, tilfaller pensjonen den andre udelt. Hvis avdøde tidligere var medlem av en pensjonsordning som bare gir rettigheter til den fraskilte ektefellen, og den fraskilte gjør gjeldende rettigheter i en ordning som også omfatter den nye ektefellen, kan etter § 87 annet ledd den nye ektefellen også kreve rettigheter etter den tidligere ordningen. Regelen sikrer derved en rimelig fordeling mellom de to ektefeller.

§ 88 Hvis den pensjonsberettigede er gift på nytt ved den tidligere ektefellens død, er retten til pensjon falt bort jf § 88. Inngås det nye ekteskapet etter dødsfallet, gjelder ingen generelle regler, men de regler som er fastsatt for vedkommende pensjonsordning. I Statens pensjonskasse er eksempelvis dette ordnet slik at løpende ektefellepensjon opphører ved omgifte, men begynner å løpe igjen hvis det nye ekteskapet oppløses ved skilsmisse eller død, se lov 28. juli 1949 nr 26 om Statens pensjonskasse § 34 jf § 34 b. Hvis det er flere pensjonsberettigede, og den enes rett bortfaller, tilfaller hele retten den andre eller de øvrige.

§ 89 Etter § 89 bortfaller retten til ektefellepensjon etter andre pensjonsordninger enn folketrygden på grunn av forbrytelse mot den avdøde. Hvis denne bestemmelsen kommer til anvendelse og det finnes en annen som har krav på pensjon etter avdøde, vil denne ha krav på å få pensjonen udelt.

DEL IV. MIDLERTIDIGE AVGJØRELSE

Kapittel 17. Registrering av ektefellenes eiendeler.

Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse

§ 90 gir en ektefelle rett til å kreve at skifteretten tar opp fortegnelse over ektefellenes eiendeler og gjeld straks etter at det er satt fram begjæring om mekling eller satt fram begjæring om eller reist søksmål med krav om separasjon eller skilsmisse. Ektefellen vil på denne måten kunne skaffe bevis for ektefellenes eiendeler og gjeld på registreringstidspunktet. **§ 90**

§ 91 gir regler om midlertidig forføyning for å sikre en ektefelles rettigheter ved delingsoppgjøret. Dersom det er grunn til å frykte at en ektefelle vil unndra eiendeler fra delingen eller på annen måte gjøre det vanskelig å oppfylle den andre ektefellens rettigheter, kan det kreves midlertidig forføyning etter tvangsfullbyrdelsesloven. **§ 91**

Etter § 92 kan retten etter krav fra en av ektefellene treffe midlertidig avgjørelse om separasjon, rett til bidrag eller bruksrett til bolig eller vanlig innbo. Det er overlatt til rettens skjønn å avgjøre om det skal treffes midlertidig avgjørelse, men som utgangspunkt må det kreves at ektefellen kan påberope seg et særlig behov. En midlertidig avgjørelse gjelder fram til spørsmålet om separasjon, bidrag eller bruksrett er rettskraftig avgjort. Noe annet kan imidlertid være fastsatt i rettens kjennelse. **§ 92**

Retten kan ved kjennelse også forby en ektefelle å innfinne seg på den andre ektefellens bosted eller på et annet sted hvor ektefellen oppholder seg. Regelen kan komme til anvendelse f eks i tilfeller hvor samlivsbruddet må gjennomføres med tvang eller hvor det er fare for overgrep.

§ 93 gir enkelte saksbehandlingsregler for krav om midlertidig avgjørelse etter § 92. **§ 93**

DEL V. OVERGANGSBESTEMMELSER, ENDRINGER I ANDRE LOVER

Kapittel 18. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser. Endringer i andre lover

§ 94 Lovens ikrafttredelse og overgangsbestemmelser er regulert i § 94.

Ved kgl res 13 september 1991 nr 615 ble det fastsatt at ekteskapsloven skulle tre i kraft 1 januar 1993, jf lovens § 94 nr 1. Ikraftsettelsesresolusjonen er tatt inn i vedlegg 8 til dette rundskrivet.

Hovedregelen er at den nye loven får virkning også for ekteskap som er inngått før ikrafttredelsen. I forhold til dette utgangspunktet må det gjøres enkelte presiseringer/modifikasjoner.

Når det gjelder *vilkår for separasjon og skilsmisse*, herunder krav om *mekling*, skal saken behandles etter reglene i den gamle ekteskapsloven dersom separasjons- eller skilsmissesaken ble avgjort før den nye loven trådte i kraft. Avgjøres saken etter at den nye loven trådte i kraft, er det den nye lovens regler som får anvendelse. Dette innebærer at selv om separasjonsbegjæringen er innvilget etter reglene i den gamle loven, er det vilkårene i den nye loven som er avgjørende for ektefellenes rett til skilsmisse.

Tidspunktet for når begjæringen eller stevningen med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen eller domstolen, er ikke avgjørende for hvilket regelsett som får anvendelse. En sak som ikke var avgjort før ikrafttredelsestidspunktet, skal behandles etter reglene i den nye loven selv om begjæringen eller stevningen kom inn til fylkesmannen eller retten før dette tidspunktet.

På samme måte gjelder den nye lovens regler om *vilkårene for å inngå ekteskap om prøving av ekteskapsvilkårene og om selve vigselen* selv om vigselspapirene var innlevert til vigsleren før ikrafttredelsestidspunktet.

For *behandlingen av separasjons- og skilsmissesaker* gjelder tilsvarende overgangsregler som de som gjelder for vilkårene for separasjon og skilsmisse.

Når det gjelder reglene om *ektefellenes rettigheter ved separasjon og skilsmisse*, og om deling, er det gitt overgangsbestemmelser i § 94 nr 2 *første punktum*. Med rettigheter ved separasjon og skilsmisse og deling siktes særlig til reglene i kapitlene 12 til 14 i den nye loven, det

vil si reglene om hvordan formuen skal deles, om vederlagskrav, om retten til de enkelte eiendeler ved delingen, om bruksrett til bolig, m v. Særlig på grunn av de nye reglene om skjevdeling, kan det ha praktisk betydning om det er de gamle eller de nye reglene som skal benyttes. § 94 nr 2 innebærer at den nye lovens regler ikke gjelder dersom et av følgende forhold inntreffer før ikrafttredelsen:

- begjæring om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen;
- stevning med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til retten;
- samlivet ble brutt.

For saker om *fastsettelse av ektefellebidrag eller om endring eller opphevelse av bidrag* er det likevel reglene i den nye loven som får anvendelse, dersom saken avgjøres etter at den nye loven trådte i kraft, jf nr 2 annet punktum.

Den nye lovens regler om *oppgjøret ved den ene ektefellens død* gjelder ikke dersom dødsfallet inntraff før ikrafttredelsen, jf nr 2 tredje punktum. Har den gjenlevende sittet i uskiftet bo, er det tidspunktet for når deling blir begjært, som er avgjørende for hvilke regler som gjelder.

Når det gjelder *ektefellepensjon*, bestemmer nr 3 at den nye lovens regler bare gjelder når pensjonstilfellet er inntrådt etter ikrafttredelsestidspunktet.

Ektepakter som er gyldig opprettet etter den gamle loven, vil fortsatt være gyldige etter ikrafttredelsen av den nye loven. Den nye loven gir en ektefelle noe mer omfattende rettigheter i den andre ektefellens særøie. Disse reglene er forutsatt å skulle gjelde i alle tilfeller hvor ektefellene er separert eller ekteskapet er blitt oppløst etter lovens ikrafttredelse.

§ 95 gjelder endringer i andre lover. Endringene går i første rekke ut på tilpasninger til de nye materielle reglene i ekteskapsloven.

§ 95

Vedlegg 1.

LOV OM EKTESKAP

INNHold

	Side
Del I.	Inngåelse og oppløsning av ekteskap74
Kapittel 1.	Vilkår for å inngå ekteskap 74
§ 1.	Ekteskapsalder..... 74
§ 2.	Adgangen for personer som er gjort umyndig eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, til å inngå ekteskap 74
§ 3.	Forbud mot ekteskap mellom nære slektninger 74
§ 4.	Forbud mot ekteskap når tidligere ekteskap består 75
§ 5.	Opplysnings- og veiledningsplikt om smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang75
§ 5 a.	Lovlig opphold..... 75
Kapittel 2.	Prøving av ekteskapsvilkårene..... 75
§ 6.	Når prøving skal skje, og hvem som skal foreta prøvingen..... 75
§ 7.	Bevis for at ekteskapsvilkårene er oppfylt 75
§ 8.	Kontroll med skifte etter tidligere ekteskap 77
§ 9.	Kontroll med at brudefolkene har rettslig handleevne 78
§ 10.	Attest om at ekteskapsvilkårene er prøvet..... 78
Kapittel 3.	Inngåelse av ekteskap – vigsel 78
§ 11.	Fremgangsmåten ved vigsel..... 78
§12.	Vigslere..... 78
§ 13.	En vigslers adgang til å nekte å foreta vigsler 79
§ 14.	Kontroll med at ekteskapsvilkårene er prøvet 79
§ 15.	Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap..... 79
§16.	Ugyldighet..... 80
§17.	Registrering..... 80
§ 18.	Om ugildhet for vigslere 80
Kapittel 4.	Oppløsning av ekteskap. Separasjon 80
§ 19.	Oppløsning av ekteskap 80
§ 20.	Separasjon 81
§ 21.	Skilsmisse etter separasjon 81

§ 22.	Skilsmisse etter samlivsbrudd	81
§ 23.	Skilsmisse på grunn av overgrep.....	81
§ 24.	Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med § 3 eller § 4.....	81
§ 25.	Virkningen av separasjon og skilsmisse	82
Kapittel 5.	Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon	82
§ 26.	Mekling m v	82
§ 26a.	Opplysningsplikt til barneverntjenesten.....	83
§ 27.	Hvilken myndighet som avgjør saken.....	83
§ 28.	Partsrettigheter for en umyndig ektefelle m v.....	83
§ 29.	Saksbehandlingen for fylkesmannen m v	84
§ 30	Ugyldighet.....	84
Del II.	Formuesforholdet mellom ektefeller	85
Kapittel 6.	Ektefellenes råderett over eiendelene m v	85
§ 31.	Hovedregelen om ektefellers råderett	85
§ 32	Råderetten over felles bolig.....	85
§ 33.	Råderetten over vanlig innbo m v	85
§ 34.	Varigheten av råderettshegrensningene ved separasjon og skilsmisse	86
§ 35.	Omstøtelse av ulovlige disposisjoner	86
§ 36.	Overdragelse av sameieandel i felles eiendeler	86
§ 37.	Begrensninger i avtalefriheten m v	86
Kapittel 7.	Ektefellenes gjensidige underholdningsplikt m v.....	87
§ 38.	Ektefellers felles ansvar for underhold av familien	87
§ 39.	Opplysningsplikt om økonomiske forhold	87
Kapittel 8.	Ektefellers ansvar for gjeld.....	87
§ 40.	Hovedregelen om ektefellenes ansvar for gjeld.....	87
§ 41.	Rett til i visse tilfeller å inngå avtaler på begge ektefellenes ansvar	88
Kapittel 9.	Avtaler om formuesordningen m v.....	88
§ 42.	Avtale om unntak fra deling (særeie).....	88
§ 43.	Rett til uskifte med formue som er særeie	88
§ 44.	Avtale om unntak fra § 59 om skjevdeling	89
§ 45.	Avtale om deling av felleseiet.....	89
§ 46.	Omgjøring og lemping av avtaler.....	89
§ 47.	Personer som er gjort umyndig, eller som har fått oppnevnt hjelpeverge.....	89
§ 48.	Bestemmelse av giver eller arvelater	90

§ 49.	Ombytning og avkastning av formue som er særøie ..	90
Kapittel 10.	Gaver mellom ektefeller	90
§ 50.	Gaver	90
§ 51.	Eldre kreditorers krav mot gavemottaker i visse tilfeller	90
§ 52.	Avkallpålodd	91
§ 53.	Insolvensbehandling hos giveren.....	91
Kapittel 11.	Ektepakter.....	91
§ 54.	Formene for ektepakt.....	91
§ 55.	Tinglysing	92
Kapittel 12.	Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v	92
§ 56.	Kapitlets anvendelsesområde	92
§ 57.	Når deling skal skje	92
§ 58.	Likedeling og gjeldsfradrag	93
§ 59.	Skjevdeling.....	93
§ 60.	Skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld som omfattes av oppgjøret.....	94
§ 61.	Særskilte unntak fra delingen	94
§ 62.	Rett til innbo i særlige tilfeller.....	95
§ 63.	Andre særlige avvik fra likedelingsregelen – vederlagskrav	95
§ 64.	Gjeld som begge ektefeller er ansvarlig for	96
§ 65.	Avtalefrihet ved oppgi øret.....	96
Kapittel 13.	Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v	96
§ 66.	Rett til å få beholde egne eiendeler	96
§ 67.	Særregler om felles bolig og innbo	97
§ 68.	Bruksrett til bolig.....	97
§ 69.	Verdsettelsen	97
§ 70.	Eiendelenes verdi overstiger den lodd en ektefelle har krav på.....	98
§ 71.	Salg av ektefellenes eiendeler.....	98
§ 72.	Kreditorenes dekningsrett.....	99
Kapittel 14.	Særlige regler for eiendeler som er særøie.....	99
§ 73.	Vederlag til en ektefelle som har medvirket til å øke den andre ektefelles midler som er særøie.....	99
§ 74.	Rett til bolig og innbo.....	99
§ 75.	Frister for krav etter dette kapitlet.....	99

Kapittel 15.	Oppgjøret ved den ene ektefellens død.....	100
§ 76.	Når deling skal skje.....	100
§ 77.	Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger	100
§ 78.	Skjæringstidspunktet for erverv og gjeld	100
Del III	Bidrag og pensjon etter separasjon og skilsmisse	101
Kapittel 16.	Retten til bidrag og ektefellepensjon	101
§ 79.	Rett til bidrag etter separasjon, skilsmisse eller annet samlivsbrudd	101
§ 80.	Utmåling av bidrag	101
§ 81.	Varigheten av bidrag	101
§ 82.	Bortfall av bidrag	102
§ 83.	Fastsettelse av bidrag.....	102
§ 84.	Endring av fastsatt bidrag.....	102
§ 85.	Forholdet til partenes krav. Gjennomføring av bidrag, m v.....	102
§ 86.	Fraskilt ektefelles rett til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden	102
§ 87.	Særregler når det er flere pensjonsberettigede	103
§ 88.	Betydningen av at en pensjonsherettiget gifter seg på nytt eller dør.....	103
§ 89.	Bortfall av retten til ektefellepensjon på grunn av forbrytelse mot den avdøde	104
Del IV.	Midlertidige avgjørelser m v	104
Kapittel 17.	Registrering av ektefellenes eiendeler	104
	Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse	104
§ 90.	Registrering av ektefellenes eiendeler	104
§ 91.	Midlertidig forføyning for å sikre en ektefelles rettigheter ved delingsoppgjøret	104
§ 92.	Midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett bidrag m v	104
§ 93.	Saksbehandlingen ved krav om midlertidig avgjørelse.....	105
Del V.	Overgangsbestemmelser. Endringer i andre lover	106
Kapittel 18.	Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser	106
	Endringer i andre lover	106
§ 94.	Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser	106
§ 95.	Endringer i andre lover	106

DEL I. INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP

Kapittel 1. Vilkår for å inngå ekteskap.

§ 1. Ekteskapsalder.

Den som er under 18 år, kan ikke inngå ekteskap uten samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret, og tillatelse fra fylkesmannen.

Er en av dem som har foreldreansvaret, uten rettslig handleevne, eller kan samtykke ikke innhentes innen rimelig tid, er samtykke fra den andre tilstrekkelig. Er begge i en slik situasjon, og det er oppnevnt verge, kreves samtykke fra vergen.

Fylkesmannen kan bare gi tillatelse når det foreligger særlige grunner for å inngå ekteskap.

Nekter de eller den som har foreldreansvaret, eller vergen å gi samtykke, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse hvis det ikke er rimelig grunn for nektelsen.

§ 2. Adgangen for personer som er gjort umyndig eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, til å inngå ekteskap.

Den som er gjort umyndig, må ha samtykke fra vergen for å inngå ekteskap. Det samme gjelder den som har fått oppnevnt hjelpeverge etter vergemålsloven §§ 90 a flg, dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke. Nekter vergen eller hjelpevergen, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse hvis det ikke er rimelig grunn for nektelsen.

§ 3. Forbud mot ekteskap mellom nære slektninger.

Ekteskap kan ikke inngås mellom slektninger i rett opp- eller nedstigende linje eller mellom søsken.

I forhold til adoptivbarn gjelder forbudet overfor både den opprinnelige slekt og adoptivforeldrene og deres slekt. Er adoptivbarnet blitt adoptert på ny, kan fylkesmannen likevel samtykke i ekteskap mellom adoptivbarnet og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning.

§ 4. Forbud mot ekteskap når tidligere ekteskap består.

Ingen kan inngå ekteskap så lenge et tidligere ekteskap eller registrert partnerskap består.

§ 5. Opplysnings- og veiledningsplikt om smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang.

Den som lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang, kan ikke inngå ekteskap uten at den andre parten er gjort kjent med sykdommen og begge parter har fått muntlig veiledning av en lege om farene ved sykdommen.

Lovbestemt taushetsplikt er ikke til hinder for at en lege gir opplysninger til vigsleren om sykdommen eller føres som vitne i en ekteskapssak.

§ 5a. Lovlig opphold

For å inngå ekteskap i Norge må en utenlandsk statsborger ha lovlig opphold i riket.

Kapittel 2. Prøving av ekteskapsvilkårene.

§ 6. Når prøving skal skje, og hvem som skal foreta prøvingen.

Før ekteskap kan inngås, skal det skje en prøving av om ekteskapsvilkårene er oppfylt.

Prøvingen foretas av en vigsler på det stedet der en av brudefolkene bor, eller om ingen av brudefolkene har bopel her i landet, på det stedet der en av dem oppholder seg.

§ 7. Bevis for at ekteskapsvilkårene er oppfylt.

Til bruk for prøvingen av om ekteskapsvilkårene er oppfylt, skal brudefolkene skaffe følgende bevis:

- a. Hver av dem skal legge fram fødselsattest fra folkeregisteret. Er det vanskelig å skaffe slik attest innen rimelig tid, kan annet tilfredsstillende bevis for navn og alder godtas.
- b. Er noen av brudefolkene under 18 år, skal det godtgjøres at det er gitt samtykke og tillatelse til ekteskapet etter § 1.

- c. Er noen av brudefolkene umyndiggjort, skal det godtgjøres at det er gitt samtykke eller tillatelse til ekteskapet etter § 2 første punktum, jf tredje punktum. Det samme gjelder hvis noen av brudefolkene har fått oppnevnt hjelpeverge og samtykke fra hjelpevergen er et krav etter § 2 andre punktum.
- d. Brudefolkene skal begge erklære skriftlig på ære og samvittighet at de ikke er så nær beslektet som nevnt i § 3. Ved ekteskap mellom adoptivbarn og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning skal brudefolkene i tilfelle legge fram tillatelse av fylkesmannen som nevnt i § 3 andre ledd andre punktum.
- e. Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun har inngått ekteskap eller registrert partnerskap tidligere. I tilfelle skal det legges fram bevis for at det tidligere ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved død eller ved skilsmisse, eller oppløst etter § 24.

Bevis for at den tidligere ektefellen eller den registrerte partneren er død, føres som regel ved attest fra en innenlandsk eller utenlandsk offentlig myndighet. Kan slik attest ikke skaffes, kan partene legge sine opplysninger og bevis fram for vedkommende skiftedommer, jf skifteloven § 8 andre jf første ledd. Hører skiftet ikke under norsk skifterett, kan spørsmålet bringes inn for skiftedommeren på det stedet der ekteskapsvilkårene prøves. Skifteretten avgjør ved kjennelse om bevisene skal godtas. Kjennelsen kan påkjæres av den som avgjørelsen går mot. Er bevisene godtatt, skal skifteretten gi melding til fylkesmannen, som kan påkjære kjennelsen.

Bevis for at ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved skilsmisse eller oppløst etter § 24, føres ved å legge fram bevillingen eller dommen med attest for at den er endelig. Hvorvidt en utenlandsk skilsmisse skal legges til grunn ved inngåelse av ekteskap her i landet, avgjøres av departementet etter reglene i lov 2. juni 1978 nr. 38 § 4.

- f. Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang. I tilfelle skal det godtgjøres at den andre parten er gjort kjent med sykdommen, og at begge parter har fått veiledning av lege om farene ved sykdommen.
- g. Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun har eller venter barn med noen annen eller har adoptivbarn. Opplysningsplikten gjelder ikke barn som er adoptert bort.

- h. En utenlandsk statsborger som ikke er fast bosatt i Norge, skal legge fram dokumentasjon fra myndighetene i sitt hjemland om at det ikke er noe til hinder for at han eller hun inngår ekteskap i Norge. Vigsleren kan gjøre unntak fra kravet i første punktum når særlige grunner taler for det. Departementet gir forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses for å være fast bosatt i Norge.
- i. Har noen av brudefolkene svart bekreftende på spørsmål som nevnt i bokstav e, f eller g, skal det godtgjøres at den andre av brudefolkene er gjort kjent med dette.
- j. Hver av brudefolkene skal stille en forlover som skal erklære på ære og samvittighet at han eller hun kjenner parten, og opplyse om parten tidligere har inngått ekteskap eller registrert partnerskap og om brudefolkene er beslektet slik som nevnt i § 3. Forloverne må være myndige. I særlige tilfeller kan fylkesmannen gi samtykke til at ekteskap blir inngått uten forlovere, eller at det bare er én forlover for begge partene.
- k. Utenlandsk statsborger som skal inngå ekteskap i Norge, må legge fram dokumentasjon som viser at vedkommende har lovlig opphold i riket.

§ 8. Kontroll med skifte etter tidligere ekteskap.

Den som har vært gift eller vært part i et registrert partnerskap tidligere må godtgjøre at boet i det tidligere ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er overlatt skifteretten til behandling, eller legge fram erklæring fra den tidligere ektefelle eller tidligere partner eller arvingene om at det er innledet privat skifte.

Dette gjelder ikke dersom det fremlegges erklæring fra den tidligere ektefelle eller partner om at det i ekteskapet eller det registrerte partnerskapet ikke var formue som skulle deles, eller fra avdød ektefelles eller partners arvinger om at de samtykker i at gjenlevende beholder boet uskiftet.

Er det tidligere ekteskap eller registrerte partnerskap oppløst på annen måte enn ved død, og det er gått mer enn to år siden det ble oppløst, er det tilstrekkelig at den som vil inngå nytt ekteskap opplyser at det er skiftet, eller at det ikke var noe å skifte mellom ektefellene eller partene.

Erklæring som nevnt i første ledd, kan ikke gis av noen som er under 18 år eller umyndiggjort, hvis ikke vergen har gitt samtykke til privat skifte etter skifteloven § 79.

Departementet kan fritta for overholdelse av reglene i denne paragraf når særlege grunner talar for det.

§ 9. Kontroll med at brudefolkene har rettslig handleevne.

Dersom vigsleren har grunn til å tro at noen av brudefolkene på grunn av alvorlig sinnslidelse eller alvorlig psykisk utviklingshemning mangler rettslig handleevne, kan det kreves lagt fram attest fra en offentlig lege eller fra en annen lege som en offentlig lege utpeker. Med rettslig handleevne menes i denne paragrafen evne til normal forståelse av hva en ekteskapsinngåelse innebærer, og evne til normal motivering for å inngå ekteskap.

§ 10. Attest om at ekteskapsvilkårene er prøvet.

Har vigsleren funnet at brudefolkene fyller ekteskapsvilkårene etter loven, og det heller ikke foreligger hindringer som nevnt i § 8 eller § 9, skal brudefolk som vil inngå ekteskap for en annen vigsler, få attest for at det ikke er noe til hinder for at ekteskapet blir inngått.

Slik attest kan vanligvis ikke gis før en uke etter at vigsleren har mottatt de bevis som brudefolkene skal skaffe etter §§ 7 til 9. Vigsleren kan likevel gi attesten tidligere dersom det er viktig for brudefolkene, og det er klart at vilkårene for å inngå ekteskap er oppfylt.

Kapittel 3. Inngåelse av ekteskap – vigsel.

11. Fremgangsmåten ved vigsel.

Ekteskap inngås ved at brudefolkene møter for en vigsler. Mens begge er til stede, skal de erklære at de ønsker å inngå ekteskap med hverandre. Deretter skal vigsleren erklære dem for ektefolk.

Minst to vitner skal være til stede under vigselen.

§ 12. Vigslere.

Vigslere er:

- a. prest i Den norske kirke, og prest eller forstander i et registrert trossamfunn når Kongen har godkjent formen for inngåelse av ekteskap

- b. notarius publicus - også utenfor det vanlige embetsdistriktet
- c. norsk utenriksstjenestemann, jf lov 18. juli 1958 nr. 1 om utenriks-tjenesten § 21
- d. særskilt vigsler oppnevnt av departementet i tilfeller der det er behov for det på grunn av lange avstander eller av andre grunner. Oppnevningen gjelder for fire år av gangen.

§ 13. En vigslers adgang til å nekte å foreta vigsler.

En kirkelig vigsler, jf § 12 bokstav a, kan nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene ikke er medlem av trossamfunnet, eller ingen av dem tilhører menigheten.

En kirkelig vigsler kan også nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene er skilt og den tidligere ektefellen lever.

§ 14. Kontroll med at ekteskapsvilkårene er prøvet.

Før vigsel finner sted, skal vigsleren kontrollere at ekteskapsvilkårene er prøvet og at reglene i §§ 6 til 10 er fulgt.

Skal vigsel foretas av den vigsleren som har prøvet vilkårene, kan vigselen vanligvis ikke finne sted før en uke etter at vigsleren har mottatt de bevisene som brudefolkene skal skaffe etter §§ 7, 8 og 9. Vigselen kan likevel skje tidligere dersom det er viktig for brudefolkene og vigsleren finner det klart at de fyller ekteskapsvilkårene. Skal vigselen foretas av en annen vigsler, kan den finne sted når det er mottatt attest om at ekteskapsvilkårene er prøvet, jf § 10.

En vigsler som kjenner til at et vilkår for å inngå ekteskap ikke er oppfylt, skal ikke foreta vigsel. Finner en vigsler at det er grunn til tvil om et vilkår er oppfylt, kan vigselen utsettes og brudefolkene pålegges å skaffe bevis for at vilkåret er oppfylt.

Dersom vigsel er nektet på annet grunnlag enn nevnt i § 13 andre ledd, kan hver av partene klage til fylkesmannen, som kan pålegge vigsleren å foreta vigsel.

§ 15. Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap.

Kongen kan gi nærmere regler om formen for inngåelse av ekteskap.

§ 16. Ugyldighet.

Ekteskap er ikke inngått dersom bestemmelsene i § 11 første ledd, jf § 12, ikke er overholdt.

Kongen kan likevel etter begjæring fra en av partene godkjenne ekteskapet som gyldig når særlige grunner foreligger. Slik godkjenning kan også gis når én eller begge parter er død.

Hver av ektefellene kan reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig dersom han eller hun er blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettsstridig atferd.

Adgangen til å reise søksmål bortfaller hvis sak ikke er reist innen seks måneder etter at ektefellen er blitt fri for tvangen. Søksmål kan ikke i noe tilfelle reises senere enn fem år etter ekteskapets inngåelse.

Er vigsel foretatt til tross for at den ene eller begge parter var uten rettslig handleevne, kan søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig reises innen seks måneder etter vigselen.

§ 28 første ledd, jf tredje ledd gjelder tilsvarende. En verge kan reise søksmål på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Det samme kan en hjelpeverge som er oppnevnt etter vergemålsloven § 90 a flg, dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag.

§ 17. Registrering.

Kongen gir regler om registrering og melding av vigslar.

§ 18. Om ugildhet for vigslere.

Slektskap eller andre forhold som fører til ugildhet etter forvaltningsloven § 6, er ikke til hinder for at vigsleren foretar vigsel eller treffer andre avgjørelser etter kapittel 2 og 3.

Vigslerens avgjørelser kan bare påklages når det har hjemmel i denne loven.

Kapittel 4. Oppløsning av ekteskap. Separasjon.

§ 19. Oppløsning av ekteskap.

Et ekteskap kan oppløses ved skilsmisse etter forutgående separasjon i medhold av § 21 eller uten forutgående separasjon i medhold av

§§ 22 og 23. Et ekteskap kan videre oppløses i medhold av § 24.

§ 20. Separasjon.

En ektefelle som ikke finner å kunne fortsette samlivet, kan kreve separasjon.

En separasjon blir uten rettsvirkning dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet. Samliv i en overgangstid inntil samlivet blir brutt, eller kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet, har likevel ikke denne virkningen.

§ 21. Skilsmisse etter separasjon.

Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse når de har vært separert i minst ett år.

§ 22. Skilsmisse etter samlivsbrudd.

Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse dersom samlivet har vært brutt i minst to år.

§ 23. Skilsmisse på grunn av overgrep.

En ektefelle kan kreve skilsmisse dersom den andre ektefellen med hensikt har forsøkt å drepe ham eller henne eller barna eller forsettlig har utsatt dem for alvorlig mishandling. Det samme gjelder dersom ektefellen har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slik atferd.

Krav om skilsmisse etter denne paragrafen må være reist innen seks måneder etter at ektefellen fikk kjennskap til handlingen, og senest to år etter at den fant sted.

§ 24. Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med § 3 eller § 4.

Hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med § 3 eller § 4.

Reiser ingen av ektefellene sak, skal fylkesmannen reise sak for å få ekteskapet oppløst. Dersom sterke grunner taler for det, kan fylkesmannen likevel beslutte at sak ikke skal reises eller at saksanlegg skal utsettes.

En ektefelle kan kreve skilsmisse når den andre ektefellen har inngått nytt ekteskap i strid med § 4.

Nytt ekteskap i strid med § 4 kan ikke kreves oppløst etter første eller andre ledd dersom det tidligere ekteskapet er blitt oppløst.

§ 25. Virkningen av separasjon og skilsmisse.

Virkningen av separasjon og skilsmisse inntreffer den dagen fylkesmannens bevilling er gitt eller dom blir avsagt, når ikke annet er særskilt bestemt.

Bevilling eller dom om skilsmisse gir ikke rett til å inngå nytt ekteskap før bevillingen er blitt endelig eller dommen rettskraftig.

Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon.

§ 26. Mekling m v.

Ektefeller med felles barn under 16 år, skal i saker om separasjon og skilsmisse etter §§ 20 og 22 møte til mekling før saken bringes inn for retten eller fylkesmannen, jf § 27. Formålet med meklingen er å komme fram til en avtale om foreldreansvaret, samværsretten eller om hvor barnet eller barna skal bo fast, hvor det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet/barna. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om hvem som kan foreta mekling etter første punktum, og om godkjenning av slike instanser.

Mekling etter første ledd kreves ikke når saken allerede er brakt inn for retten med påstand om skilsmisse etter § 23 eller oppløsning etter § 24. Mekling og orientering er heller ikke nødvendig når sak reises av vergen etter § 28 andre ledd.

Ektefellene plikter å møte personlig dersom ikke tvingende grunner er til hinder for det. Når mekling har vært forsøkt, skal det gis en bevitnelse om dette. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om unntak fra plikten til å møte til mekling. Departementet fastsetter også regler om vilkårene for at det kan gis bevitnelse om at mekling er forsøkt.

Den som foretar mekling, har taushetsplikt om det han eller hun får kjennskap til i sammenheng med meklingen.

Departementet kan gi nærmere regler om meklingens innhold, og om innkallingen og fremgangsmåten.

§ 26a. Opplysningsplikt til barneverntjenesten.

Meklingsmenn som arbeider innenfor rammen av denne loven skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal meklingsmenn av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter meklingsmenn å gi slike opplysninger.

§ 27. Hvilken myndighet som avgjør saken.

Separasjon og skilsmisse gis av fylkesmannen når ikke annet følger av andre eller tredje ledd.

Avgjørelsen treffes av en domstol:

- a. når saken gjelder oppløsning av ekteskap etter § 23 eller § 24
- b. når saken gjelder skilsmisse etter § 22, og partene ikke er enige om at vilkårene er oppfylt
- c. når sak om separasjon eller skilsmisse blir reist av vergen eller hjelpevergen etter § 28.

Separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 22 avgjøres også av en domstol når kravet blir reist i en sak om skilsmisse som er brakt inn for retten på et annet grunnlag, eller i forbindelse med en sak om spørsmål etter loven her eller spørsmål etter barneloven om felles barn, som har sammenheng med kravet om separasjon eller skilsmisse.

§ 28. Partsrettigheter for en umyndig ektefelle m v.

Sak om oppløsning av ekteskap eller separasjon reises av eller mot en ektefelle personlig også når han eller hun er umyndig. Når sak er reist, kan vergen opptre til støtte for den umyndige. Vergen skal varsles om saken av fylkesmannen. Er sak reist for domstolene, skal stevning også forkynnes for vergen.

En verge kan fremme sak om oppløsning av ekteskap eller separasjon på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne dersom det er påtrengende nødvendig av hensyn til denne ektefellen.

Disse sakene behandles i alle tilfelle av domstolene, som også avgjør om det er grunnlag for saksanlegget.

Dersom en myndig ektefelle har fått oppnevnt hjelpeverge i medhold av vergemålsloven §§ 90 a flg, og det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å opptre i eller fremme sak om separasjon og skilsmisse, gjelder reglene i første og andre ledd tilsvarende for hjelpevergen.

§ 29. Saksbehandlingen for fylkesmannen m v.

Når begjæring om separasjon eller skilsmisse er mottatt hos fylkesmannen, kan partene innkalles til et personlig møte dersom fylkesmannen mener det er hensiktsmessig.

Departementet gir nærmere forskrifter om hvilke opplysninger fylkesmannen bør kreve før det blir gitt separasjon eller skilsmisse.

Fylkesmannens vedtak om separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 21 og § 22, jf § 27, skal forkynnes for partene hvis de ikke har frafalt forkynnelse. Fristen for klage over vedtaket er tre uker, og regnes for hver av partene fra det tidspunktet vedtaket blir forkynt for ham eller henne. Partene kan på forhånd frafalle retten til å påklage vedtaket. Om underretning og om klage over fylkesmannens vedtak gjelder ellers forvaltningslovens regler.

Dør en av partene under saken, gjelder tvistemålsloven § 425 tilsvarende når det gjelder klage over fylkesmannens avgjørelser.

§ 30. Ugyldighet.

Etter at et vedtak om separasjon og skilsmisse er blitt endelig, kan det ikke gjøres gjeldende at vedtaket er ugyldig på grunn av feil i saksbehandlingen eller av andre grunner.

DEL II. FORMUESFORHOLDET MELLOM EKTEFELLER.

Kapittel 6. Ektefellenes råderett over eiendelene m v.

§ 31. Hovedregelen om ektefellers råderett.

Ekteskapet medfører ingen begrensning i en ektefelles rett til å råde over det han eller hun eier når ekteskapet blir inngått eller senere erverver, dersom ikke noe annet er bestemt.

Eiendeler som erverves av begge ektefellene, blir sameie mellom dem. For slike eiendeler gjelder lov 18. juni 1965 nr. 6 om sameie dersom ikke noe annet er bestemt eller følger av det særlige forholdet mellom ektefeller.

Ved vurderingen av hvem som har ervervet eiendeler som har tjent til ektefellenes felles personlige bruk, som felles bolig og vanlig innbo, skal det legges vekt på en ektefelles arbeid i hjemmet.

§ 32. Råderetten over felles bolig.

En ektefelle kan ikke uten skriftlig samtykke fra den andre ektefellen:

- a. Overdra, pantsette, forpakte bort, eller inngå eller si opp en leie- eller framleieavtale for en eiendom som brukes som felles bolig.
- b. Overdra, pantsette en andel, aksje eller obligasjon som leieretten til felles bolig er knyttet til.

Dersom samtykke blir nektet eller ikke kan skaffes innen rimelig tid, kan ektefellen eller den andre parten i avtalen kreve at skifteretten avgjør spørsmålet om disposisjonen skal tillates. Tillatelse skal gis hvis skifteretten finner at det ikke foreligger rimelig grunn for den andre ektefellen til å nekte samtykke. Avgjørelsen treffes ved kjennelse. Bestemmelsene i skifteloven fjerde kapittel får tilsvarende anvendelse.

§ 33. Råderetten over vanlig innbo m v.

En ektefelle kan ikke uten samtykke fra den andre ektefellen overdra, leie bort eller pantsette vanlig innbo i det felles hjemmet eller gjenstander som er bestemt til bruk for barna.

Bestemmelsen i § 32 andre ledd gjelder tilsvarende.

§ 34. Varigheten av råderettsbegrensningene ved separasjon og skilsmisse.

Inntil det er avgjort hva som skal skje med den enkelte eiendel eller rettighet i oppgjøret mellom ektefellene, gjelder bestemmelsene i dette kapitlet også etter separasjon og skilsmisse.

Er eiendelene særeie, gjelder bestemmelsene fram til ektefellene er separert eller skilt.

§ 35. Omstøtelse av ulovlige disposisjoner.

Har en ektefelle handlet i strid med § 32 eller § 33, kan den andre ektefellen kreve avtalen omstøtt ved dom. En avtale som omfattes av § 33, kan likevel ikke omstøtes dersom den andre parten ved overleveringen hadde rimelig grunn til å tro at ektefellen hadde rett til å inngå avtalen.

Søksmål må reises innen seks måneder etter at ektefellen fikk kunnskap om avtalen, og senest innen ett år etter tinglysingen dersom avtalen gjelder fast eiendom, eller etter overleveringen dersom den gjelder andre eiendeler.

§ 36. Overdragelse av sameieandel i felles eiendeler.

Når eiendeler som omfattes av § 32 eller § 33 er sameie mellom ektefellene, gjelder reglene i dette kapitlet tilsvarende for en ektefelles andel i sameiet.

Overdrar en ektefelle sin sameieandel i eiendeler som har tjent til felles personlig bruk, har den andre ektefellen rett til å løse inn andelen etter skiftetakst. Det samme gjelder når en ektefelle har krevd sameiet oppløst. Krav om innløsning må settes fram uten ugrunnet opphold og senest innen seks uker etter at ektefellen har fått slik melding som fastsatt i sameieloven § 11 fjerde ledd første punktum. Innen samme frist må skiftetakst være krevd. Når endelig takst foreligger, må ektefellen innen to uker tilby oppgjør på den måten som er bestemt i sameieloven § 11 fjerde ledd andre punktum.

§ 37. Begrensninger i avtalefriheten m v.

De innskrenkningene i råderetten som er fastsatt i dette kapitlet, kan som hovedregel ikke fravikes ved avtale mellom ektefellene.

Ektefellene kan likevel avtale at innskrenkningene ikke skal gjelde for eiendeler som etter bestemmelsene i kapittel 9 er særreie. En slik avtale må inngås i ektepakts form.

Kapittel 7. Ektefellenes gjensidige underholdsplikt m v.

§ 38. Ektefellers felles ansvar for underhold av familien.

Ektefellene har sammen ansvaret for de utgiftene og det arbeidet som kreves for det felles hushold og til dekning av andre felles behov, oppfostringen av barna og hver ektefelles særlige behov. Ektefellene bidrar ved tilskudd av penger, ved virksomhet i hjemmet eller på annen måte.

En ektefelle kan i rimelig utstrekning kreve penger av den andre ektefellen til å dekke utgifter som nevnt i første ledd. En ektefelle som ikke oppfyller plikten til å stille nødvendige midler til rådighet for den andre, kan pålegges å betale bestemte beløp. §§ 81 andre ledd, 83, 84, 85 andre ledd, 92 og 93 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 39. Opplysningsplikt om økonomiske forhold.

Ektefeller har plikt til å gi hverandre de opplysningene som er nødvendige for å vurdere deres økonomiske stilling. For dette formålet kan en ektefelle kreve at den andre ektefellen og ligningsmyndighetene gir opplysninger om eller kopi av den felles eller den andre ektefellens selvangivelse og ligning. En ektefelle kan også kreve opplysninger av selskaper, foretak eller andre institusjoner som driver finansieringsvirksomhet eller forsikringsvirksomhet, og av andre som har midler til forvaltning.

Kapittel 8. Ektefellers ansvar for gjeld.

§ 40. Hovedregelen om ektefellenes ansvar for gjeld.

En ektefelle kan ikke stifte gjeld med virkning for den andre ektefellen hvis det ikke er særskilt hjemmel for det.

§ 41. Rett til i visse tilfeller å inngå avtaler på begge ektefellenes ansvar.

En ektefelle kan under samlivet med ansvar for begge ektefellene inngå vanlige avtaler om det daglige husholdet og oppfostringen av barna og vanlige avtaler for å dekke den enkelte ektefellens nødvendige behov. Dette gjelder også leie av felles bolig. Slike avtaler anses å være inngått med ansvar for begge ektefellene hvis ikke noe annet går fram av forholdene.

Hvis den andre parten forsto eller burde ha forstått at avtalen gikk ut over det ektefellen hadde rett til etter første ledd, blir bare denne ektefellen forpliktet.

Kapittel 9. Avtaler om formuesordningen m v.

§ 42. Avtale om unntak fra deling (særeie).

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at det de eier eller senere erverver, skal være unntatt fra deling (særeie). En slik avtale kan også inngås med sikte på et forestående ekteskap.

Avtalen kan begrenses til å gjelde den ene ektefellens formue eller deler av den enes eller begge ektefellenes formue. Avtalen kan også gjøres tidsbegrenset eller betinget av at ektefellene ikke får felles livsarvinger.

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at særeie ikke skal gjelde ved oppgjør etter den ene ektefellens død. En slik avtale kan begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først. Den lengstlevende ektefellen kan velge å se bort fra begrensninger som nevnt i første og andre punktum hvis ikke noe annet er avtalt eller klart forutsatt.

§ 43. Rett til uskifte med formue som er særeie.

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at den lengstlevende skal ha rett til å sitte i uskiftet bo med særeie, eller med deler av særeie, jf § 42.

Bruker den lengstlevende ektefellen retten til uskifte etter denne paragrafen, går også hans eller hennes egen formue som er særeie, inn i uskifteboet dersom ikke annet er avtalt ved ektepakt.

Ved opphør av uskiftet skal delingen skje etter reglene i arveloven § 26 andre ledd dersom det ikke i ektepakten er bestemt en mer lik fordeling av formuen.

Avtaler etter første til tredje ledd kan begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først.

§ 44. Avtale om unntak fra § 59 om skjevdeling.

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at reglene om skjevdeling i § 59 første og/eller tredje ledd ikke skal gjelde ved et senere skifteoppgjør.

Avtalen kan begrenses til å gjelde den ene ektefellens formue eller deler av den enes eller begge ektefellenes formue. Avtalen kan også gjøres betinget av at skifte skjer etter et bestemt tidspunkt eller av at ektefellene får felles livsarvinger.

Avtalen kan også begrenses til å gjelde ved oppgjør etter en av ektefellenes eller en bestemt av ektefellenes død.

§ 45. Avtale om deling av felleseiet.

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at felleseie skal deles.

§ 46. Omgjøring og lemping av avtaler.

Avtaler mellom ektefeller etter reglene i §§ 42 til 44 kan oppheves eller endres ved ny ektepakt.

En avtale mellom ektefeller etter reglene i §§ 42 til 44 kan helt eller delvis settes ut av kraft hvis den vil virke urimelig overfor en av partene. I stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan retten bestemme at ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, blir tilkjent et beløp fra den andre ektefellen. Dersom begge ektefellene har fullstendig særeie, må krav om lemping settes fram innen tre år etter at ektefellene ble skilt. Dersom en eller begge ektefeller har eiendeler som også er felleseie, må krav settes fram før delingen er avsluttet.

§ 47. Personer som er gjort umyndig, eller som har fått oppnevnt hjelpeverge.

En ektefelle som er umyndig, må ha samtykke av verge for å inngå avtaler i samsvar med reglene i §§ 42 til 46. Det samme gjelder en myndig ektefelle som har fått oppnevnt hjelpeverge etter vergemålsloven §§ 90 a flg, dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke.

§ 48. Bestemmelse av giver eller arvelater.

En giver eller arvelater kan bestemme en ordning som nevnt i §§ 42 til 44 som vilkår for arven eller gaven. For arv må dette bestemmes ved testament. Mottakeren kan ikke endre slike bestemmelser hvis det ikke er særskilt hjemlet eller klart forutsatt av giveren eller arvelateren.

§ 49. Ombytning og avkastning av formue som er særeie.

Det som trer i stedet for eiendom som er særeie, blir særeie hvis ikke ektefellene ved ektepakt har bestemt noe annet, eller det er fastsatt av giver eller arvelater. Det samme gjelder avkastning av slik eiendom.

Kapittel 10. Gaver mellom ektefeller.

§ 50. Gaver.

Gaver mellom ektefeller må skje ved ektepakt for å være gyldige. Dette gjelder likevel ikke gaver som må anses som vanlige, og heller ikke gaver som består i pensjon, livsforsikring, livrente, føderåd eller lignende ytelser som sikrer den andre ektefellen.

Det kan ikke gyldig avtales at det som en ektefelle erverver i fremtiden, skal tilfalle den andre uten vederlag. En slik avtale kan likevel inngås om vanlig innbo i det felles hjemmet.

Reglene i denne paragrafen gjelder også for gaver som skal oppfylles etter at ekteskapet er inngått.

§ 51. Eldre kreditorers krav mot gavemottaker i visse tilfeller.

Har en ektefelle gitt den andre en gave, kan den som da hadde fordring på giveren, og som ikke kan få full dekning hos ham eller henne for sin fordring, holde seg til den andre ektefellen for verdien av det som er overført. Dette gjelder likevel ikke hvis det bevises at giveren fortsatt var utvilsomt solvent. Hvis det er ytet vederlag, skal det trekkes fra ved beregningen av verdien av det som er overført.

Kreditorens krav mot en godtroende gavemottaker er begrenset til den berikelsen som mottakeren har oppnådd ved gaven. Utbytte som gavemottakeren har vunnet i god tro før kravet ble gjort gjeldende ved søksmål, kan ikke kreves tilbakeført.

Reglene om lempning av ansvaret i lov om fordringshavernes dekningsrett § 5-12 andre ledd gjelder tilsvarende.

§ 52. Avkall på lodd.

Har en ektefelle ved deling av formuen gitt avkall på noen del som han eller hun råder over, og som ikke etter loven skal tilfalle den andre ektefellen, kan den som da hadde en fordring på ektefellen og som ikke kan få full dekning hos ham eller henne, holde seg til den andre ektefellen for verdien av det som denne har fått for mye. Dette gjelder likevel ikke hvis det bevises at den ektefellen som ga avkallet, fortsatt var utvilsomt solvent. Hvis det er ytet vederlag, trekkes det fra ved beregningen av verdien av det som er overført. Reglene i § 51 andre og tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 53. Insolvensbehandling hos giveren.

Dersom boet til en ektefelle som har gitt gave eller avkall på rådighetsdel ved skifte, kommer under offentlig insolvensbehandling, gjelder reglene i §§ 51 og 52 bare når boet ikke vil omstøte gaven eller avkallet.

Kapittel 11. Ektepakter.

§ 54. Formene for ektepakt.

Ektepakt må inngås skriftlig. Ektefellene må samtidig i nærvær av to vitner som begge ektefeller har godtatt, og som er til stede sammen og vet at det er en ektepakt som skal inngås, underskrive ektepakten eller vedkjenne seg sin tidligere underskrift. Også vitnene skal underskrive ektepakten mens ektefellene er til stede. Dersom ektepakten bare er til fordel for den ene ektefellen, er den gyldig selv om denne ektefellen ikke har medvirket ved inngåelsen av ektepakten. Kreves det for en umyndig ektefelle samtykke av vergen, eller for en myndig ektefelle samtykke av hjelpeverge, må dette samtykket gis på samme måte.

Vitnene må være myndige og ved full sans og samling.

En ektepakt som oppfyller kravene i bestemmelsen her, er bindende for ektefellene selv og deres arvinger.

§ 55. Tinglysing.

For at ektepakten skal få rettsvern mot ektefellenes kreditorer, må den tinglyses i Ektepaktregisteret ved Registerenheten i Brønnøysund.

En ektepakt som overdrar fast eiendom fra den ene ektefellen til den andre, må dessuten tinglyses ved eiendommens verneting etter de alminnelige regler. Tilsvarende gjelder for andre eiendeler hvor overdragelse trenger tinglysing eller registrering for å få rettsvern.

Kapittel 12. Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v.

§ 56. Kapitlets anvendelsesområde.

Er ektefellene i en situasjon som nevnt i § 57, deles formuen mellom dem etter reglene i dette kapittel dersom ikke noe annet følger av lov, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater.

§ 57. Når deling skal skje.

En ektefelle kan kreve deling av ektefellenes samlede formue som er felleseie i følgende tilfeller:

- a. Når det er gitt bevilling til eller avsagt dom for separasjon eller skilsmisse.
- b. Når ektefellene har avtalt ved ektepakt at deling skal skje.
- c. Dersom den andre ektefellen har vanskjøttet sine økonomiske forhold slik at det har ført til alvorlig fare for at familien vil miste det felles hjemmet. Dersom ektefellen er umyndig, må vergen samtykke. Kravet avgjøres ved kjennelse av den skifteretten som delingen hører under. Kjennelsen kan påankes. Ellers gjelder reglene om behandling av skiftetvister så langt de passer. En kjennelse om deling skal tinglyses etter reglene for ektepakter.
- d. Når det foreligger endelig dom for at ekteskapet er ugyldig.
- e. Når det foreligger endelig dom for at ekteskapet skal oppløses i medhold av § 24 første eller andre ledd.

Er en ektefelle død etter at vilkårene for å kreve deling etter bokstav a eller b foreligger, eller etter at det foreligger endelig avgjørelse etter bokstav c, d eller e, kan ektefellens arvinger kreve

delingen gjennomført. I slike tilfeller kan også en ektefelles kreditor kreve delingen gjennomført dersom det er nødvendig for at han eller hun skal få dekning.

§ 58. Likedeling og gjeldsfradrag.

Ektefellenes samlede formuer skal som utgangspunkt deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld etter andre og tredje ledd (felleseie). Er ektefellene sammen ansvarlig for gjeld, kan hver gjøre fradrag for den delen som faller på ham eller henne etter forholdet mellom ektefellene.

En ektefelle som bare har formue som er felleseie, og som ikke holder midler utenfor delingen etter § 59, kan i sin del fullt ut gjøre fradrag for den gjelden han eller hun har.

En ektefelle som har særeie, eller som holder midler utenfor delingen etter § 59, kan gjøre følgende fradrag for gjeld i formue som er felleseie:

- a. Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er felleseie, kan det kreves fullt fradrag for hvis ikke noe annet følger av bokstav b.
- b. Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er særeie eller verdier som holdes utenfor delingen etter § 59, kan det bare kreves fradrag for når den totale verdien av særeie og skjevdelingsmidlene ikke er stor nok til å dekke gjelden. Tilsvarende gjelder gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav b eller c, eller ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen.
- c. For annen gjeld kan det kreves fradrag for en forholdsmessig del.

§ 59. Skjevdeling.

Verdien av formue som klart kan føres tilbake til midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv, eller ved gave fra andre enn ektefellen, kan kreves holdt utenfor delingen.

Vil retten til å utta midler etter første ledd føre til et åpenbart urimelig resultat, kan den helt eller delvis falle bort. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien.

Dersom sterke grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å holde utenfor delingen hele eller deler av verdien av felleseie som ikke omfattes av første ledd.

Er samlivet gjenopptatt etter separasjon, og deling har funnet sted, skal formue som ektefellene har fra det tidligere oppgjøret, likestilles med midler som nevnt i første og andre ledd dersom ektefellenes midler på ny skal deles.

§ 60. Skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld som omfattes av oppgjøret.

Det som skal deles, er den formuen hver ektefelle hadde

- a. da begjæring om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen eller stevning med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til retten, eller da samlivet ble brutt dersom dette skjedde først,
- b. da ektefellene avtalte deling etter § 57 bokstav b,
- c. da krav om deling etter § 57 bokstav c kom inn til skifteretten, eller
- d. da stevning med krav som nevnt i § 57 første ledd bokstav d eller e kom inn til retten.

Avkastning av midler som en ektefelle helt eller delvis var eier av, og som blir opptjent etter de tidspunktene som er nevnt i bokstavene a til d, skal ikke deles.

En ektefelle kan ikke kreve fradrag for gjeld ektefellen har pådratt seg etter de tidspunktene som er nevnt i første ledd bokstavene a til d.

§ 61. Særskilte unntak fra delingen.

Følgende eiendeler kan en ektefelle holde utenfor delingen:

- a. Eiendeler som utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk, hvis det ikke vil være åpenbart urimelig å holde eiendelene utenfor delingen. På samme vilkår kan en ektefelle ta ut familiebilder og familiepapirer som kommer fra hans eller hennes slekt.
- b. Rettigheter i offentlige trygdeordninger, offentlige eller private pensjonsordninger, og krav etter en livrente eller livsforsikring som ikke har gjenkjøpsverdi som ektefellen eller ektefellene i fellesskap kan realisere. *Hvis en ektefelles uttak fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, kan han eller hun tilkjennes et beløp for å hindre dette. Ved vurderingen av om det skal*

tilkjennes kompensasjon, skal det blant annet legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig. Det kan bestemmes at beløpet skal betales i avdrag.

- c. Andre eiendeler og rettigheter som ikke kan overdras eller som er av personlig karakter. Hvis en ektefelles uttak fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, kan han eller hun tilkjennes et beløp for å hindre dette. *Ved vurderingen av om det skal tilkjennes kompensasjon, skal det blant annet legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig. Det kan bestemmes at beløpet skal betales i avdrag.*
- d. Den beholdne verdien av erstatning, trygd eller forsikring som dekker tap i fremtidig erverv og utgifter som en personskade antas å påføre skadelidte i fremtiden, samt den beholdne verdien av ménerstatning, yrkesskadeerstatning og oppreisning. Utbetaling fra arbeidsgiveren i forbindelse med oppsigelse eller førtidspensjonering kan holdes utenfor på samme vilkår. Skyldes det den andre ektefellens innsats at ytelsene ikke er forbrukt, skal det beløpet som kan holdes utenfor delingen, settes ned i den utstrekning det er rimelig på grunn av verdien av den andre ektefellens innsats.
- e. Eiendeler som er ervervet til særskilt bruk for barna. Slike eiendeler kan kreves uttatt av den ektefellen som får omsorgen for barna.

§ 62. Rett til innbo i særlige tilfeller.

Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å overta vanlig innbo selv om verdien overstiger det han eller hun ellers kunne kreve ved oppgjøret. En ektefelles rett etter denne paragrafen står om nødvendig tilbake for den andre ektefellens rett til å sette av midler til dekning av gjeld.

§ 63. Andre særlige avvik fra likedelingsregelen - vederlagskrav.

Har en ektefelle brukt felleseiemidler til å øke verdien av midler som er særeie, eller til å erverve eiendeler eller rettigheter som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav c, kan den andre ektefellen kreve vederlag. Det samme gjelder ved erverv av rettigheter som nevnt i § 61 bokstav b i den utstrekning utgiftene overstiger det som må anses som rimelig.

Vederlag kan også kreves når en ektefelle på en utilbørlig måte vesentlig har svekket delingsgrunnlaget.

Krav etter første og andre ledd kan bare gjøres gjeldende i den utstrekning ektefellens midler ikke trengs til dekning av gjeld.

Et vederlagskrav som det ikke er dekning for ved oppgjøret, kan ikke gjøres gjeldende senere.

Når et beløp blir tilkjent etter denne paragrafen, kan det bestemmes at det skal betales i avdrag.

§ 64. Gjeld som begge ektefeller er ansvarlig for.

Har ektefellene gjeld som begge er ansvarlig for, kan hver av dem kreve at den delen av gjelden som faller på den andre ektefellen, blir betalt før delingen. Er gjelden ikke forfalt, kan hver av ektefellene kreve at den andre ektefellen avsetter midler av formue som han eller hun eier til dekning av sin del av gjelden, eller stiller betryggende sikkerhet. Blir det ikke avsatt tilstrekkelige midler eller stilt sikkerhet som nevnt i andre punktum, kan det kreves at det overskytende blir sikret av det som tilfaller den andre ektefellen ved oppgjøret.

§ 65. Avtalefrihet ved oppgjøret.

Reglene i denne loven er ikke til hinder for at ektefellene inngår avtale om oppgjøret. En avtale kan likevel helt eller delvis settes ut av kraft hvis den vil virke urimelig overfor en av partene. I stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan retten bestemme at ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, blir tilkjent et beløp fra den andre ektefellen.

Søksmål etter første ledd andre og tredje punktum må være reist senest tre år etter at avtalen ble inngått.

Kapittel 13. Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v.

§ 66. Rett til å få beholde egne eiendeler.

Når ektefellene skal dele formuen etter kapittel 12, har hver av dem rett til å beholde eiendeler eller rettigheter som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige eier, dersom det ikke vil være åpenbart urimelig etter forholdene.

En ektefelle kan alltid kreve å overta eiendom som han eller hun vil kunne løse på odel.

§ 67. Særregler om felles bolig og innbo.

Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle uten hensyn til tidligere eierforhold kreve å overta:

- a. fast eiendom eller andel av fast eiendom som utelukkende eller hovedsakelig har tjent til felles bolig, hvis ikke den andre har odelsrett til eiendommen, eller den er ervervet fra hans eller hennes slekt ved arv eller gave,
- b. andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til,
- c. leiekontrakt om retten til den felles bolig, eller
- d. vanlig innbo i det felles hjemmet.

Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov.

§ 68. Bruksrett til bolig.

Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle gis bruksrett til en bolig som helt eller delvis blir overtatt av den andre ektefellen. Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Det kan bestemmes at bruksretten skal være tidsbegrenset. Bruksretten faller bort når hensynet til ektefellen eller barnas behov ikke lenger gjør bruksrett rimelig.

Den ektefellen som eier boligen, kan kreve vanlig markedsleie. Er boligen sameie mellom ektefellene, nedsettes leien forholdsmessig. Leien løper fra det tidspunktet det blir satt fram krav om det.

§ 69. Verdssettelsen.

Blir ikke ektefellene enige om verdien av eiendeler som den enkelte skal beholde etter § 66 eller overta etter § 67, fastsettes verdien ved skiftetakst. Taksten skal svare til eiendelenes omsetningsverdi når ikke annet er særskilt bestemt.

Når en ektefelle beholder eiendeler som han eller hun eier fullt ut, skal verdssettelsen knyttes til verdien på det tidspunktet som er nevnt i § 60. I andre tilfeller skal verdssettelsen ved offentlig skifte knyttes til verdien på utlodningstidspunktet, og ved privat skifte til verdien da det ble bestemt hvem som skal overta eiendelen.

§ 70. Eiendelenes verdi overstiger den lodd en ektefelle har krav på.

Overstiger verdien av de eiendeler en ektefelle overtar, den lodd denne ektefellen har krav på, skal han eller hun betale den andre ektefellen det overskytende.

Overtar en ektefelle etter § 66 eller § 67 fast eiendom eller andel av fast eiendom, andel eller aksje i boligselskap, eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til, må den andre ektefellen nøye seg med en fordring med pantesikkerhet i eiendommen eller rettigheten. Fordringen kan fra begge sider sies opp med seks måneders varsel. Kongen fastsetter den rentesats som skal legges til grunn.

Dersom en ektefelle får bruksrett til den andre ektefellens eiendom, kan fordringen ikke sies opp av den bruksberettigede ektefellen så lenge bruksretten består.

Dersom det er rimelig etter forholdene, kan den ektefellen som har krav mot den andre etter første ledd, tilkjennes renter. Renten kan tidligst regnes fra to år etter de tidspunktene som er nevnt i § 60. Renten skal tilsvare den rentesatsen som Kongen fastsetter etter andre ledd.

§ 71. Salg av ektefellenes eiendeler.

Eiendeler som ikke blir overtatt av ektefellene, kan hver av dem kreve solgt. Private brev og andre eiendeler som det vil virke støtende om blir solgt til fremmede, kan ikke selges til utenforstående.

Skjer oppgjøret ved skifteretten, bestemmer retten hvordan salget skal skje hvis ikke ektefellene blir enige om dette. Skifteretten kan bestemme at salg bare skal skje mellom ektefellene. Skifteretten kan også bestemme at salget skal skje gjennom namsmyndigheten etter reglene om tvangssalg så langt de passer.

Skjer oppgjøret privat, kan hver av ektefellene kreve at salget skal skje gjennom namsmyndigheten etter reglene om tvangssalg så langt de passer dersom de ikke blir enige om annen salgsmåte. Handelsvarer og kursnoterte verdipapirer skal selges på den måten som er vanlig for slike eiendeler.

Utestående fordringer kan bare selges når inndrivelse vil kreve særlig lang tid eller medføre annen særlig ulempe.

Ved salg har hver av ektefellene forkjøpsrett under ellers like vilkår.

§ 72. Kreditorenes dekningsrett.

Det har ingen virkning for kreditorenes adgang til å inndrive sitt krav mot en ektefelle at det skal skje en deling av ektefellenes formue. Det kan likevel ikke tas utlegg i eiendeler som skal deles, til dekning av gjeld som en ektefelle har pådratt seg etter de tidspunktene som er nevnt i § 60.

Kapittel 14. Særlige regler for eiendeler som er særeie.

§ 73. Vederlag til en ektefelle som har medvirket til å øke den andre ektefellens midler som er særeie.

Har en ektefelle gjennom bidrag til familiens underhold, ved arbeid eller på annen måte i vesentlig grad medvirket til å øke midler som er den andre ektefelles særeie, kan han eller hun tilkjennes vederlag fra den andre ektefellen.

§ 74. Rett til bolig og innbo.

Når sterke grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å løse ut bolig og innbo som nevnt i § 67 når de er den andres særeie. Bestemmelsene i § 69 første og andre ledd andre punktum og § 70 andre og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle gis bruksrett til en bolig som er den andres særeie. Bestemmelsene i § 68 første ledd andre til fjerde punktum og andre ledd gjelder tilsvarende.

§ 75. Frister for krav etter dette kapitlet.

Dersom begge ektefellene har fullstendig særeie, må krav etter dette kapitlet settes fram innen ett år etter at ektefellene ble skilt. Dersom en eller begge ektefeller også har eiendeler som er felleseie, må krav settes fram før delingen er avsluttet.

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død.

§ 76. Når deling skal skje.

Når den ene ektefellen er død, deles ektefellenes formue mellom lengstlevende ektefelle og avdødes arvinger etter reglene i dette kapitlet, dersom ikke den lengstlevende nytter retten til å sitte i uskiftet bo, eller noe annet følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Deling kan kreves av lengstlevende ektefelle og av avdødes arvinger.

§ 77. Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger.

Når ektefellenes formue skal deles mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger, gjelder reglene i kapittel 12 og §§ 46 andre ledd og 72 tilsvarende. Skjevdeling etter § 59 kan likevel ikke kreves ved skifte av et uskiftet bo.

Arvingene etter den førstavedøde kan heller ikke kreve:

- a. forlods uttak etter § 61 bokstavene a, c og d,
- b. vederlag etter § 63 eller
- c. lempning etter §§ 46 andre ledd eller 65.

Om forholdet ellers mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger gjelder reglene i skifteloven og arveloven.

§ 78. Skjæringstidspunktet for erverv og gjeld.

Rettsvirkninger som nevnt i § 60 regnes fra ektefellens død hvis de ikke allerede var inntrådt etter § 60 første ledd. Sitter den gjenlevende ektefellen i uskiftet bo, regnes rettsvirkningene fra det tidspunktet deling blir begjært.

DEL III. BIDRAG OG PENSJON ETTER SEPARASJON OG SKILSMISSE.

Kapittel 16. Retten til bidrag og ektefellepensjon.

§ 79. Rett til bidrag etter separasjon, skilsmisse eller annet samlivsbrudd.

Ved separasjon og skilsmisse opphører ektefellenes gjensidige forpliktelser etter § 38. Det samme gjelder ved samlivsbrudd uten at det foreligger separasjon eller skilsmisse.

Er en ektefelles evne til og mulighet for å sørge for et passende underhold blitt dårligere som følge av omsorgen for felles barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet, kan den andre ektefellen pålegges å betale bidrag.

I andre tilfeller kan bidrag bare pålegges dersom særlige grunner taler for det.

§ 80. Utmåling av bidrag.

Bidraget skal utmåles på grunnlag av den bidragsberettigedes behov for bidrag og den bidragspliktiges betalingsevne.

Når særlige grunner taler for det, kan bidrag fastsettes som et engangsbidrag, alene eller ved siden av løpende bidrag.

§ 81. Varigheten av bidrag.

Bidrag skal fastsettes for en begrenset tid på inntil 3 år. *Foreligger det særlige grunner kan bidrag fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning. Dersom ekteskapet har vært langvarig, skal bidrag som hovedregel fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning.*

Bidrag kan pålegges for en tid som ligger inntil 3 år før kravet ble satt fram overfor den myndighet som skal avgjøre det.

§ 82. Bortfall av bidrag.

Retten til bidrag faller bort hvis den berettigede inngår nytt ekteskap.

§ 83. Fastsettelse av bidrag.

Partene kan inngå avtale om bidrag. Dersom partene ikke er enige om bidragsspørsmålet, kan hver av dem kreve at det avgjøres av domstolene. Dersom begge parter ønsker det, kan spørsmålet isteden avgjøres av bidragsfogden. Bidragsfogdens vedtak kan påklages til fylkeskontoret i trygdeetaten. Partene kan kreve avgjørelse av bidragsspørsmålet selv om de tidligere har inngått avtale om det.

§ 84. Endring av fastsatt bidrag.

Hver av partene kan kreve at bidrag som er fastsatt av bidragsfogd eller domstol, blir endret eller opphevet dersom særlige grunner foreligger. Når sterke grunner taler for det, kan avgjørelsen også gjelde bidrag som er forfalt før krav om endring ble satt fram. Bestemmelsene i barneloven § 57 tredje ledd gjelder tilsvarende. Hver av partene kan kreve endringskravet avgjort av bidragsfogden hvis bidraget er fastsatt av bidragsfogden. Hvis begge partene ønsker det, skal endringskravet avgjøres av domstolen. Er bidraget fastsatt av domstol, gjelder § 83 andre og tredje punktum.

§ 85. Forholdet til partenes krav. Gjennomføring av bidrag, m v.

Den myndighet som fastsetter bidrag, kan endre bidrag til partenes felles barn selv om ingen av partene har krevd det.

Reglene i barneloven § 60 om gjennomføring av bidrag gjelder tilsvarende.

§ 86. Fraskilt ektefelles rett til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden.

En fraskilt ektefelle beholder retten til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden dersom ekteskapet varte i minst ti år, og den fraskilte var minst 45 år ved skilsmissen. Med pensjonsordning menes offentlig pensjonsordning og privat kollektiv pensjonsordning med obligatorisk tilslutning.

Retten til ektefellepensjon er betinget av at den andre ektefellen ved skilsmissen var eller hadde vært medlem av en pensjonsordning utenfor folketrygden som omfatter ektefellepensjon. I så fall får den

fraskilte også rett til ektefellepensjon fra en ordning som den avdøde var blitt medlem av etter skilsmissen.

§ 87. Særregler når det er flere pensjonsberettigede.

Dersom den avdøde var gift på nytt, og den nye ektefellen har rett til ektefellepensjon som nevnt i § 86 etter de alminnelige reglene i vedkommende pensjonsordning, skal pensjonen deles mellom de berettigede i forhold til antall påbegynte år hver av dem var gift med den avdøde. Hvis den ene har fraskrevet seg retten, tilfaller likevel pensjonen den andre udelte.

Dersom en fraskilt ektefelle gjør krav gjeldende i en pensjonsordning som også gir rettigheter til en senere ektefelle, kan den senere ektefellen kreve andel i ektefellepensjon fra en pensjonsordning som den avdøde tidligere var medlem av, selv om dette ikke følger av de alminnelige reglene for vedkommende pensjonsordning.

§ 88. Betydningen av at en pensjonsberettiget gifter seg på nytt eller dør.

Inngår den pensjonsberettigede nytt ekteskap mens den tidligere ektefellen er i live, opphører retten til pensjon etter reglene i dette kapitlet. Er nytt ekteskap inngått etter den tidligere ektefellens død, gjelder de reglene som er fastsatt for en gjenlevende ektefelle i vedkommende pensjonsordning.

Bortfaller retten til pensjon til en fraskilt eller senere ektefelle ved dødsfall eller ekteskap, tilfaller hele pensjonen den andre forutsatt at han eller hun har rett til pensjon etter den avdøde etter § 86 eller § 87. Dersom det nye ekteskapet opphører, og retten til ytelser inntreffer på nytt etter reglene i vedkommende pensjonsordning, skal ytelsene igjen deles.

§ 89. Bortfall av retten til ektefellepensjon på grunn av forbrytelse mot den avdøde.

Blir en ektefelle eller fraskilt ektefelle dømt til ubetinget fengsel for forbrytelse mot den som har opptjent pensjonsretten, og denne dør som følge av handlingen, faller retten til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden bort. § 88 andre ledd første punktum gjelder tilsvarende.

DEL IV. MIDLERTIDIGE AVGJØRELSE R M V.

Kapittel 17. Registrering av ektefellenes eiendeler. Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse.

§ 90. Registrering av ektefellenes eiendeler.

Er det satt fram begjæring om mekling eller er det satt fram begjæring om eller reist søksmål med krav om separasjon eller skilsmisse, kan hver av ektefellene kreve at skifteretten straks tar opp fortegnelse over ektefellenes eiendeler og gjeld. Tilsvarende gjelder dersom det er satt fram begjæring om deling etter § 57. Reglene om registrering i skifteloven får tilsvarende anvendelse så langt de passer.

§ 91. Midlertidig forføyning for å sikre en ektefelles rettigheter ved delingsoppgjøret.

Er det etter at separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, grunn til å frykte at en ektefelle vil unndra eiendeler fra delingen eller på annen måte gjøre det vanskelig å oppfylle den andre ektefellens rettigheter etter kapitlene 12 til 14, kan vedkommende ektefelle kreve midlertidig forføyning etter tvangsfullbyrdslesloven kapittel 15. Når det er åpnet offentlig skifte, treffer skifteretten avgjørelsen, jf skifteloven § 57.

§ 92. Midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag m v.

Etter begjæring av en ektefelle kan retten ved kjennelse treffe midlertidig avgjørelse om separasjon, rett til bidrag eller bruksrett til bolig eller vanlig innbo i det felles hjemmet. Før separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, kan midlertidig avgjørelse bare treffes dersom særlige grunner taler for det. Når ikke annet er bestemt, gjelder en midlertidig avgjørelse fram til spørsmålet om separasjon, bidrag eller bruksrett er rettskraftig avgjort.

Når særlige grunner tilsier det, kan retten ved kjennelse forby en ektefelle å komme til den eiendommen eller boligen der den andre ektefellen oppholder seg.

Bruksrett på grunnlag av midlertidig avgjørelse etter denne paragrafen har rettsvern også overfor den som i god tro erverver boligen eller innboet.

§ 93. Saksbehandlingen ved krav om midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag m v.

Dersom det pågår sak om kravet eller ekteskapssak som nevnt i tvistemålsloven kapittel 28, treffes midlertidig avgjørelse etter § 92 av den retten som behandler saken. Ellers kan slik avgjørelse treffes av namsretten på det stedet der motparten bor eller oppholder seg, eller i påtrengende tilfeller av retten på det stedet der boligen eller innboet finnes.

Hvis det ikke trengs avgjørelse straks, skal retten så vidt mulig gi den andre ektefellen adgang til å uttale seg før avgjørelsen blir truffet. Avgjørelsen kan treffes uten at det er foretatt mekling etter ekteskapslovens regler. Retten skal i kjennelsen fastsette en frist for å reise søksmål. Går fristen ut uten at den er forlenget, faller avgjørelsen bort. Den midlertidige avgjørelsen kan settes i verk straks.

Dersom nye opplysninger eller endrete forhold gjør det rimelig, kan en midlertidig avgjørelse endres etter reglene i denne paragrafen.

DEL V. OVERGANGSBESTEMMELSER. ENDRINGER I ANDRE LOVER.

Kapittel 18. Ikrafttredelse. Overgangshestemmelser. Endringer andre lover.

§ 94. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser.

1. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
2. Reglene om ektefellers rettigheter ved separasjon og skilsmisse og om deling gjelder ikke der forhold som nevnt i § 60 inntreffer før loven trer i kraft. Reglene i §§ 79 til 85 gjelder likevel i saker om fastsettelse av bidrag eller om endring eller opphevelse av bidrag når avgjørelsen treffes etter ikrafttredelsestidspunktet. Reglene om oppgjøret ved den ene ektefellens død gjelder ikke der forhold som nevnt i § 78 inntreffer før loven trer i kraft.
3. Reglene om rett til ektefellepensjon gjelder ikke der pensjonstilfellet inntreffer før loven trer i kraft.

§ 95. Endringer i andre lover.

Fra den tid loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover:

1. Straffeloven 22. mai 1902 nr 10 endres slik:

§ 220 første ledd skal lyde:

Den som inngår ekteskap som kan oppløses på grunn av tidligere ekteskap eller på grunn av slektskap, eller som medvirker hertil, straffes med fengsel inntil 4 år, men inntil 6 år, såfremt den annen ektefelle var uvitende om oppløsningsgrunnen.

§ 221 oppheves.

2. Lov 13 august 1915 nr 6 om rettergangsmåten for tvistemål endres slik:

§ 416 skal lyde:

Ekteskapssaker er saker om et ekteskap består eller ikke består, om oppløsning av ekteskap og om separasjon.

§ 417 skal lyde:

Ekteskapssak kan bare reises av en av ektefellene selv eller av den som påstår å være eller ikke å være saksøktes ektefelle, hvis ikke noe annet er bestemt.

Blir en ekteskapssak reist av den ene ektefellen, stevnes den andre ektefellen som motpart. Blir saken reist av noen andre, stevnes begge ektefeller som motparter. Blir sak om oppløsning reist på grunn av tidligere ekteskap, skal også ektefellen i det tidligere stevnes som motpart.

§ 418 skal lyde:

I saker som anlegges for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består eller for å få det oppløst etter ekteskapsloven § 24 første ledd, kan fylkesmannen opptre for å vareta de offentlige interesser. Retten skal gi ham melding om saken. Fylkesmannen kan erklære anke og begjære gjenopptagelse. Ellers er inntreden i saken bare tillatt etter § 425.

§ 419 skal lyde:

Om umyndige ektefellers prosessdyktighet og om vergens og hjelpevergers stilling i ekteskapssaker gjelder ekteskapsloven § 28. For behandlingen av spørsmål om bidrag og andre økonomiske spørsmål g; elder likevel §§ 38 og 39 i loven her. §§ 38 og 39 gjelder også for hjelpeverger hvis det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å tre inn i saken.

§ 420 andre ledd skal lyde:

Blir saken reist av fylkesmannen, kan den anlegges i den rettskretsen hvor en av ektefellene kunne vært saksøkt. § 421 skal lyde:

I en ekteskapssak kan også behandles

- a) spørsmål om bidrag,
- b) spørsmål etter barneloven om felles barn og
- c) spørsmål etter ekteskapsloven med mindre det er begjært offentlig skifte.

Hvis ikke spørsmål som nevnt i første ledd bokstav a og ~ er trukket inn i saken, skal retten av eget tiltak undersøke om partene er uenige om slike spørsmål og i tilfelle treffe avgjørelse i saken. Det gjelder likevel ikke hvis partene er enige om å holde spørsmålet

utenfor, eller den ene parten uteblir, og den møtende ønsker å holde spørsmålet utenfor, eller hvis en av partene er bosatt utenfor riket.

Ellers kan en ekteskaps sak ikke forenes med twistemål om andre rettsforhold.

§ 422 skal lyde:

I saker om skilsmisse eller separasjon skal dommeren under saksforberedelsen foreta mekling dersom begge parter kan innkalles til å møte på samme tid. Det samme gjelder i saker etter barneloven om foreldreansvar, hvem barnet skal bo hos, eller samværsrett, i saker om bidrag til ektefelle eller barn, om pensjon etter ekteskapsloven og i saker om fordeling eller tildeling av formuen mellom ektefeller eller fraskilte.

§ 424 skal lyde:

En rettskraftig dom om spørsmål som nevnt i § 416 virker for og mot alle og legges til grunn i alle forhold hvor spørsmålet har betydning. Går dommen ut på skilsmisse eller på separasjon, gjelder det samme selv om dommen ikke er rettskraftig, hvis ikke noe annet er bestemt.

Er et ekteskap erklært for ikke å bestå, eller er det oppløst, er oppreisning og gjenopptagelse utelukket hvis en av ektefellene har inngått nytt ekteskap før avgjørelsen om oppreisning eller henvisning til hovedforhandling er forkynt for ham eller henne.

§ 425 første og andre ledd skal lyde:

Dør en part før dom er avsagt i en sak om hans eller hennes eget ekteskap, heves saken. Gjelder saken oppløsning av ekteskapet etter ekteskapsloven § 24 første ledd eller spørsmålet om ekteskapet består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter ekteskapsloven § 20 andre ledd, kan den likevel forsettes så vel av som mot den avdødes barn eller arvinger såfremt avgjørelsen har rettslig betydning.

Dør parten etter at dom er avsagt, kan under samme betingelse anke og gjenopptagelse anvendes av eller mot barna eller arvingene hvis dommen går ut på oppløsning av ekteskapet, eller på separasjon, eller saken gjelder spørsmålet om ekteskapet består eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter ekteskapsloven § 20 andre ledd.

§ 426 oppheves.

3. Lov 31 mai 1918 nr 2 om indgaaelse og opløsning av ekteskap oppheves.

4. I lov 22 april 1927 nr 3 om vergemål om umyndige skal § 5 8 siste punktum lyde:

Tilsvarende gjelder en umyndig ektefelles mulige rett etter ekteskapsloven §§ 66, 67 og 74 og skifteloven § 63 til få utlagt fast eiendom, andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til.

5. Lov 20 mai 1927 nr 1 om ektefellers formuesforhold oppheves.

6. Lov 21 februar 1930 om skifte endres slik:

§ 11 andre ledd og nye tredje og fjerde ledd skal lyde:

Har skifteretten myndighet til å avgjøre en anmeldt fordring, kan den også avgjøre boets motfordringer så langt de kan bringes i motregning. Etter begjæring av en loddeier eller legater kan skifteretten avgjøre boets krav på annen loddeier eller legatar.

Ved skifte av ektefellers formue kan skifteretten etter begjæring av en loddeier eller legater også avgjøre tvist om gyldigheten av ektepakt, om hva som hører til ektefellenes særeie, om bruksrett til bolig og leien for slik bruksrett.

For øvrig kan skifteretten ikke avgjøre boets eller loddeiernes krav på tredjemann.

§ 26 skal lyde:

Skifterettens kjennelser er gjenstand for anke når det gjelder spørsmål om skifterettens overtagelse av boet eller avgjør tvist om fordeling, utlevering eller dekning av midler som er under skifterettens forvaltning eller avgjør tvist som nevnt i § 11 annet og tredje ledd. Kapittel 7 (§§ 44-52 a) oppheves.

§ 53 skal lyde:

Skiftet foretas av skifteretten

1. hvis en ektefelle begjærer det,

2. hvis en arving eller kreditor som har rett til å kreve deling etter ekteskapsloven § 57, begjærer det,
 3. hvis noen av ektefellene er under atten år eller umyndiggjort,
 4. hvis noen av ektefellene er fraværende utenfor riket eller hans eller hennes oppholdssted ikke er kjent.
- Behandling for skifteretten finner ikke sted dersom eiendelene antas utilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene, og det ikke stilles fullgod sikker for disse.

§ 54 skal lyde:

Skifterettens behandling omfatter de eiendeler som er felleseie, og eiendeler som ellers har betydning for oppgjøret mellom ektefellene.

At delingen foregår for skifteretten, endrer ikke en ektefelles råderett over egne eiendeler, unntatt når det er truffet bestemmelse etter § 57 eller etter ekteskapsloven § 91.

§ 55 skal lyde:

Forfalt gjeld som en ektefelle er ansvarlig for, kan skifteretten etter begjæring av ektefellen sørge for at blir dekket av det som han eller hun råder over av felleseiet.

Er det gjeld som begge ektefeller er ansvarlig for, skal skifteretten hvis en av dem begjærer det, sørge for at den delen av gjelden som faller på den andre, blir dekket under oppgjøret eller sikret etter regler i ekteskapsloven § 64.

§ 56 skal lyde:

Går et krav ilt på bestemte ting som en eller begge ektefeller eier og som er felleseie, og kravet er forfalt, skal skifteretten sørge for at det blir dekket også hvis den berettigede forlanger det.

§ 57 skal lyde:

Når det er åpnet offentlig skifte, treffer skifteretten avgjørelse om midlertidig forføyning etter reglene i ekteskapsloven § 91. Skifteretten kan også av eget tiltak treffe slik avgjørelse.

§§ 58 og 59 oppheves.

§ 61 siste ledd første punktum skal lyde:

Bestemmelsene i ekteskapsloven § 71 første ledd andre punktum og andre, tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 63 andre ledd skal lyde:

På samme vilkår, men uten hensyn til hvem av ektefellene som har brakt eiendelene inn i boet, har gjenlevende ektefelle rett til å få utlagt på sin lodd boligeiendom som har tjent som ektefellenes felles bolig, andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til, og løsøre som har hørt til innbo i det felles hjem eller som gjenlevende ektefelle trenger for å fortsette sin næring. Har felles boligeiendom også vært brukt til ervervsvirksomhet eller andre formål, gjelder bestemmelsen i foregående punktum bare når eiendommens hovedsakelige formål har vært å tjene som ektefellenes felles bolig og de øvrige loddeiere ikke har rimelig grunn til å motsette seg gjenlevendes utleggsrett. Var eiendelen den avdødes særeie, kan den høre utlegges til den gjenlevende ektefellen når særlige grunner taler for det.

§ 64 oppheves.

§ 65 skal lyde:

Den som overtar eiendeler etter §§ 61, 62 eller 63 som overstiger verdier av den lodd han eller hun har krav på, skal til fyllestgjøring av andre loddeiere og legatarer betale det overskytende.

Overtas fast eiendom eller andel av fast eiendom, eller andel eller aksje i boligselskap, eller obligasjon som leierett til bolig er knyttet til, må likevel en loddeier nøye seg med en fordring på overtakeren med pantesikkerhet i eiendommen eller rettigheten. Dersom det stilles fullgod sikkerhet, kan lodd til en umyndig også i andre tilfeller legges ut ved en fordring på den som overtar eiendelen eller rettigheten.

Fordringer som nevnt i andre ledd kan fra begge sider sies opp med seks måneders varsel. Kongen fastsetter den rentesats som skal legges til grunn.

§ 66 skal lyde:

Når den gjenlevende ektefellen beholder egne eiendeler etter reglene i dette kapitlet, skal verdsettelsen knyttes til verdien på tidspunktet for den andre ektefellens død. I andre tilfeller skal verdsettelsen ved offentlig skifte knyttes til verdien på utlodningstidspunktet, og ved privat skifte da det lille bestemte hvem som skal overta eiendelen.

§ 67 andre ledd skal lyde:

Ved skifte av ektefellers formue kan arvingene kreve at gjelden blir betalt i den utstrekning betaling kan skje av den avdødes formue, eller av midler som ville ha tilfalt den avdøde ved deling av ektefellenes formue etter ekteskapsloven.

§ 67 tredje ledd oppheves.

§ 90 skal lyde:

Under offentlig skiftebehandling av et fellesbo inndras også ektefellenes særeie i den utstrekning dette følger av §§ 63 og 94 og arvelovene §§ 9, 17 og 27.

§ 94 andre ledd oppheves.

§ 95 skal lyde:

Loddeierne kan kreve skifterettens avgjørelse av anmeldte krav på avdøde. Det samme gjelder krav på den gjenlevende ektefellen når han eller hun har formue som er felleseie. Dersom kravet går ut på bestemte ting som er i Forts besittelse, og kravet er forfalt, kan også kreditor kreve skifterettens avgjørelse.

Etter at skifterettens avgjørelse er begjært, kan sak ikke anlegges ved andre domstoler. For øvrig er skiftebehandlingen uten innflytelse på adgangen til å foreta rettslig inndrivelse hos loddeierne.

§ 99 skal lyde:

Er avdødes gjeld ikke overtatt, skal med den begrensning som følger av § 109 annet ledd alle fordringer på avdøde betales under skiftet, for såvidt de er anmeldt i boet, eller gjenlevende ektefelle krever det i medhold av ekteskapsloven § 77, jf § 64.

§ 107 andre ledd skal lyde:

Er det gjeld som også den gjenlevende ektefellen er ansvarlig for, skal den delen som faller på den gjenlevende, dekkes av den gjenlevendes formue eller av midler som tilfaller den gjenlevende ved deling etter ekteskapsloven. Denne regelen kommer også til anvendelse på gjeld som ikke er forfalt. Den gjenlevende ektefelles midler kan likevel ikke brukes til slik dekning dersom den gjenlevende er insolvent og ikke er satt under konkurs.

§ 108 skal lyde:

Bestemmelsene i § 55 første ledd og § 56 får tilsvarende anvendelse på gjenlevende ektefelles kreditorer.

Dersom et krav som er anmeldt for skifteretten bestrides, og sak ikke er anlagt ved en annen domstol, kan loddeierne kreve at skifteretten avgjør tvisten. Paragraf 95 første ledd siste punktum og andre ledd gjelder tilsvarende. For krav som er avgjort etter første og andre punktum, kan tvangsfullbyrdelse også skje i ektefellens særøie.

§ 125 første ledd skal lyde:

Er det ved skifte av dødsbo eller oppgjør etter ekteskapsloven uenighet om verdien av en eiendel, skjer verdsettelsen ved skiftetakst hvis ikke noe annet er avtalt. Taksten skal svare til eiendelenes omsetningsverdi når ikke annet er særskilt bestemt.

7. I lov 7 juni 1935 nr 2 om tinglysing skal § 13 femte ledd lyde:

Dokumenter vedrørende rettshandler som krever samtykke eller skifterettens tillatelse etter ekteskapsloven, kan bare anmerkes når samtykke eller endelig tillatelse foreligger.

8. I lov 16 juni 1939 nr 6 om husleie skal § 32 første ledd siste punktum og andre ledd første punktum lyde:

Den ektefelle hvis virksomhet er knyttet til det leide lokale, har krav på å beholde dette og beboelsesleilighet som hører til, med mindre annet blir bestemt i henhold til lov om ekteskap.

Bestemmelse om ordning av leieforholdet som blir truffet i henhold til foregående ledd eller ekteskapsloven § 92, eller som følger av avtale mellom ektefellene i forbindelse med separasjon, skilsmisse eller opphevelse av samlivet, er bindende for utleieren.

9. I lov 13 desember 1946 nr 21 om krigspensjonering for militærpersoner skal § 13 femte ledd første punktum lyde:

Var avdøde skilt, får tidligere hustru rett til pensjon etter reglene i ekteskapsloven §§ 86 til 89.

10. I lov 13 desember 1946 nr 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner skal § 17 nr 1 femte ledd første punktum lyde:

Var avdøde skilt, får tidligere hustru rett til pensjon etter reglene i ekteskapsloven §§ 86 til 89.

11. Lov 30 juni 1955 nr 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudvigjing i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg endres slik:

§ 1 tredje ledd første punktum oppheves.

Nåværende andre punktum blir første punktum.

§ 11 første ledd andre punktum skal lyde:

Det same gjeld om norsk vigling når reglane i ekteskapslova § 11 første ledd ikkje er fylgde, og om utenlandsk vipjing når ho, så langt det gjeld formene, er ugild etter lovene i det landet som vigjingsmannen høyrer til.

12. Lov 3 mars 1972 nr 5 om arv m.m. endres slik:

§ 8 skal lyde:

Rettane etter § 6 jfr. kap. III, kan ikkje gjerast gjeldende dersom ektemakene var separerte ved dom eller løyve på den tid arvelataren døydde.

§ 9 andre ledd første punktum skal lyde:

Tilsvarende rett har attlevande ektemake med omsyn til særlege dersom det er fastsett i ektepakt (jfr lov om ekteskap § 43) eller når arvingene gir samtykke.

§ 17 første ledd andre punktum skal lyde:

Dette gjeld likevel ikkje slikt som er særlege for attlevande av di det er fastsett i ektepakt mellom ektemakene eller av di det er fastsett av givar eller arvelater i samsvar med ekteskapslova § 48.

§ 17 andre ledd andre punktum skal lyde:

Når elt uskiftebu blir skift, gjeld reglane i ekteskapslova § 61 bokstav d tilsvarende.

13. Lov 28 juni 1974 nr. 58 om odelsretten og åsetesretten endres slik:

§ 34 andre ledd skal lyde:

Desse reglane gjeld og om jorda var særlege for den avlidne, dersom det mellom ektemakene galdt slik eigeskipnad som nemnt i lov om ekteskap §§ 42 tredje ledd og 43, eller dersom den avlidne har fastsett ved testament at den attlevande skal ha rett til å halde fram med å bruke jorda.

§ 49 andre ledd skal lyde:

Reglane i første stykket gl eld tilsvarende for verdsettinga av odelseigedom når nokon på arveskifte eller skifte mellom ektefeller tek over eigedom i kraft av odelsrett.

14. Lov 12 desember 1975 nr SU om dokumentavgift endres slik:

§ 8 bokstav b skal lyde:

- b) dokument som overfører hjemmel som eier til fast eiendom fra en ektefelles konkursbo til den annen ektefelle.

15. I lov 13 juni 1980 nr 35 om fri rettshjelp skal § 18 første ledd nr 1 lyde:

1. fra en eller begge parter i ekteskaps- eller familiesaker, her under også namsrettsbehandling (saker etter lov om ekteskap, lov om skifte annen del jfr. kap. 4 eller etter barneloven).

16. I lov 22 mai 1981 nr 25 om rettergangsmåten i straffesaker skal § 430 første ledd andre punktum lyde:

På samme måte kan det settes fram krav om at et ekteskap skal oppløses på grunn av slektskap eller tidligere ekteskap.

17. Lov 8 juni 1984 nr 59 om fordringshavernes dekningsrett endres slik:

§ 5-2 fjerde ledd siste punktum oppheves.

18. I lov 16 juni 1989 nr 69 om forsikringsavtaler skal § 15-1 andre ledd siste punktum lyde:

En forsikringssum som tilfaller ektefellen, regnes ikke til de midler som skal deles likt eller ekteskapsloven § 77, jf § 58, hvis ikke gjenlevende ektefelle overtar boet uskiftet i samsvar med arveloven kapittel III.

Vedlegg 2

Forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses å være fast bosatt i Norge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkår

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 5. november 1992 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 7 h.

I

§ 1

Utenlandsk statsborger med bosettingstillatelse anses for å være fast bosatt i Norge.

§ 2

Utenlandsk statsborger med oppholdstillatelse som kan danne grunnlag for bosettingstillatelse kan etter en skjønnsmessig vurdering foretatt av vigsleren, anses som fast bosatt i Norge. Det skal bl.a. legges vekt på utlendingens tilknytning til Norge, hvor lenge vedkommende har hatt opphold i Norge, om han/hun har til hensikt å bli boende, om utlendingen har nær familie i Norge, fast arbeid mv.

§ 3

Utenlandsk statsborger som har status som flyktning og som er innvilget asyl i Norge likestilles med norsk borger etter ekteskapsloven § 7 h, selv om vedkommende ikke kan anses som fast bosatt i riket.

§ 4

Vigsleren kan kreve den utenlandske statsborgerens pass og/eller andre relevante dokumenter fremlagt for å klarlegge vedkommendes fremmedrettslige status.

§ 5

Ved prøving av ekteskapsvilkårene for statsborger av annet nordisk land, gjelder bestemmelsene i Konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap mv, jf lov 19. desember 1969 nr 75 og Justisdepartementets forskrift 19. desember 1969.

II

Denne forskrift trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 3.

Form for borgerlig vigsel.

Fastsatt ved kongelig resolusjon av 19. januar 1996 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap § 15.

KJÆRE BRUDEPAR

(Navnet på brudeparet):

Dere har kommet hit i dag for å bli viet til ektepar. Jeg vil minne dere om hvilken stor og viktig begivenhet det er når to mennesker velger å leve sammen i ekteskap. Ved å inngå ekteskap, lover dere hverandre samhold og støtte i alle livets forhold, både i medgang og i motgang.

Men dere lover hverandre mer:

Ekteskapet innebærer at dere lover hverandre kjærlighet og troskap. Det å love hverandre kjærlighet for resten av livet, er det vanskeligste løfte vi kan gi et menneske. Det krever at dere setter dere høye mål for samlivet, og det krever deres oppriktige vilje til å strekke dere mot disse målene, i dag og i tiden som ligger foran. Det er dette dere lover hverandre her i dag. Ved å inngå ekteskap, blir dere en enhet, men dere fortsetter også å være to selvstendige og likestilte mennesker. Det er ingen motsetning mellom kjærlighet og samhold på den ene siden, og frihet og selvstendighet på den andre. Kjærlighet er også å vise respekt for hverandre. Det er en rett jeg har, men også en plikt som er pålagt meg etter loven, å legge dere to nå alvorlig på hjertet at dere skal leve etter det løftet som dere gir hverandre her.

Og nå: *(vigsleren sier til bruden)*

Jeg spør deg først *(det fulle navnet på bruden)*

Vil du ha (det fulle navnet på brudgommen), som står ved din side til din ektefelle?

(Når bruden har svart ja, sier vigsleren til mannen):

Så spør jeg deg, *(det fulle navnet på brudgommen):*

Vil du ha (det fulle navnet på bruden), som står ved din side til din ektefelle?

(Når brudgommen har sagt ja sier vigsleren):

Siden dere nå – i vitners nærvær – har lovet hverandre å leve sammen i ekteskap, erklærer jeg dere med dette for å være rette ektefolk.

Vigsleren ønsker til lykke etter at vigselboken er undertegnet og ekteparet har fått vigselattesten.

Vedlegg 4.

Forskrift om registrering og melding av vigsel

Fastsatt ved Kongelig resolusjon 20. november 1992 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 17.

Kap. 1. Registrering av vigsel

§ 1

Vigsel i Den norske kirke føres i kirkeboken.

§ 2

Vigsel ved prest eller forstander i registrert trossamfunn føres i trossamfunnets bøker i samsvar med forskrift av 1. desember 1988 gitt av Justis- og politidepartementet.

§ 3

Vigsel ved notarius publicus føres i embetets protokoll.

Kap. 2. Melding om vigsel

§ 4

Vigsleren skal snarest, og senest innen en uke, sende melding om vigselen til folkeregisteret. Meldingen sendes folkeregisteret i den kommune bruden var bosatt før vigselen. Var bruden bosatt i utlandet, sendes meldingen folkeregisteret i den kommune ektemannen var bosatt. Var ingen av ektefellene bosatt her i landet før vigselen, sendes meldingen folkeregisteret i den kommune ektefellene - eller eventuelt en av dem - skal bosette seg. Skal ingen av ektefellene bosette seg her i landet, sendes meldingen til folkeregisteret i vigselkommunen.

§ 5

Meldingen sendes på blankett fastsatt av departementet. Samtlige spørsmål skal besvares så langt de passer.

§ 6

Vigsel av svensk(e) statsborger(e) skal foruten etter reglene i §§ 4 og 5 meldes direkte til Sentralkontoret for folkeregistrering på fastsatt blankett.

Kap. 3. Ikrafttreden

§ 7

Denne forskriften trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 5.

Forskrift til lov av 4. juli 1991 om ekteskap § 26 Mekling

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 17. november 1992 med hjemmel i lov av 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 26 med endringer av 19. september 1994.

I

§ 1 Innholdet i meklingen.

Meklingens formål er å få foreldrene til å komme fram til en avtale om foreldreansvaret, samværsretten og om hvor barnet eller barna skal bo fast. Avtalen skal legge vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet/barna, jf barneloven §§ 34 og 44. Mekling skal finne sted selv om partene på forhånd er enige om en ordning om barna. Det skal tilstrebes at partene kommer fram til en skriftlig avtale om foreldreansvar mv.

Partene bør gjøres kjent med de viktigste økonomiske konsekvenser som avtalen om barna innebærer. Andre spørsmål i forbindelse med opphør av ekteskapet, som fordeling av aktiva/gjeld, boligspørsmål, underholdsbidrag mv omfattes ikke av meklingen.

Mekleren skal hjelpe partene til å komme fram til en avtale som nevnt i første ledd, men er ikke ansvarlig for avtalens innhold.

Avtalen som foreldrene inngår under meklingen er ikke gjenstand for tvangsfullbyrding, jf barneloven §§ 42 og 48.

§ 2 Ansvar for meklingsapparatet - godkjenning av meklere

Fylkesmannen har ansvaret for at det finnes et kvalifisert meklingsapparat i fylket. Meklingsapparatet skal dimensjoneres etter dekningsbehovet etter ekteskapsloven § 26 og barneloven §§ 34 og 44, slik at meklingen er geografisk tilgjengelig, uten vesentlig ventetid og gir brukerne en viss valgmulighet med hensyn til mekler. Fylkesmannen bestemmer nærmere etter § 3 hvem som kan være mekler og gir meklingsbevilling. I bevillingen skal det uttrykkelig nevnes navnet på den eller de personer som kan gi attest om at mekling har funnet sted. Meklingsbevillingen er knyttet til den stillingen vedkommende har når bevilling blir gitt, og kan ikke følge

med til annen stilling. Meklingsbevilling kan gis for et begrenset tidsrom.

Sysselmannen på Svalbard har samme myndighet som fylkesmannen.

§ 3. Hvem som kan foreta mekling - meklingsbevilling

Følgende personer kan godkjennes som mekler:

- a) fagperson tilsatt ved offentlig godkjent familievernkontor
- b) prest i offentlig kirkelig stilling
- c) prest eller forstander i registrert trossamfunn
- d) fagperson tilsatt i offentlig helse- og sosialinstans eller ved pedagogisk-psykologisk tjenestekontor

Der tilgangen til det offentlige apparat ikke er god nok, kan man gi meklingsbevilling til privatpraktiserende psykolog, psykiater eller advokat.

På Svalbard kan det også gis meklingsbevilling til andre personer som finnes egnet.

Mekleren må ha gode kunnskaper om voksnes og barns reaksjoner i en separasjonssituasjon. Mekleren bør være godt orientert om faglige og juridiske spørsmål som er relevante i forhold til saksfeltet, så som barne- og familiepsykologi, relevant forskning, meklingsmetodikk, lover og forskrifter m.v. Innen denne rammen bestemmer fylkesmannen hvilken opplæring som anses påkrevet.

§ 4 Protokollføring.

Mekleren skal føre egen protokoll over innkomne begjæringer om mekling. I protokollen skal noteres partenes personalia, hvem som har begjært mekling, når begjæring om mekling er kommet inn, når møtet eller møtene er holdt, og når meklingsattest er utstedt. Dersom ikke begge parter møter, skal det også noteres når og på hvilken måte innkallingen har funnet sted.

§ 5 Plikten til å møte til mekling.

Partene plikter å møte samtidig for mekler. Mekler kan i særlige tilfeller gi tillatelse til at en eller begge parter møter sammen med fullmektig. En part plikter likevel ikke å møte dersom tvingende grunner er til hinder for det, f.eks. alvorlig sykdom. Er parten som ikke har begjært mekling, bosatt i utlandet, kreves ikke mekling for denne ektefellen.

Hvis sterke grunner taler for det, kan mekleren bestemme at det skal mekles for partene separat.

§ 6 Innkalling til mekling.

Innkalling til mekling skal skje på en slik måte at mekleren har størst mulig sikkerhet for at begge partene er gjort kjent med meklingsmøtet.

Dersom det er grunn til å anta at en eller begge parter har gyldig forfall, innkalles det til nytt møte når forfallsgrunnen opphører.

Dersom en av partene ikke møter og ikke har gyldig forfall, skal det straks innkalles til nytt møte, med maksimum 14 dagers varsel. Det skal likevel ikke foretas mer enn to nye innkallinger.

§ 6a Stedet for mekling

Mekling skal skje på det stedet i landet der partene hadde siste felles bopel. Dersom partene er enige, kan de likevel avtale at det skal mekles et annet sted. Mekler kan avvise en begjæring om mekling dersom meklingssak mellom de samme parter allerede er under behandling hos annen mekler.

Når særlig tungtveiende grunner taler for det, kan mekler avgjøre at det skal mekles på det stedet i landet der den andre parten bor.

Parter som bor svært langt fra hverandre, kan unntaksvis møte hos hver sin mekler og mekle ved telefonsamtaler dersom begge parter er enige om det. Mekler som har mottatt begjæring om mekling, skal avvise krav om telefonmekling dersom dette ikke anses som hensiktsmessig i den konkrete saken. Kravet om 3 meklings timer gjelder også i saker der det mekles via telefon.

§ 7. Utstedelse av meklingsattest.

Meklingsattest skal utstedes når partene er kommet fram til en avtale. Der partene ikke er kommet til enighet etter 3 timer hos mekleren, skal meklingsattest utstedes dersom en av partene krever det.

Det skal ikke utstedes meklingsattest dersom ektefellen som har begjært mekling, ikke møter, og ikke er unntatt fra plikten til å møte jf § 5. Meklingsattest skal utstedes når ektefellen som ikke har begjært mekling, ikke møter etter flere innkallinger, jf § 6 tredje ledd.

Dersom den parten som rekvirerer mekling har svært lang reisevei, og han eller hun møter alene, kan mekler skrive ut meklingsattest selv om det ikke er sendt 3 innkallinger. Attesten kan utstedes etter én meklingstime. Det skal framgå av meklingsattesten at den ene parten ikke har møtt personlig.

Det skal framgå av meklingsattesten hvem som har vært mekler, og dato for utstedelse av attesten.

Dersom separasjon/skilsnispe ikke er begjært innen 6 måneder etter at meklingsattesten er utstedt, mister attesten sin gyldighet.

Dersom meklingsattest er nektet utstedt, kan hver av partene klage til fylkesmannen som kan pålegge mekleren å utstede meklingsattest.

§ 8 Kostnader m.v.

Mekleren utfører meklingen uten kostnader for partene i inntil 4 timer. Partene kan i særlige tilfeller få sine reiseutgifter delvis refundert.

Benyttes andre meklere enn familievernkontorene, får meklerens arbeidsgiver refundert utgiftene til mekling tilsvarende statens satser for fri rettshjelp, jf salærforskriftene gitt av Justisdepartementet § 6 jf § 1, for inntil 4 timer.

II

Denne forskrift trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 6.

Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse m v.

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 18. november 1992 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 29 annet ledd, endret ved forskrift 5. mai 2001. Endringsforskriften trer i kraft 1. juli 2001.

Kap. 1. Fellesregler for fremgangsmåten ved separasjon og skilsmisse

§ 1

Ved søknad om separasjon og skilsmisse skal benyttes blankett fastsatt av departementet. Vigselsattest og gyldig meklingsattest må vedlegges. Det er kun i de tilfeller hvor partene har felles barn under 16 år meklingsattest må vedlegges.

§ 2

Ektefellenes underskrift skal bekreftes av to vitterlighetsvitner, eller av en advokat eller offentlig tjenestemann, *med mindre søknaden er sendt ved bruk av elektronisk kommunikasjon, og det er benyttet betryggende metode for å autentisere avsenderen.*

§ 3

Dersom ektefellene ikke er enig om forholdet til barna, skal fylkesmannen orientere dem om at spørsmål om foreldreansvar, hvor barna skal bo fast og samværsrett enten kan tas opp i separasjon- eller skilsmissesaken, eller som særskilt sak senere. Fylkesmannen kan orientere ektefellene vedrørende disse spørsmålene, og der fylkesmannen finner hensiktsmessig, forsøke å bringe partene til enighet.

Kap. 2. Særlig om adskillelseskravet i skilsmissesaker

§ 4

Reglene i dette kapittel gjelder når begge ektefeller eller en av dem søker skilsmisse etter §§ 21 eller 22.

§ 5

Fylkesmannen skal i alle saker der det er mulig innhente skriftlig bekreftelse fra 2 vitner om at ektefellene har levet adskilt i separasjonstiden, og ikke gjenopptatt samlivet. Ved slik erklæring nyttes blankett fastsatt av departementet. Bekreftelsen må ikke være eldre enn 4 måneder.

§ 6

Vitnene skal være over 18 år, og kjenne ektefellene eller en av dem.

§ 7

Fylkesmannen kan, dersom det finnes hensiktsmessig, innkalle vitnene til personlig møte, jf ekteskapsloven § 29 første ledd. Dersom det på grunn av reiseavstanden eller av andre grunner er vanskelig for en part eller et vitne å møte hos fylkesmannen, kan fylkesmannen i stedet be for eksempel sosialkontoret eller familievernkontoret der parten eller vitnet bor om å innkalle vedkommende til en samtale. Fra slikt møte skal det settes opp rapport som sendes fylkesmannen.

§ 8

Fylkesmannen kan for å opplyse saken innhente opplysninger fra andre offentlige myndigheter i den grad dette kan gjøres uten hinder av reglene om taushetsplikt, jf forvaltningsloven § 13 b nr. 5.

§ 9

Dersom ektefellenes eller vitnenes forklaring gir grunn til det, bør fylkesmannen gjøre disse kjent med sin adgang til å begjære bevisopptak ved domstolene, jf domstolsloven § 43 annet ledd, annet pkt.

Kap. 3. Ikrafttredden

§ 10

Denne forskriften trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 7.

Forskrift om rentesats etter ekteskapsloven § 70

Fastsatt ved kgl res 18. desember 1992 med hjemmel i ekteskapsloven § 70 andre ledd. Fremmet av Justisdepartementet. Endret 16. desember 1993 nr 1198.

Rentesatsen etter lov av 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 70 annet ledd settes til 8 prosent effektiv årlig rente.

Forskriften trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 8.

Adressene m v til Norges ambassader i de øvrige nordiske land:

Danmark

Kgl Norske Ambassade,
Amaliegade 39
DK-1256 København K
Danmark.
Tlf: 00 45 33 140 124
Telefax: 00 45 33 140 624
E-post: emb.copenhagen@mfa.no

Finland

Kgl Norske Ambassade,
Rehbindervägen 17,
SF-00150 Helsingfors,
Finland.
Tlf: 00 358 968 60 180
Telefax: 00 358 965 78 07
E-post: emb.helsinki@mfa.no

Island

Kgl Norske Ambassade,
Postboks 250,
IS-121 Reykjavik, Island
Tlf: 00 354 520 07 00
Telefax: 00 354 552 95 53
E-post: emb.reykjavik@mfa.no

Sverige

Kgl Norske Ambassade,
Box 27829
Skarpögatan 4
S-11527 Stockholm,
Sverige.
Tlf: 00 468 665 63 40
Telefax: 00 468 782 98 99
E-post: emb.stockholm@mfa.no

Vedlegg 9.

Adresser til sentralmyndighetene i de nordiske land:.

Danmark:

Justitsministeriet, Slotsholmsgade 10, DK-1216 København K, Danmark.

Anmodning om forkynning kan sendes direkte fra fylkesmannen til vedkommende lokale danske domstol. Kjenner man ikke domstolen, eller er ikke kjent med i hvilken rettskrets vedkommende person bor eller oppholder seg sendes begjæringen til Justitsministeriet.

Finland

Justitieministeriet, SF-00131 Helsinki 17, Finland.

Anmodning om forkynning kan sendes direkte fra fylkesmannen til vedkommende landsstyrelse/domstol i Finland. Kjenner man ikke domstolen eller länet, eller er ikke kjent med i hvilken rettskrets/hvilket län vedkommende person bor eller oppholder seg, sendes begjæringen til Nylands län, PL 285, 00171 Helsinki, Finland.

Island

Er ikke tilsluttet forkynningskonvensjonen. Begjæring om forkynning kan sendes den norske ambassaden, be om videreforsendelse for forkynning gjennom islandske myndigheter.

Sverige:

Utrikesdepartementet, IR, 103 23 Stockholm, Sverige.

Anmodning om forkynning kan sendes direkte fra fylkesmannen til vedkommende länsstyrelse/domstol i Sverige. Kjenner man ikke domstolen eller länet, eller er ikke kjent med i hvilken rettskrets/hvilket län vedkommende person bor eller oppholder seg, sendes begjæringen til Utenriksdepartementet.

Vedlegg 10.

13. sept. Nr. 615

Ikrafttredelse av lov 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap

Fastsatt ved kgl. res av 13. september 1991. Fremmet av Justis- og politidepartementet

Lov 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap trer i kraft 1. januar 1993.

OVERSIKT OVER RUNDSKRIV OG BROSJYRER

Rundskriv Q- 7/97	Vigselmyndighet - prøving av ekteskapsvilkårene.
Rundskriv Q- 9/94	Endringer i ekteskapsloven, vilkår om lovlig opphold for å inngå ekteskap i Norge, m.v.
Rundskriv Q- 7/94	Om mekling - etter ekteskapsloven og barneloven.
Rundskriv Q- 10/93	Utferdigelse av vigseldokumenter når notarius publicus Utfører vigsel utenfor eget embetsdistrikt.
Rundskriv Q- 6/93	Anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner - delegert til fylkesmennene 1. april 1993.
Rundskriv Q-16/92	Lov om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, samt skiftefiitak etter ekteskapsloven - veiledning til fylkesmennenes saksbehandling.
Rundskriv Q-15/92	Lov 4. juli nr. 47 om ekteskap.
Rundskriv Q- 14/92	Skilsmisser som involverer chilenske statsborgere.
Rundskriv Q-13/92	Ekteskapsattest eller lignende dokumentasjon fra utenlandske statsborgere og personer som ikke er fast bosatt i Norge.
Rundskriv Q- 6/91	Vigselmyndighet - prøving av ekteskapsvilkårene.
Brosjyren Q-0794	Separasjon og skilsmisse
Brosjyren Q-0795	Mekling for foreldre
Brosjyren Q-0796	Det økonomiske forholdet mellom ektefeller

Utgitt av:
Barne- og familiedepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Statens forvaltningstjeneste
Informasjonsforvaltning
Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonsnummer: Q-15/01

Produksjon: www.kursiv.no 09/2001 – 3000